

Den fysiske yteevnens betydning for Forsvarets virksomhet.

- En kvalitativ studie av holdninger omkring fysisk yteevne
i en utvalgt avdeling.

Andreas Withbro

Mastergradsoppgave
60 stp

Høgskolen i Telemark

Tittel:	Den fysiske yteevnens betydning for Forsvarets virksomhet.
Nøkkelord:	Fysisk yteevne, få består fysiske krav, Helse for stridsevne, systemteori, autopoiese, binær kode, kompleksitet, strukturell kobling, hybrid organisasjon.
Forfattere/	Andreas Withbro
Studentnr.:	032684
Fagkode:	220 9409
Oppgavetype:	Mastergradsoppgave
Studiepoeng:	60
Studium:	Kroppsøving, idrett og friluftsliv, master
Konfidensiell:	Nei

Forord

Mitt selvpålagte oppdrag nærmer seg slutten og jeg kan snart få gleden av å bruke all min kapasitet på å være ektemann, pappa, kamerat, samt gjøre den jobben jeg egentlig skal gjøre i Forsvarets Sanitet. Det har utelukkende vært en spennende og lærerik prosess som jeg kommer til å ha stor nytte av i min videre karriere. Likevel har det vært krevende. Problemstillinger, teori og innfallsvinkler som en dag virket fornuftige og anvendelige kunne neste dag virke både tvetydige og kompliserte. Flere ganger har jeg hatt en følelse av å orientere med et defekt kompass og prosessen har derfor inneholdt mange nedoverbakker, oppoverbakker og ikke minst total villfarelse.

Det er mange som har fortjent en takk og en hilsen. En stor takk går selvsagt til mine informanter fra Forsvarets Sanitet som lot seg intervju. Takk for at dere delte deres synspunkt og fortellinger med meg. Det er ingen tvil om at deres reflekterte og velbegrunnede svar har gitt oppgaven og ikke minst meg selv en dypere forståelse av de utfordringene som ligger innunder prosjektets problemområde. I tillegg må jeg takke alle mine kollegaer og sjefer som har latt meg få lov til å bruke deler av arbeidstiden på å ferdigstille denne oppgaven.

Takk til min kone Randi som alltid satt der og hørte på de mest utrolige spissformuleringer. At du har orket er bemerkelsesverdig. Tusen takk! Takk til min gode venn Tom André Gjeldstad som tok seg tid til å høre på meg da jeg hadde behov for å "lufte" noen tanker. Takk til min sønn Ludvig som midt i sluttprosessen kom til verden. Du har vært en stor støttespiller uten å vite det.

Sist men ikke minst er det min veileder professor Jan Ove Tangen som har gitt meg og mine refleksjoner en systematisk tilnærming. Takk for din evne til å være fleksibel og konsis i din veiledning. Da kompasset sviktet var du der. Takk for alle gode råd!

Takk også til Bibliotekarene ved Høgskolen i Telemark for utmerket service. Uten at dere hadde sendt alle bøkene jeg trengte ville jeg ha brukt store deler av tiden på å pendle mellom Ullensaker og Bø.

Ullensaker, mars 2011

Andreas Withbro

Sammendrag

Betydningen av den fysiske yteevnen for Forsvarets virksomhet er det overordnede problemområdet for denne studien. Det som motiverte valg av problemområde var et spørsmål om i hvilken grad den fysiske yteevnen blir ansett som viktig for Forsvarets virksomhet, samt hvilke motiv som gjør at personellet velger å drive fysisk aktivitet i tjenestetiden. Jeg har strategisk valgt ut 20 informanter fra Forsvarets Sanitet (FSAN) i den hensikt å kartlegge hvilke holdningsstrukturer som gjør seg gjeldende i avdelingen i forhold til problemområdet. Prosjektets tilnærming av problemområdet vil avgrenses og operasjonaliseres i henhold til følgende problemstilling:

I hvilken grad og på hvilken måte anser personellet i Forsvarets Sanitet at den fysiske yteevnen er viktig for deres virksomhet?

Studien er basert på en triangulering av metoder der hovedvekten har ligget på det kvalitative intervjuet. På grunn av min rolle som offiser i Forsvarets Sanitet, har jeg i tillegg til det kvalitative intervjuet også anvendt feltarbeidet som forskningsmetode. Gjennom stadig deltagende observasjon av mine kollegaer har jeg hatt mulighet til å gå inn i materien i form av åpne samtaler og ved å observere situasjoner som ikke er influert av mitt nærvær som forsker. Feltarbeidet har på mange måter fungert som en kvalitetssikring i forhold til intervjuresultatene validitet. Studiens teoretiske plattform er basert på grounded theory og de

teoretiske perspektivene som drøftes til slutt i oppgaven har dermed blitt valgt på bakgrunn av studiens empiri.

Studien tar utgangspunkt i min forforståelse for problemområdet. Denne tilsa at vektleggingen av den fysiske yteevnen som en betydningsfull kapasitet for Forsvarets oppdrag er varierende og at det oppleves som et individuelt ansvar å sørge for at den fysiske formen er tilfredsstillende. Med andre ord er min opplevelse som offiser i Forsvaret at Forsvarsledelsen gir føringer om at den fysiske yteevnen skal prioriteres i alle avdelinger, men at vektleggingen av denne type kapasitet likevel varierer i stor grad fra avdeling til avdeling. En viktig intensjon med denne studien har vært å rette en kritisk oppmersomhet mot denne forforståelsen for å finne ut om den er berettiget.

På bakgrunn av mine empiriske funn, samt min forforståelse for problemområdet har jeg valgt å drøfte resultatene mine i lys av den systemteoretiske tradisjonen inspirert av Luhmann. Det empiriske materialet er forsøkt strukturert og fortolket med vekt på å forklare hvilke mekanismer som ligger til grunn for vektleggingen av den fysiske yteevnen med spesielt vekt på systemteoriens differensiering av *funksjonssystemer*, *autopoiese* og *strukturelle koblinger*. Systemteorien benyttes således som et hjelpemiddel til å se og forstå hvilke implikasjoner som ligger i problemområdet og studien kan dermed åpne opp for en dypere refleksjon omkring hvorvidt Forsvaret i stor nok grad motiverer personellet til å ivareta den fysiske yteevnen.

Informantene synes det er viktig å inneha en viss fysisk yteevne for å ivareta kvaliteten på de oppdragene som skal løses. Til tross for at de fleste informantene mener at det kreves ulik fysisk yteevne i de forskjellige oppdragene og funksjonene synes likevel alle at de overordnede fysiske kravene bør tilfredstilles¹.

Informantene opplever arbeidssituasjonen i FSAN som varierende, uforutsigbar og tids- og arbeidsmessig utfordrende. Beskrivelsene av virksomheten i FSAN kan tyde på at avdelingens fleksibilitet gjør at den kan oppfattes som svært kompleks. Informantene forteller at den fysiske aktiviteten i tjenestetiden ofte blir nedprioritert fremfor annen aktivitet. Tidspress og store arbeidsmengder anses som faktorer som gjør at det blir vanskelig å drive fysisk aktivitet

---

¹ Årlig fysisk test

i tjenestetiden. Etter en utregning av antallet som bestod årlig fysisk test i 2009² er det grunn til å tro at den fysiske yteevnen blir ytterligere undervurdert. Under halvparten av personellmassen i FSAN (Sessvollmoen) bestod ikke/gjennomførte ikke den årlige fysiske testen i 2009, dermed kan man anta at den fysiske yteevnen med fordel kan vektlegges i større grad enn det resultatet antyder.

For å konkludere vil det mest presise svaret på det første spørsmålet (i hvilken grad) i problemstillingen være at den fysiske yteevnen blir ansett som viktig for virksomheten, men at det ikke er så viktig at det ikke kan nedprioriteres. Noe annet er altså ansett som viktigere! Kriterier som legges til grunn for hvorvidt man skal vektlegge den fysiske yteevnen tar utgangspunkt i avdelingens primærfunksjon: ivareta personellens helse. I systemteoretisk forstand vil dette medføre at *FSAN* som et sosialt system vil måtte forholde seg til andre systemer som for eksempel *det medisinske systemet*. *FSAN* vil med andre ord trekkes i ulike retninger (strukturelle koblinger) og bare det som anses som helt nødvendig for avdelingens funksjon blir tatt opp i systemet. Avdelingens kompleksitet i form av strukturelle koblinger med andre systemer og omverdenen vil medføre at systemet må forholde seg til mange aktører og interessegrupper (Storm et al.). Dermed kan *FSAN* sees på som en hybrid organisasjon som gjennom sitt mangfoldige avhengighetsforhold til andre aktører vil oppleve å ha ulike oppfatninger av hva som er viktig for organisasjonen. Den vil således vekle mellom å ha et forretningsperspektiv, foreningsperspektiv og forvaltningsperspektiv. Selv om helse fordrer en viss grad av fysisk yteevne er det mye som tyder på at helsebegrepet ikke handler om fysiske prestasjoner, men snarere om å holde kroppen frisk. Derfor blir den fysiske yteevnen ansett som mindre nødvendig for å ivareta avdelingens funksjon og dermed vil personellet ofte bli presset til å velge bort fysisk aktivitet til fordel for noe annet.

Den fysiske yteevnens betydning for personellens virksomhet ble anskueliggjort på mange måter. Et minimum av fysisk yteevne (jf minimumskrav) blir ansett som det viktigste kriterie for å inneha grunneleggende soldatferdigheter. Slike ferdigheter blir betraktet som fysiske handlinger som skal gjøre den enkelte i stand til å ta vare på seg selv og andre i en stridssituasjon. Alle informantene anser denne type ferdighet som viktig, men flere av informantene poengterer at det ofte er vanskelig å vedlikeholde slike ferdigheter på grunn av alt det andre som må gjøres.

---

² Et statistisk utsnitt fra P3 og vernepliktsverket

Hvorvidt den enkelte informant velger å ivareta den fysiske yteevnen i henhold til de fysiske kravene, virker å ha sammenheng med de subjektive motivene den enkelte har for å være fysisk aktiv. Det vil med andre ord si i systemteoretiske termer at det forefinnes en ”kamp” mellom systemets produksjon av *mening* i forhold til hvilken funksjon avdelingen har og individenes subjektive meningsforhold. Dette vil si at det personellet som ønsker å tjenestegjøre i operasjoner i utlandet vektlegger den fysiske yteevnen i henhold til fysiske krav. Et annet subjektivt meningsforhold vil være å rykke opp i gradssystemet eller å søke andre stillinger. Det gir altså en handlingsfrihet på individnivå å tilfredstille de fysiske kravene. I tillegg til slike instrumentelle motiv er det mye som tyder på at den enkeltes opplevelse av å være fysisk aktiv også er en viktig faktor i forhold til om man velger å drive med fysisk aktivitet. Informantenes svar tyder på at den idrettslige influeringen på Forsvarets virksomhet i form av konkurranse og prestasjon er mindre viktig for enkelte og kan i mange tilfeller oppleves som en grunn til å velge ikke å delta i fysiske aktiviteter.

Å gi en tydelig konklusjon i forhold det andre spørsmålet (på hvilken måte) i problemstillingen er vanskelig uten å trekke frem flere aspekter. Det er mye som tyder på at informantene har mange motiver å forholde seg til i forbindelse med deres grad av fysisk utfoldelse. I systemteoretisk forstand må meningsforholdet på systemnivå ivaretas for å være en integrert del av systemet *FSAN*, men det enkelte individs motiv for å være fysisk aktiv har likevel innvirkning på hva man anser som viktig for seg selv, samt om det er viktig for avdelingens virksomhet. Informantenes fortellinger tyder på at det ikke er sjefene som setter begrensninger i forhold til den fysiske aktiviteten, men den enkeltes forståelse av hva som er viktig for systemets funksjon. De informantene som trener mye i arbeidstiden forteller at det sannsynligvis gjøres på bekostning av annen virksomhet, men at det er et valg de gjør for å ivareta både kvaliteten på det arbeidet som blir utført og for å fremme alle de andre subjektive motivene på individnivå.

Nøkkelord

Fysisk yteevne, få består fysiske krav, Helse for stridsevne, systemteori, autopoiese, binær kode, kompleksitet, strukturell kobling, hybrid organisasjon.

Summary

The focal area for this study is the significance of physical performance for the Armed Forces' conduct. What motivated the choice of focal area was a question of to what extent physical performance is considered important for the Armed Forces' conduct, as well as which motives would make the personnel choose to engage in physical activity during their period of service. I have strategically selected 20 informants from the Armed Forces Medical Unit (FSAN), in order to identify the attitudes that are prevalent in this department in relation to the focal area. The project's approach of focal area will be defined and operationalised according to the following question:

To what extent and in what way do the personnel of the Armed Forces Medical Unit consider physical performance to be important for their conduct?

The study is based on a triangulation of methods where the emphasis has been on the qualitative interview. Because of my role as an officer in the Armed Forces Medical, I have, in addition to the qualitative interview, also applied fieldwork as a research method. Through participant observation of my colleagues, I have had the opportunity to penetrate the matter through the use of open discussions and by observing situations that are not influenced by my presence as a researcher. The field work has in many ways served as a quality assurance in

relation to validating the interview results. The study's theoretical platform is based on *grounded theory*, and the theoretical perspectives that are discussed at the end of the study have therefore been selected on the basis of the study's empiricism.

The study is based on my presupposition for the focal area. This indicated that the emphasis on physical performance as a significant capacity for the Armed Forces' assignments is variable and that it is perceived as an individual responsibility to ensure that the physical condition is satisfactory. In other words, my experience as an officer in the military is that the Armed Forces management provide guidance on the physical performance to be given priority in all departments, but that the emphasis of this type of capacity still varies greatly from department to department. An important objective with this study was to pose critical attention towards this presupposition to find out if it is justified.

On the basis of my empirical findings, as well as my presupposition of the focal area, I have chosen to discuss my results in light of the system theoretical tradition, inspired by Luhmann. An attempt has been made towards structuring and interpreting the empirical material with emphasis on explaining the mechanisms underlying the importance on physical performance, with particular stress on the system theoretical differentiation of *functional systems*, *autopoiesis* and *structural coupling*. System theory is thus used as a tool to observe and understand the implications inherent in the focal area and the study can thus open up a deeper reflection on whether the Armed Forces to a large enough extent motivate the personnel to maintain their physical performance.

The informants believe it is important to possess a certain physical performance to ensure the quality of assignments to be undertaken. Although most believe that it requires various levels of physical performance in different missions and roles, they all agree that the general physical requirements should be met³.

The informants perceive the work situation in FSAN to be variable, unpredictable and challenging regarding both time and labour. The descriptions of the activities of FSAN may indicate that the department's flexibility allows it to be perceived as very complex. Informants say that physical activity during their period of service often is given low priority

---

³ Annual physical test

compared to other activities. Time pressure and heavy workloads are considered factors making it difficult to engage in physical activity during the period of service. After calculating of the number who passed the annual physical test in 2009⁴, there is reason to believe that the physical performance is further underestimated. Less than half the mass of personnel in FSAN (Sessvollmoen) failed/did not complete the annual physical test in 2009, thus one can assume that it would be an advantage to accentuate the physical performance to a greater extent than the result suggests.

To conclude, the most precise answer to the first question in this study would be that physical performance is considered important for the conduct, but it is not so important that it can not be downgraded. Something else is thus regarded as more important! Criteria used as a basis for whether to accentuate physical performance, is based on the department's primary function; to maintain personnel health. In a system theoretical sense, this will result in FSAN as a social system having to deal with other systems such as the medical system. FSAN will, in other words, be pulled in different directions (structural coupling) and only that which is considered essential for the department's function will be included in the system. The department's complexity in terms of structural coupling with other systems and the outside world will result in the system having to deal with many actors and interest groups. Thus FSAN can be viewed as a hybrid organisation which through its multiple interdependencies with other actors will experience having different perceptions of what is important for the organisation. It will thus toggle between having a business perspective, a union perspective and a management perspective. Although health requires a certain degree of physical performance, there is much to suggest that the health concept is not about physical performance, but rather keeping the body healthy. Therefore, the physical performance is considered less necessary in order to maintain the department's function, and thus personnel will often be pressured to opting out of physical activity in favor of something else.

The significance of physical performance for personnel operations was evident in many ways. A minimum of physical performance (see minimum requirements) is considered the most important criterion for the possession of basic soldier skills. Such skills are regarded as physical actions enabling the individual to take care of themselves and others in a combat situation. All the respondents consider this type of skill to be important, but several of the

---

⁴ A statistical view from P3 and the conscription movement

respondents pointed out that it is often difficult to maintain such skills because of everything else that needs to be done.

Whether the individual informant chooses to maintain their physical performance according to the physical demands seems to be related to the subjective motives for the individual to be physically active. In other words, in system theoretical terms there is a 'battle' between the system's production of *purpose* in relation to which function the department has and the individual's subjective relationship with this purpose. This means that the personnel who wish to serve in operations abroad will emphasise the physical performance according to the physical demands. Another subjective sense of purpose would be to move up in a grade system, or to apply for other positions. Thus, it provides an act of freedom at the individual level to meet the physical requirements. In addition to such instrumental motives, there is much evidence that the individual's experience of being physically active also is an important factor in whether one chooses to engage in physical activity. The informants' responses suggest that the sport solicitation of the Armed Forces' activities in the form of competition and performance is less important for some, and is in many cases regarded as a reason to choose not to participate in physical activities.

To give a clear conclusion in relation to the second question in the study is difficult, without pulling out several aspects. There is much to suggest that the respondents have many motives to juggle in relation to whether they will choose to be physically active or not. In system theoretical terms a meaningful relationship must be maintained at the system level in order to be an integral part of the system, *FSAN*, but the individual's motive to be physically active, however, will affect what is considered important for oneself, and whether is important for the department's operations. The informants' stories suggest that it is not the bosses who put restrictions on physical activity, but the individual's understanding of what is important for the functioning of the system. Those respondents who exercise a lot during work hours say that it can affect other work, but they suggest that there is a choice they make in order to maintain both the quality of the work being done and to promote all the other subjective motives at the individual level.

Keywords

Physical performance, few pass physical requirements, health for combat capability, system theory, autopoiesis, binary code, complexity, structural coupling, hybrid organization.

Innholdsfortegnelse

- I Forside
- II Forord
- III Sammendrag

1 Innledning	15
1.1 Bakgrunn	15
1.1.1 Mine opplevelser av fenomenet	17
1.2 Studiens nytteverdi	18
1.3 Strategiske planer – tidligere forskning	19
1.3.1 Forskningens konklusjoner	21
1.3.2 Min studie og tidligere forskning	22
1.4 Prosjektets mål, problemstilling og avgrensning	23
1.5 Den videre lesning	24

2 Teoretiske og metodiske refleksjoner	26
2.1 Forsvaret i endring	26
2.2 De fysiske kravene	29
2.3 FSANs struktur og funksjon	30
2.4 Grounded theory	32
2.5 Kvalitativ forskning	34
2.5.1 En paradigmatisk analyse av narrative data	35
2.5.2 Kvalitative intervju	39
2.5.3 Forskerens tilnærming til det kvalitative intervjuet	40
2.5.4 Erfaringer fra intervjuene	41
2.5.5 Styrkene til den kvalitative tilnærmingen	44
2.6 Forskerens dobbeltrolle og etiske retningslinjer	47
2.7 Utvalg og frafall	52
2.8 Introduksjon av utvalget	53
2.8.1 Helsepersonell	53
2.8.2 Stabspersonell	53
2.8.3 Operativt personell	54
2.8.4 Vernepliktig personell	54
2.9 Refleksjoner omkring studiens sannhetsverdi	55
3 Resultater	60
3.1 Personellets syn på arbeidsdagen og deres funksjon	61
3.2 Kropp, helse og fysisk yteevne	64
3.3 Fysisk aktivitet i FSAN	65
3.4 Den fysiske yteevnens betydning	70
3.4.1 Virksomhetens krav til fysisk yteevne	74
3.4.2 Operativitetsbegrepet	77
3.4.3 De fysiske testene	80
3.5 Hva er det som motiverer informantene til å trene?	82

3.6 Oppsummering av resultater	83
4 Drøfting	89
Problemstilling: I hvilken grad og på hvilken måte anser personell i Forsvarets Sanitet fysisk yteevne som viktig for deres virksomhet?	
4.1 Fra empiri til teori	90
4.2 FSAN som et sosialt system	91
4.2.1 FSAN i lys av Luhmanns perspektiver	92
4.2.2 Produksjon av mening	101
4.2.3 Helse for stridsevne	104
4.3 Omverdenen og strukturell kobling	105
4.4 En hybrid organisasjon	108
4.5 Mening vs handling	112
4.5.1 Mennesket og FSAN	112
4.5.2 Den fysiske yteevnens betydning for oppdragsløsningen	114
4.6 Informantenes motiv for å fremme fysisk aktivitet	120
4.6.1 Å fremme helse	121
4.6.2 Den fysiske yteevnen som en lederegenskap	122
4.6.3 Den fysiske yteevnen – Et motiv for videre karriere?	126
4.7 Oppsummerende drøfting	127
5 Konklusjon/avslutning	131

● Kildehenvisninger	135
● Vedlegg	
1. Informasjonsskriv (villighetserklæring) til informantene	II-III
2. Intro intervjuguide	IV-V
3. Intervjuguide, ansatt personell	VI-X
4. Intervjuguide, vernepliktig personell	XI-XV
5. Forsvarets fysiske krav	XVI

1 INNLEDNING

1.1 Bakgrunn

Krigføring er et alvorlig anliggende for en stat. Et spørsmål om liv eller død. Veien til overlevelse eller utslettelse. Krigens vesen må studeres og forstås til fulle (Sun Zi, 2006:91).

Dette sitatet som er hentet fra Sun Zis *Krigføringens kunst* anskueliggjør hvor viktig det er å forstå krigens ”regler”. I korte trekk kan krigføring forstås som det å gjøre taktiske og tekniske grep i den hensikt å skape overlegenhet og til slutt vinne striden. Taktikk vil i denne sammenhengen oppfattes som evnen til å bruke sine militære ressurser på en slik måte at man oppnår overlegenhet. Teknikk er en rekke innøvde praktiske ferdigheter som gjør den enkelte soldat samt resten av styrken i stand til å utøve stridshandlinger. I fotballen har man slått disse to begrepene sammen og gitt dem fellesbetegnelsen *handlingsvalg* (Morisbak et al., 1986). Jeg synes denne betegnelsen gir et godt bilde av relasjonen mellom begrepene taktikk og teknik. Betegnelsen indikerer at det er snakk om valg og handlinger og at disse begrepene både utgjør en forskjell og et gjensidig avhengighetsforhold. I militær sammenheng vil de taktiske avgjørelsene bli tatt på grunnlag av styrkenes kapasiteter. En god strategisk leder vil

for eksempel ikke sende soldater ut i en strid de ikke har forutsetninger til å vinne. Teknikken gir derfor begrensninger i forhold til hvilke taktiske grep man anvender, samtidig som taktikken gir begrensninger i forhold til hvilke teknikker som ansees som nødvendig i forhold til stridens gang. Det handler altså om et handlingsvalg! Hvilke ferdigheter og kapasiteter anses som viktige i dagens moderne Forsvar?

I det man betegner som konvensjonell krigføring har soldatenes fysiske yteevne blitt sett på som en begrensende faktor for den operative stridsevnen (Rekkedal, 2001). I dette ligger det en erkjennelse om at den fysiske yteevnen er en nødvendighet for å ivareta både taktiske og tekniske ferdigheter. I denne sammenhengen er Forsvaret opptatt av at hele Forsvaret skal være i bevegelse av hensyn til både helse, livskvalitet og militær prestasjon (Sookermany and Säfvenbom, 2008). Selv om den fysiske yteevnen blir anerkjent som en nødvendig kapasitet i den konvensjonelle krigføringen, synes dagens stridsbilde å være mer kompleks og uforutsigbar enn tidligere. En fiende som tar i bruk ukonvensjonelle metoder som for eksempel geriljakrigføring gir dagens Forsvar andre typer utfordringer enn det som ble ansett som trusselen i tidligere tider. Fiendens ”krumspring” vil altså påvirke hvilke taktiske og tekniske ferdigheter som må vektlegges i utdanningen av våre soldater. I følge *Forsvarets fellesoperative doktrine* (FFOD) kan Forsvarets kjernevirksomhet deles inn i to deler: forberedelse til operasjoner og gjennomføring av operasjoner (Forsvarsstaben, 2007:14). På grunn av det moderne stridsbilde er det flere elementer i utdanningen som synes å være endret i forhold til tidligere. Det ene er at man i større grad vektlegger reflekterte soldater som kan ta ansvar for egne handlingsvalg og det andre er at personellet skal være i stand til å bidra i et mangfold av operasjoner og stridsmiljøer. I troen på at komplekse oppdrag krever fleksible og løsningsorienterte soldater skal Forsvaret bevege seg fra en ordrebasert til en oppdragsbasert ledelsesform (Forsvarsstaben, 2007). Dette innebærer blant annet at:

sjefen på de ulike nivåene styrer gjennom å angi hva som skal oppnås, og hvorfor det skal oppnås. Innenfor disse rammene gis så den underordnede i utgangspunktet frihet til å løse oppdraget. Denne filosofien er valgt fordi den erfaringsmessig gir rom for at initiativ kan tas på alle nivåer (Forsvarsstaben, 2007:163).

Denne type logikk (jf sitat) åpner opp for at den enkelte skal ta egne vurderinger i henhold til sjefens intensjon. FFOD (2007) understreker imidlertid at den nye filosofien ikke skal svekke en sjefs rett til å gi ordre hvis sjefen har best situasjonsforståelse. Det står videre at ledere i

Forsvaret skal kunne beherske og anvende både en oppdragsbasert og en ordrebasert ledelse selv om en desentralisert og oppdragsbasert ledelse skal være utgangspunktet. Selv om sjefens intensjon om økt fokus på fysisk aktivitet gir klare føringer er det altså rom for den enkelte sjef å vurdere hvorvidt dette er viktig for deres oppdragsløsning.

I Forsvarssjefens grunnsyn (TfF, 1993) stadfestestes det at den fysiske kapasiteten anses som en viktig faktor for å innha et godt Forsvar. Dette synet underbygges slik:

Vår forsvarsberedskap er nært knyttet til og sterkt avhengig av vår ungdoms fysiske styrke og utholdenhet. Grunnlag må legges i skole, hjem og på arbeidsplassen og i den frivillige idrettsbevegelsen. Det er dette Forsvaret må arbeide videre på. En planmessig og god fysisk fostring av vår ungdom under militærtjenesten er viktig for så vel Forsvarets stående avdelinger som for mobiliseringsforsvaret, for samfunnet som helhet og for den enkelte. Krigens krav er målet for den militære utdannelsen. Den fysiske fostring er en integrert del av av utdannelsen (Forsvarsdepartementet, 1993:5).

I følge målformularene til Forsvaret (jf TfF gr 43) skal den fysiske fostringen stå sentralt i all militær utdanning og trening. *Krigens krav* blir ofte brukt som en fellesbetegnelse på hva militære operasjoner krever av den enkelt i den betydning at det er et mål å tilfredsstillе minstekravene til grunnleggende soldatferdigheter som er nedfelt. Således skal begrepet *krigens krav* fungere som et mål for samtlige som sitter i militære stillinger, til tross for at det er vanskelig å vite hva de ulike operasjonene krever.

1.1.1 Mine opplevelser av fenomenet

Refleksjonen omkring den fysiske yteevnens betydning for virksomheten i Forsvaret begynte allerede da jeg avtjente pliktåret mitt ved Kystjegerkommandoen. I denne avdelingen opplevde jeg at den fysiske treningen var selve grunnlaget for å lykkes i arbeidet, men at vektleggingen av fysisk aktivitet i tjenestetiden varierte i stor grad fra person til person. For å komme inn på befalsskolen og ikke minst for å velge hvilken faglinje man ville utdanne seg innenfor, var det en forutsetning at man var i god fysisk form. Både aspirant- og befalelevsperioden var preget av store mengder fysiske utfordringer som skulle gjøre oss elever til fysisk robuste jegere og patruljeførere. Da jeg etter ett år med mye fysisk og psykisk

arbeid begynte å avtjene pliktåret mitt i Kystejegerkommandoen oppdaget jeg at mange av mine kollegaer hadde ulike prioriteringer i forhold til fysisk aktivitet. Selv om vi alle hadde tilnærmet lik bakgrunn viste det seg altså at vektleggingen av fysisk yteevne som suksesskriterie varierte i stor grad. Flere av mine skolekamerater fra befallevsperioden bar preg av denne utviklingen og kom i dårligere fysisk form. Denne erfaringen gjorde meg nysgjerrig. Hva er det som gjør at en nærmest homogen personellmasse prioriterer forskjellig når det tilsynelatende er konsensus i forhold til hva som er viktig for å kunne prestere i jobben?

Da jeg noen år senere ble ansatt i Forsvarets Sanitet (FSAN) hadde jeg utdannet meg innenfor idrettsfaget og ble av den grunn betraktet som en ressursperson innen faget. I forlengelsen av den betraktningen fikk jeg ansvaret for den fysiske treningen i en nyetablert innsatstropp. I denne perioden ble det utarbeidet mange utdannings- og opptreningsplaner for å få personellet opp på et "akseptabelt" nivå. I denne sammenhengen erfarte jeg at det ikke alltid var samsvar mellom mine holdninger til faget og holdningene til enkelte av mine medarbeidere. Jeg hadde med andre ord en følelse av at jeg ofte hadde høyere forventninger til mine soldater og medarbeidere enn det mange andre hadde. Nok en gang hadde en slik erfaring gjort meg nysgjerrig og denne gangen bestemte jeg meg for å studere fenomenet nærmere. Hvilke holdninger regjerer og hvilke faktorer er avgjørende i forhold til de valgene vi gjør?

Den fysiske yteevnen er en forutsetning for å drive *fysisk fostring*, men det kan virke som om betydningen av denne kapasiteten er nokså utydelig i forhold til å løse oppdrag. Av den grunn anser jeg det som viktig å presisere at den *fysiske fostringen* er en metode for å øke den fysiske yteevnen slik at personellet gjøres i stand til å løse Forsvarets oppdrag. Prosjektets problemområde vil således kunne belyse forholdet mellom fysisk yteevne og fysisk fostring og dermed gi en dypere forståelse av hvilke faktorer som styrer hvorvidt den enkelte velger å være fysisk aktiv.

1.2 Studiens nytteverdi

I St.prp. nr. 48 (2007-2008) anses det som en utfordring, men likevel et overordnet mål å anskaffe en høyt motivert personellmasse med relevant kompetanse for å løse Forsvarets oppgaver (Hentet fra www.regjeringen.no, lesedato 25.2.2011). Dermed blir det viktig med kunnskaper som bidrar til god og hensiktsmessig rekruttering. I mangfoldet av kompetanseområder som ligger i det moderne Forsvaret tror jeg det er vanskelig å gi et

konkret svar på om den ene kvaliteten bør foretrekkes fremfor den andre. Dette prosjektet kan i denne sammenhengen være med på å belyse og danne grunnlag for videre refleksjon omkring vektleggingen av fysisk yteevne i Forsvaret, samt gi en dypere forståelse av hva som er bakgrunnen for den prioriteringen som blir gjort. Dette problemområdet er ikke bare aktuell for den avdelingen jeg har valgt ut, men også for de andre avdelingene i Forsvaret. I dagens moderne Forsvar er det viktig at man prioriterer hvilken type kompetanse den enkelte soldat, befal og avdeling skal inneha og "kjepphesten" min er at kroppens fysiske yteevne ikke skal bli glemt i denne sammenhengen. Mine personlige erfaringer fra både det sivile og det militære arbeidslivet er at fysisk yteevne ikke blir vektlagt like mye som motiv for å gjøre en god jobb sammenliknet med andre fagfelt og kompetanseområder. Jeg har for eksempel erfart at personlige egenskaper betyr mye i rekrutteringen av personell, men i hvilken grad den fysiske yteevnen blir vektlagt i forhold til andre kriterier er for meg et interessant spørsmål.

Gjennom pågående studier og prosjekter blir det gjort rede for hva som fysisk kreves under ulike militære operasjoner. Men til tross for at dette er et fokusområde innen forskningen (NIH-F) og ikke minst for de operative avdelingene er denne kartleggingen ennå mangelfull. I erfaringsrapportene fra operasjoner i utlandet vises det til situasjoner der viktigheten av å ha fysisk robuste soldater blir eksemplifisert (Aandstad and Sookermany, 2008). Kompleksiteten som synes å ligge i det moderne Forsvaret med sine uttallige funksjoner og oppdragstyper samt mye ny teknologi vil kunne by på mange tids- og ressursmessige utfordringer for mange avdelinger og det vil dermed være betydningsfullt å analysere og konkretisere hva som fysisk kreves i de ulike funksjonene i Forsvaret. I denne oppgaven vil det føre for langt å gi en fyldig redegjørelse for hva som fysisk kreves i avdelingen *Forsvarets Sanitet*, men prosjektets empiriske materiale vil heller bidra til å forstå betydningen av og i hvilken grad avdelingen vektlegger denne type kompetanse.

1.3 Strategiske planer - tidlige forskning

Idealet når man skal undersøke et fenomen er å gå inn i feltet med et åpent sinn, men samtidig med kunnskap nok til å nærme seg feltet på en hensiktsmessig måte. For at prosjektet skal kunne supplere annen forskning innunder samme felt er det en fordel at man er kjent med hvilke fenomener som er studert tidligere og hvilke konklusjoner som er tatt. Dette er viktig både for å sikre at man har nok kunnskap omkring det man skal undersøke og for å kunne avkrefte eller bekrefte om min forskning stemmer med studier som er gjort tidligere. Min

intensjon med prosjektet er å supplere tidligere forskning og samtidig studere fenomener som den tidligere forskningen i liten grad har berørt. På denne måten vil jeg forhåpentligvis sikre fenomenets aktualitet og fremtidig interesse for prosjektets tema. I tillegg er jeg helt avhengig av å innhente informasjon og forskningsresultater fra tidligere forskning for å underbygge påstander og for å gi oppgaven den tyngden den trenger for å være troverdig.

Forsvaret som organisasjon har på det strategiske planet vektlagt fysisk yteevne høyt (jf TFF, gr. 43). Forsvarets skolesenter ved Norges idrettshøgskole/Forsvarets institutt (FSS-NIH/F) har på oppdrag fra FST utarbeidet en strategisk plan kalt *Hele Forsvaret i bevegelse* (Forsvarets skolesenter/Norges idrettshøgskole, 2006). Hensikten med dokumentet er blant annet å bidra til utvikling av gode treningsvaner og motivere for en varig aktiv livsstil. Planen bygger på vedtatte politiske og militære styringsdokumenter og doktriner. Dokumentet angir fem satsingsområder med underliggende målsetninger og tiltak som skal sette treningsfaglige utfordringer på dagsordenen samt videreutvikle Forsvarets operative evne og gi helsemessig gevinst for den enkelte. Gjennom slike strategiske planer, samt forskning blir flere problemstillinger belyst i den hensikt å skape en bevisstgjøring omkring viktigheten av god fysisk form.

Fysisk yteevne og fysisk aktivitet har ved flere anledninger blitt diskutert i relasjon med den operative virksomheten uten at man har greid å tydeliggjøre hva operativitet egentlig er. Hovedmålet med forskningen omkring fysisk yteevne i Forsvaret er definert og gir et konkret bilde av synergien mellom fysisk form og operativitet. I Idrettshøgskolens (Forsvarets institutt) målformularer defineres hovedmålet med forskningen på følgende måte: ”å øke omfang og kvaliteten på forskning som bidrar til å bedre de ferdighetene som ligger til grunn for operative militære prestasjoner” (Hentet fra www.mil.no, lesedato 10.01.11). Forskingen har sitt utspring i forholdet mellom Forsvarets overgang til et fleksibelt innsatsforsvar og soldaten i bevegelse (Sookermany, 1999). Med perspektivet soldaten i bevegelse ligger det en erkjennelse av at det å være en soldat er en praktisk ferdighet som manifesteres gjennom militære prestasjoner. Forsvarets fokusering på kvalitet gjør at hovedmålet med den militære idrettsforskningen er å beskrive, forklare og forstå viktige sammenhenger som angår individer og grupperes atferd, utvikling og ferdigheter i relasjon til militære kontekster (ibid).

Kvalitative studier som omhandler fysisk aktivitet i Forsvaret er ennå mangelfull. Gjennom tidene kan det synes som om idrettsforskningen innenfor Forsvaret har fokusert på å kartlegge

og generalisere utviklingstrekkene i forhold til soldatmassens fysiske form. Dermed kan det virke som om den kvantitative forskningsmetoden har vært ansett som mer relevant enn den kvalitative tilnærmingen. For å få frem hvilke holdninger og meninger som råder hos Forsvarets personell, er det mye som tyder på at forskerne i de senere år har sett behovet for å gjennomføre kvalitative ”dykk” i forskningen. Gjennom slike kvalitative tilnærminger kan forskerne få en dypere forståelse for hvilke årsaksforklaringer som ligger til grunn for utviklingstrekkene.

1.3.1 Forskningens konklusjoner

Ett av hovedtrekkene som gjenspeiles i den militæridrettslige forskningen, er at soldatenes fysiske form har blitt dårligere (Aandstad, 2003). Anders Aandstad (2003) kartla endringen av fysisk form hos norske menn inne til sesjon fra 1980-2002 og kunne konkludere med at dagens soldater er i betydelig dårligere fysisk form enn det gjennomsnittet var for over tjue år siden. Et annet avsluttet prosjekt er Nina Roness sin mastergradsstudie som omhandler *De beste soldatene* (Rones, 2008). Studien tok for seg spørsmålet om hvilke kriterier som legges til grunn for å bedømme soldaters prestasjoner og hvordan *de beste soldatene* forstås når oppgaven det skal presteres i er ukjent. Hun kunne konkludere med at de mest sentrale kriteriene som legges til grunn for å bedømme hvem som er *de beste soldatene* er evnen til å være tålmodig som knyttes til evnen til ikke å eskalere, samt å akseptere situasjonen som den er. Videre viste studien at det legges vekt på fleksibilitet, kommunikasjon, samhandling og lagsspill. Det fysiske kravet om å bestå en 3000 meter test anses som mindre viktig for å vurdere soldatenes militære ferdigheter. Derimot viste studien at evnen til å gå langt med tung pakning ble verdsatt som utvalgs-kriterie.

Et annet forskningsprosjekt (avsluttes i 2011) er *Krigsskolestudien* (Hentet fra www.mil.no, lesedato 4.2.2011/1). Studien har kartlagt og analysert resultatene fra 3000 meter løpstest på Krigsskolens opptak i perioden 1989-2005 og viser hvilken utvikling kadettene har hatt med tanke på fysisk form i denne perioden. Teorigrunnlaget i dette prosjektet er å beskrive Forsvarets moderne operative konsept med hensyn til gjeldende krav til fysisk form i dagens operasjoner. Studien har så langt konkludert at kadettene har blitt i stadig dårligere form og at Krigsskolens utdanning ikke kompenserer for denne utviklingen. I følge denne studien er det mye som tyder på at dagens kadetter har et dårligere utgangspunkt ved studiestart enn tidligere og at deres fysiske form blir ytterligere redusert i løpet av studieperioden.

Forsvarets Sanitet (FSAN) har nylig (2010) gjennom en Helse- og miljøundersøkelse kartlagt hvilke utfordringer som ligger i avdelingene i Forsvaret. Resultatene skal legges inn i helseregisteret som har som hovedoppgave å beskrive helse- og trivselsmessig utvikling i Forsvaret samt å beskrive miljømessige forhold som kan influere på helsen. Gjennom denne undersøkelsen viser statistikken at kondisjon og fysisk aktivitet i og utenfor arbeidstiden i FSAN er områder som anses som svake og studien konkluderte med at dette er områder som må satses på (Institutt for militærmedisinsk epidemiologi/Forsvarets helseregister, 2010).

1.3.2 Min studie og tidligere forskning

I en forsvarspolitisk situasjon hvor det fremheves at man må tilpasse utdanningen etter hvilke trusler man står ovenfor virker det som om det stadig blir vanskeligere å vurdere i hvilken grad man skal prioritere fysisk aktivitet som en del av den militære utdanningen. Selv om utviklingstendensen i Forsvaret og samfunnet generelt i forhold til befolkningens fysiske form er et prioritert forskningsfelt er det fremdeles lite forskning omkring hvilke holdninger som råder i den enkelte avdeling i Forsvaret. Forsvarets personells subjektive opplevelse har derfor ikke vært gjenstand for oppmerksomhet innenfor mitt problemområde i stor grad. En grunn til dette kan være organisasjonens kompleksitet (dette kommer jeg tilbake til) og mangelen på kvalitative studier.

Den objektive forskningen er av mange forskere synonymt med god forskning, mens det subjektive innehar en bagasje forbundet med delvis sant og tentativ forskning. Fra et fenomenologisk synspunkt er det subjektive forbundet med språkmønster og oppførsel til agenter eller mennesker i spesifikke kontekster (Maykut and Morehouse, 1994). Innenfor mitt prosjekt blir informantenes beretninger data som jeg vil forsøke å forstå, tolke for så å trekke ut de vesentligste nyansene fra. Disse fortellingene vil være grunnsteinen i mitt empiriske materiale som jeg vil tolke og generere data fra. Dette kan være med på å gi mine informanter en anledning til å presentere sine oppfatninger omkring den fysiske yteevnens viktighet for deres virksomhet. Dermed kan deres beretninger danne nyttig empiri på området. Dette fordi ansatte i Forsvaret i liten grad har fått anledning til å komme med sine beretninger og opplevelser omkring fysisk aktivitet i Forsvaret. Vi vet gjennom tidligere forskning at rekrutteringsmassen er i dårligere fysisk form nå enn for 20 år siden, men vi vet lite om de ansattes holdninger og meninger omkring denne utviklingen. I relasjon til organisasjonens og

den enkeltes funksjon synes jeg det er spesielt interessant å belyse hvorvidt den fysiske yteevnen oppleves som betydningsfull for den enkelte.

1.4 Prosjektets mål, problemstilling og avgrensning

Mitt mål med dette prosjektet er å gi et supplement til annen forskning innunder samme felt slik at den fysiske yteevnens betydning i forhold til all militær virksomhet kommer mer på dagsordenen. Prosjektets problemstilling lyder slik: *I hvilken grad og på hvilken måte anser personell i Forsvarets Sanitet fysisk yteevne som viktig for deres virksomhet?*

Problemstillingen inneholder to ulike spørsmål som skal besvares og oppgaven avgrenses og operasjonaliseres i forhold til disse. Spørsmålene formuleres hver for seg på følgende måte:

1. I hvilken grad anser personellet at fysisk yteevne er viktig for deres virksomhet?

2. På hvilken måte anser personellet at fysisk yteevne er viktig for deres virksomhet?

Det første spørsmålet vil ta for seg i hvilken grad informantene synes den fysiske yteevnen blir vektlagt i deres virksomhet. For å besvare dette spørsmålet anser jeg det som betydningsfullt å kartlegge to forhold. Det ene forholdet er i hvilken grad fysisk aktivitet blir prioritert i arbeidstiden og det andre er i hvilken grad det er behov for å prioritere dette. Disse forholdene vil ta utgangspunkt i informantenes fortellinger omkring avdelingens vektlegging av fysisk aktivitet, samt personellens testresultater fra de fysiske testene. For å få besvart det andre spørsmålet i problemstillingen vil jeg ta utgangspunkt i informantenes erfaringer og meninger omkring hva som fysisk kreves for å løse oppdragene. Oppgaven vil med andre ord gi et nivilert svar på om den fysiske yteevnen ansees som viktig eller ikke i organisasjonen FSAN, samt hvorfor det vektlegges slik. Denne slutningen taes med tanke på informantenes meninger omkring hva som fysisk kreves av dem og deres opplevelse av dette fenomenet. Det er ikke meningen at oppgaven skal gi et svar på hva som er riktig eller galt i forhold til avdelingens vektlegging av fysisk yteevne. Jeg vil heller at oppgaven skal belyse strukturer og holdninger i lys av informantenes erfaringer, opplevelser og meninger i forhold til temaet. Med utgangspunkt i empiri vil jeg diskutere funnene mine ved å trekke inn teoretiske perspektiver som kan tydeliggjøre, samt gi forklaringer på hvordan ulike fenomener kommer til uttrykk.

1.5 Den videre lesning

Oppgaven deles opp i fem hovedkapitler. Disse er delt opp i underkapitler som har som mål å lede leseren gjennom oppgaven på en systematisk måte. Enkelte steder i teksten har jeg lagt inn fotnoter i den hensikt å kunne forklare ord, begreper og fenomener ytterligere uten å ødelegge tekstens flyt. Det første kapitlet er et innledningskapittel som skal gjøre leseren i stand til å forstå bakgrunnen for denne studien og hvilke problemområder prosjektet skal berøre. For å kunne forstå de teoretiske og metodiske grep som er valgt har jeg valgt å legge disse to emnene under samme kapittel. På grunn av prosjektets teoretiske perspektiv inspirert av *grounded theory* blir de anvendte teoriene først presentert i drøftingen. I kapittel to vil jeg først og fremst avklare hvilke metodiske valg jeg har gjort, samt gi leseren et kort innblikk i den utviklingen Forsvaret har vært gjennom de siste årene. Videre vil jeg presentere avdelingen FSAN og forklare hvilken funksjon og rolle organisasjonen har i forhold til resten av Forsvaret. I kapittel to vil jeg også avklare ulike begreper som vil dukke opp senere i oppgaven. Kapittel tre vil fungere som et sammendrag av resultatene mine. I denne presentasjonen har jeg valgt å kombinere bruk av sitater fra intervjuene og gjenfortelling av informantenes beretninger for å gjengi informantenes fortellinger på en best mulig måte. Tilslutt i kapittel tre vil jeg oppsummere resultatene og i korthet trekke frem de funnene som jeg mener er interessante i forhold til å besvare prosjektets problemstillinger. Innunder denne delen vil jeg avklare hvilke teorier som skal brukes under drøftingen. I kapittel fire vil jeg innledningsvis gjøre rede for prosjektets valg av teoretisk perspektiv. Denne prosessen tydeliggjøres gjennom presentasjonen av *grounded theory*, samt overskriften *Fra empiri til teori*. Drøftingen vil hovedsakelig bli delt opp i to. En del som skal drøfte det første spørsmålet i problemstillingen og en del som skal drøfte den andre delen. Dette kapitlet avsluttes med en oppsummerende drøfting som skal gi kortfattede svar på problemstillingens spørsmål, samt trekke frem det relasjonelle forholdet mellom dem. Innunder kapittel fem vil jeg etter beste evne forsøke å gi konkluderende svar og kommentarer i forhold til studiens empiriske og teoretiske implikasjoner.

2 TEORETISKE OG METODISKE REFLEKSJONER

Hovedsubstansen i dette kapitlet vil utgjøre mine refleksjoner i forhold til teoretisk posisjonering og metodiske valg. Disse refleksjonene vil bli presentert i hvert sitt underkapittel og skal sammen være forklarende i forhold til de metodiske og teoretiske valgene jeg gjør senere i oppgaven.

Innledningsvis i dette kapitlet vil jeg i korte trekk gjøre rede for hovetrekkene i den utviklingen Forsvaret har gjennomgått de siste årene. Videre vil jeg trekke frem mine refleksjoner omkring hvilke konsekvenser denne utviklingen kan ha i forhold til kravet til den fysiske yteevnen. Deretter vil jeg avklare en del begreper og definisjoner i forhold til hvilke fysiske krav som stilles til Forsvarets personell. For å gi leseren en forståelse av FSANs funksjon i forhold til resten av Forsvaret vil jeg gjøre rede for FSANs struktur og overordnede virksomhet.

2.1 Forsvaret i endring

”Et kraftfullt og troverdig forsvar med mennesker i utvikling mot felles mål” er visjonen som er lagt til grunn Forsvarets verdigrunnlag (Sookermany, 1999). I mitt prosjekt skal jeg forsøke å belyse i hvilken grad fysisk yteevne er viktig for det moderne Forsvaret og om dette gjenspeiles i en utvalgt avdelings arbeidssituasjon. I denne sammenhengen er det nødvendig å gi en kort redegjørelse for hvilke utfordringer som ligger i det nye Forsvaret. Den tidligere Forsvarssjefen omtalte den pågående og omfattende endringsprosessen i Forsvaret som et paradigmeskifte (Diesen, 2005). Endringen kan kort beskrives som en bevegelse fra et stort

og statisk invasjonforsvar der målet var å forsvare territorielle grenser til et lite og fleksibelt innsatsforsvar der målet er å kunne delta i multinasjonale operasjoner for å løse sammensatte konflikter. Denne endringen har betydd at vi nærmest har avskaffet det tradisjonelle vernepliktforsvaret og er i ferd med å helprofesjonalisere organisasjonen fra topp til bunn. En av de overordnede målsettingene til den pågående endringen av Forsvaret er i St.prp. nr. 45 formulert på følgende måte: ”(...)å øke våre soldaters operativitet – i betydningen av evne til å løse pålagte oppdrag – slik at disse kan settes inn i konfliktområder der behovet oppstår, med kapasiteter best mulig tilpasset situasjonen” (Forsvarsdepartementet, 2004:12).

I praksis vil dette bety at det militære personellet til enhver tid må besitte godt utviklede og anvendbare militære ferdigheter. For å underbygge det komplekse og fleksible handlingsmønstre til det moderne Forsvaret står det i St.prp. nr. 45 (2004) at Forsvaret skal være der det trengs, når det trengs, med det som trengs (ibid). Forsvaret trenger altså personell som både er spesialister innen sitt fagfelt og som er fleksibel nok til å kunne tilpasses de operasjonene som de skal ta del i. Denne grunntanken øker både omfanget på den enkeltes utdanning og personlige egenskaper.

Både slagordet i St. prp. nr. 45 (2004) og den grunnleggende visjonen innebærer at anvendelsen av militær makt i dagens konflikter krever yrkessoldater som ser på utøvelsen av deres militære ferdigheter som en profesjon. For å møte NATOs mobile konsept som setter fokus på hurtighet, mobilitet, rekkevidde og fleksibilitet råder det en forventning om at det legges stor vekt på den fysiske yteevnen i utdanningen og treningen av personellet. Mens soldater i invasjonforsvaret i stor grad ble trent til å avvente ordre setter innsatsforsvaret krav til refleksjon, bevissthet og personlig initiativ (Sookermany and Säfvenbom, 2008).

På tross av den såkalte transformasjonen og den stadig økende profesjonaliseringen er det vitenskapelig dokumentert at soldatenes fysiske form ved innrykk til Forsvaret er redusert i forhold til tidligere (Aandstad, 2003). Den negative utviklingen berører etter min mening Forsvaret på to ulike måter. Det ene spørsmålet er i hvilken grad den reduserte fysiske yteevnen svekker Forsvarets operative evne og det andre spørsmålet er hvorvidt Forsvaret har et samfunnsmessig ansvar for å snu denne utviklingen. Selv om verneplikten kanskje ikke har den samme pedagogiske effekten i forhold til holdningsendringer som skolevesenet har, vil også Forsvaret ha en innvirkning på unge menneskers holdninger til fysisk aktivitet. I mitt prosjekt vil jeg først og fremst konsentrere meg om den fysiske yteevnens betydning for

Forsvarets virksomhet, dermed vil respondentenes forståelse og meninger omkring fysisk yteevne i relasjon til Forsvarets operative evne danne essensen i mitt prosjekt.

På det taktiske nivået i dagens militære operasjoner er mange av de fysisk krevende arbeidsoppgavene som tidligere krevde muskelkraft nå erstattet med maskiner. I stedet for å marsjere til fots blir dagens soldater kjørt nærmere slagmarken i for eksempel pansrede kjøretøy, helikoptre og lette terrengkjøretøyer (LTK). Til tross for denne teknologiske utviklingen er det likevel en rekke taktiske operasjoner som fortsatt krever en høy grad av fysisk kapasitet. Dagens soldater må i stor grad være forberedt på å operere hvor som helst i verden i alle mulige topografiske terrengformer, værforhold og miljøer (jf st. prp. nr. 45). Videre har nyvinningen av moderne utstyr ført til at soldater har fått mer personlig utrustning å bære på enn tidligere, som for eksempel skuddsikker vest, våpensystemer og elektronisk utstyr for kommunikasjon og oppdagelse av fienden. Alt dette utstyret er tungt (ca 30 kg) og vil av den grunn kreve at soldatene innehar den fysiske kapasiteten som trengs. I tillegg til at man skal bære en tung utrustning forutsettes det også etter NATO`s prinsipper hurtighet over tid der målet er å skape en uoversiktlig og stadig vanskeligere situasjon som fienden til slutt ikke mestrer. For den enkelte soldat, offiser og avdeling betyr dette at de må evne å løse gitte oppdrag stadig raskere og kraftigere i et stadig mer uoversiktlig stridsbilde.

I Forsvarssjefens grunnsyn blir det poengtert at Forsvaret er helt avhengig av robuste soldater med solide fysiske og mentale evner. Videre står det at fagfeltet *idrett og trening* skal være en integrert del av den daglige soldattjenesten. Idrett og trening skal på lik linje med alle fagfelt i Forsvaret bidra til å skape og opprettholde stridsevnen, men skal også favne om helseforebyggende aktiviteter og være bidragsyter til personellens trivsel. I Forsvarssjefens grunnsyn på idrett og trening i Forsvaret blir dette utdypet på følgende måte: "*Forsvaret skal gi personellet kunnskap og viten om idrett og trening relatert til operative behov, det enkelte individ og samfunnet som helhet*" (Hentet fra www.mil.no, lesedato 4.2.2011/2).

Det er et sjefsansvar å sikre at underlagt personell er fysisk og psykisk skikket til å løse pålagte oppdrag. Med bakgrunn i dette må den enkelte avdelingssjef tilrettelegge for at eget personell gis mulighet for å opparbeide og opprettholde en tilstrekkelig grad av fysisk aktivitet. For å forsterke og eksemplifisere betydningen av *idrett og trening* forventes det at befalet fremstår som troverdige og positive rollemodeller (ibid).

Fra 1. januar 2008 ble faget *fysisk fostring* i Forsvaret erstattet med fagemnet *kropp, bevegelse og energi* (KBE). Overgangen representerte først og fremst en dreining i fagets vitenskapelige forankring. KBE-faget tar sikte på å gi soldatene en mer helhetlig forståelse av forholdet mellom kropp, bevegelse og energi (Sookermany and Säfvenbom, 2008). På tross av omdefinering og redigering av pensum vil faget likevel være forankret i den ”gamle” målsettingen og definisjonen i forhold til faget *fysisk fostring*.

I følge Tjenestereglementet for Forsvaret (TfF gr. 43) forstås *fysisk fostring* som all aktivitet som under den daglige tjenesten og i fritiden bidrar til å heve den enkeltes fysiske yteevne i den hensikt å heve den fysiske og psykiske motstandsevnen. Innunder tjenesten *fysisk fostring* ligger faget fysisk trening (idrett og militær ferdighetstrening), fritidsidrett, idrettskonkurranser, fysiske prøver, idrettsutdanning og kurs, administrasjon av de samme aktiviteter og nødvendig anlegg og materiell (Forsvarsdepartementet, 1993:5). Videre i TfF gr. 43 blir målet for den *fysiske fostringen* definert på følgende måte:

Målet med den fysiske fostringen er å gi befal og mannskaper et nødvendig fysisk grunnlag for å kunne løse sine oppgaver i fred og krig, samt å motivere til å holde vedlike en tilfredsstillende fysisk standard gjennom hele verneplikstiden. Målet er også å gi kunnskaper om den fysiske treningens virkning og betydning (ibid:5).

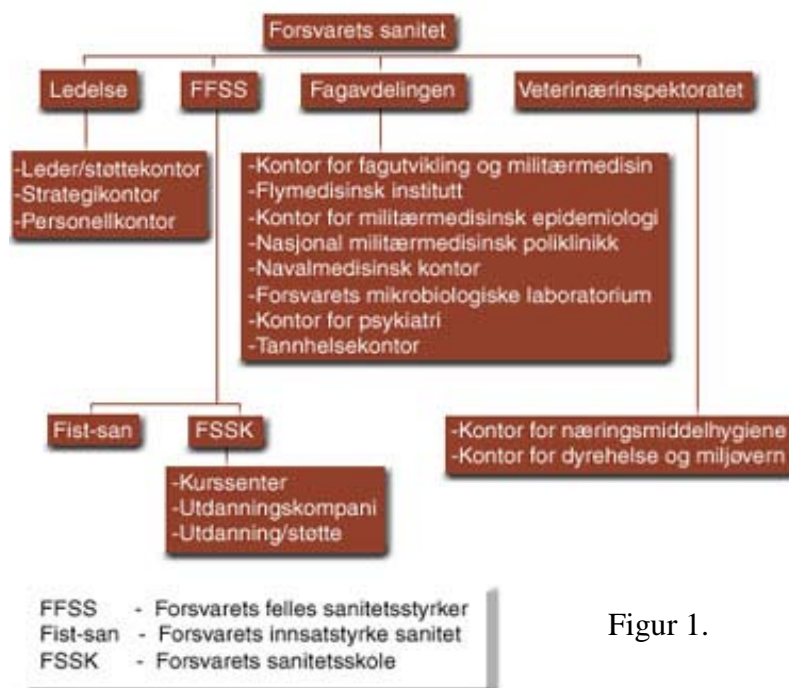
2.2 De fysiske kravene

På bakgrunn av at alt militært personell i utgangspunktet skal være i stand til å fylle en rolle og funksjon i en krise- og/eller krigssituasjon må alt befal, samt grenaderer i Forsvaret gjennomføre og bestå en befalstest en gang i løpet av året enten på ski, til fots, på sykkel eller svømmende (ref. vedl. 6). Den årlige testen er det formelle overordnede fysiske kravet til alt militært personell og skal på et generelt grunnlag være retningsgivende i forhold til hva som fysisk kreves i deres militære virksomhet. I Forsvarssjefens grunnsyn poengteres det at det er fastsatt et generelt minstekrav til fysisk yteevne for alt personell, men at generalinspektørene kan fastsette nødvendige krav til sine fagkategorier (Hentet fra www.mil.no, lesedato 4.2.2011/3). De fysiske kravene kan altså differensieres slik at de samsvarer med avdelingenes operative krav. Det vil med andre ord si at de fysiske kravene kan være høyere i enkelte avdelinger, men aldri lavere.

Befal som ikke tilfredsstillende de fysiske kravene kan i utgangspunktet ikke bli vurdert for ny stilling eller rykke opp i gradssystemet. Bestått befalstest er også et krav ved operasjoner i utlandet. Ved opptak til befalsskoler og krigsskoler er det et krav om å bestå 3000 meter løpstest på under 15 minutter og 3 ulike styrkeøvelser som har som mål å teste søkerens fysiske kapasitet i forhold til buk, rygg og brystmuskulatur. I avdelinger som opererer under spesielt krevende situasjoner benyttes det flere øvelser som kvalitetssikrer soldatens fysiske yteevne. For de vernepliktige er det på lik linje med befalskole- og krigsskolesøkere kun 3000 meter løp og styrketester som gjelder. Man blir derimot ikke ”kastet” (jf mine erfaringer) ut av Forsvaret om man ikke består kravet, men ved å bestå vil man i utgangspunktet være kvalifisert for et bredere spekter av ulike tjenestestillinger.

2.3 FSANs struktur og funksjon

Når jeg i dette prosjektet skal forsøke å belyse de rådende holdningene omkring fysisk aktivitet i Forsvarets Sanitet (FSAN) synes jeg det er hensiktsmessig å kartlegge hvordan avdelingen er organisert og hvilken funksjon og rolle avdelingen har. FSAN er den sentrale sanitetsorganisasjonen i Forsvaret som besitter Norges fremste sanitetskompetanse og er organisert etter følgende struktur:

Figur 1.

FSAN har rundt 400 årsverk fordelt på fire avdelinger (fig. 1)⁵. Hovedtyngden av virksomheten og administrasjonen er lokalisert til Sessvollmoen i Akershus, mens

⁵ FSAN er i disse dager under omorganisering, og strukturen vil dermed i fremtiden se annerledes ut enn det den er fremstilt i denne oppgaven. Navn på enkelte underavdelinger er derfor omdefinert i den nye strukturen.

fagavdelingens kontorer befinner seg i Oslo-området og i Bergen. FSAN har som hovedoppgave ”å videreutvikle sanitets- og veterinærtjenesten i Forsvaret. Organisasjonen skal bidra under utviklingen av det militærmedisinske fagområdet, både i NATO og i totalforsvarssammenheng” (Hentet fra www.mil.no, lesedato 25.01.11).

FSAN driver forskning innenfor flere områder, blant annet innen traumatologi, flymedisin, navalmedisin og katastrofepsykiatri. Gjennom sin underavdeling *Forsvarets sanitetsskole* (FSSK), driver FSAN utdanning innenfor sanitetsfaget og akuttmedisin. Denne utdanningen inkluderer både vernepliktige soldater, befal, leger, sykepleiere og annet personell med helsefaglig bakgrunn.

Sjefen for Forsvarets sanitet har som hovedmål at FSAN skal kunne fungere som et redskap for å utvikle og vedlikeholde en fullverdig sanitetstjeneste i fred, krise og krig - nasjonalt og internasjonalt. FSANs sjef er Forsvarssjefens rådgiver i sanitets- og veterinærspørsmål i Forsvaret. I dette ligger blant annet utarbeidelse av faglige direktiver for sanitets- og veterinærtjenesten i fred, krise og krig. Sjefens overordnede mål er ”at FSAN skal bidra til å skape, samt opprettholde stridsevnen gjennom seleksjon, forebyggende medisin, etterretning, evakuering, diagnostikk og behandling og ledelse” (Hentet fra www.mil.no, lesedato 25.01.11).

I FFOD (2007) blir stridsevne definert på følgende måte:

Stridsevne er en militær styrkes kampdyktighet og evne til å lykkes med sine operasjoner. Den består av konseptuelle, moralske og fysiske faktorer. Disse faktorene er overlappende og utøver gjensidig og forsterkende påvirkning på hverandre.

Fleksibilitet, som er sentralt i Forsvarets operative grunnlag, har ulik betydning for disse faktorene (Forsvarets fellesoperative doktrine, 2007:68)

Forsvarets Sanitets Innsatsstyrker(Fist-San) er en del av Forsvarets Felles Sanitetsstyrker (FFSS, Fig. 1). Fist-San skal organisere den gripbare delen av FSANs bidrag til operasjoner og øvelser i fred, krise og krig for alle forsvarsgrener. Organisasjonen er under utvikling og det skal bygges opp flere gripbare enheter i henhold til det Forsvaret etterspør. Dette er enheter som skal være i stand til å yte støtte til førstehjelpsbehandling, evakuering og etablere og drive feltsykehus med mange medisinske funksjoner i et operasjonsområde. Videre skal enheten være i stand til å forestå evakuering av pasienter til sivile sykehus for endelig behandling, også for avdelinger som opererer i utlandet. En del av kapasiteten vil også kunne

nyttes i forbindelse med Forsvarets bistand til det sivile samfunn i tilfelle nasjonale ulykker og/eller katastrofer. Fist-San skal også yte støtte til Forsvarets operative ledelse og forsvarsgrenene i forbindelse med planlegging og gjennomføring av øvelser og operasjoner (Hentet fra www.mil, lesedato 25.01.11).

2.4 Grounded theory

Med tanke på den førstehåndserfaringen jeg har med de fenomenene som utspilles i Forsvarets Sanitet er det ikke bare et intervju som skal gjennomføres, men snarere et intervju som et ledd i et feltarbeid. Derfor vil min teoretiske forankring være avhengig av de fenomener som dukker opp underveis i prosessen og jeg vil på den måten kunne ta i bruk flere teorier for å belyse problemområdet. Selv om det kvalitative intervjuet stod for den konkrete, praktiske og systematiske forskningsprosessen vil forskningsmetoden være forankret i teorien omkring deltakende observasjon med utgangspunkt i *grounded theory*.

Når det gjelder bruk av deltagende observasjon i egen kultur er det særlig metodeutviklingen i Chicagoskolen på 1920-tallet som har bidratt til å forme hvordan vi gjør slike studier i dag. Chicagoskolen er navnet vi i ettertid bruker om et forskningsmiljø ved sosiologisk institutt på University of Chicago. Chicagoskolen tok form etter at Robert Park, Ernest W. Burgess, William I. Thomas og Lois Wirth ble de ledende professorene ved instituttet. Grounded theory er en Chicago- inspirert retning som vokste videre fra den symbolske interaksjonismen. Ofte regnes Chicago-sosialpsykologen George Herbert Mead som interaksjonismens grunnlegger, selv om begrepet ble innført av Blumer i 1938. Mead ser det å ta andres rolle som typisk for et individs samhandling med seg selv. Å ta den andres rolle vil si å identifisere seg med andre ved å anvende deres roller og svare på disse tilnærmelsene. En slik evne til å ta andres rolle er grunnlaget for all menneskelig kommunikasjon, i følge Mead (Fangen, 2004). I feltarbeid er denne evnen vesentlig fordi hele poenget med å følge de andre personene over tid, gjerne er å kunne finne ut hvordan de ser på verden og hvilke roller de inntar. Grounded theory ble utviklet av Barney Glaser og Strauss og videreutviklet av Strauss og Juliet Corbin. Begrepet kan oversettes til *grunnfestet teori* idet det er en prosedyre for å konstruere teori som er grunnfestet i data. Grounded theory er i sterkere grad enn den symbolske interaksjonismen en metodologisk posisjon. Hovedpoenget er at man skal kunne forankre teoriutvikling i konkret empirisk forskningsvirksomhet gjennom en systematisk oppdagelse av teori ut fra dataene (Strauss and Corbin, 1998).

Grounded theory er en forskningsmetode innen sosiologi og psykologi hvor man starter med "blanke ark" i den hensikt å utvikle en teori ut fra et datamateriale. Man forsøker med andre ord å utvikle en teori som kan forklare et fenomen eller en situasjon i motsetning til tradisjonell hypotesetesting som tar utgangspunkt i en bestemt teoretisk eller empirisk basert antagelse om forklaring som deretter skal testes ut. Når prinsippene for grounded theory brukes i forskning, foregår datainnsamlingen og analysen parallelt og utviklingen av teoretiske begreper starter derfor når de første observasjonene gjennomføres. Gjennom prinsippene til grounded theory anvender man en åpen kodingsprosedyre der man gir navn til utsagn og hendelseelementer ut fra deres substans, også kalt substansiell koding. Ved fortløpende å sammenligne nye observasjoner med tidligere innhentete data utvikles kategorier og relasjonene mellom dem oppdages. Når ytterligere datainnsamling ikke lenger gir ny kunnskap, men bare bekrefter teorien som er utviklet underveis avsluttes datainnsamlingen og analysene. Grounded theory er en form for kvalitativ forskning som brukes for å utvikle nye teorier som i neste omgang kan testes empirisk (Strauss and Corbin, 1998).

Selv om kvalitativ metode ofte settes opp mot positivismen som preger kvantitativ metode finnes det også positivistiske innslag i mange retninger av kvalitativ metode. Grounded theory som også kalles naturalistisk sosiologi av grunnleggerne vurderes til en viss grad som positivistisk i tanken om at empiri og teori er to objektivt gitte størrelser og på grunn av retningens fokus på virkeligheten (Fangen, 2004).

Selv om grounded theory og symbolsk interaksjonisme kan sies å være en mykvariant av positivisme sto retningene også i stor kontrast med samtidens positivistiske retninger. Teoriene vektlegger at mennesker går inn i aktiv selvrefleksiv atferd og at de møter en verden som de må fortolke, snarere enn et sett av atferdsmessige stimuli som de er tvunget til å respondere på. Teoriene har også blitt kritisert for å være en naiv empirisk realisme i sin tro på at det går an å gjenskape virkeligheten. De mest ekstreme variantene av konstruktivisme og positivisme mener at forskeren konstruerer en tekst som ikke kan si noe om noe annet enn seg selv. De fleste som velger å utføre deltagende observasjonsstudier vil sannsynligvis mene at de også sier noe som gjenspeiler mer enn forskningsteksten som sådan. Deltagende observasjonsstudier har i denne sammenhengen bidratt til at de positivistisk rettede observasjonsstudiene har blitt mer fokusert på temaer og fortolkning og representasjon, det vil si hvordan informantene fremstilles (Fangen, 2004).

Mitt prosjekt vil være basert på kvalitative data generert gjennom et kvalitativt forskningsarbeid der intensjonen er å belyse og forstå personellets syn, meninger og ytringer omkring betydningen av fysisk yteevne. Utførelsen av det praktiske arbeidet er i så måte en helt avgjørende faktor for hvorvidt jeg greier å forstå, forklare og gjenfortelle deres beretninger. Valget av teoretisk innfallsvinkel vil i denne sammenhengen kunne bidra til å gi meg flere muligheter til å forklare de fenomene som dukker opp i empirien. Prinsippene i grounded theory vil med andre ord være en selvpålagt frihet til å kunne belyse og forklare fenomener ut i fra et vidt spekter av teorier.

2.5 Kvalitativ forskning

Kvalitativ forskning bruker ofte, men ikke alltid en eller flere metoder for produksjon av data. De tre hovedmetodene innenfor kvalitativ forskning er deltakende observasjon, ustrukturert intervjuing og kvalitative analyser av tekster (Grimen, 2004). I mitt prosjekt vil jeg i mer eller mindre grad benytte alle disse tre metodene og metodikken vil dermed kalles en metodetriangulering (Fangen, 2004). Ved deltakende observasjon skal forskeren forsøke å innta en åpen eller skjult rolle i den gruppen eller organisasjonen som skal studeres (Grimen, 2004). Siden jeg er ansatt i FSAN og derfor er en del av denne organisasjonen vil jeg inneha en rolle som både forsker og offiser. Denne dobbeltrollen kommer jeg tilbake til i et senere underkapittel.

Et ustrukturert intervju er et intervju der spørsmålene og svaralternativene ikke er fastlagt på forhånd. Forskeren har normalt en serie av temaer (intervjuguide) som han vil spørre om, men utformer de konkrete spørsmålene i løpet av samtalene med aktørene (ibid). Innunder mitt prosjekt er de kvalitative intervjuene den metoden som skal gi de fleste dataene, men det jeg til daglig observerer vil være av stor betydning for å forstå det miljøet jeg studerer.

Vekslingen mellom min rolle som offiser i organisasjonen og min forskerrolle medfører at jeg observerer og føler det som skjer i organisasjonen og kan med dette generere data gjennom en kontinuerlig prosess. Det jeg opplever som relevant og interessant i forhold til prosjektets forskningsfelt vil bli notert i loggboken som en type feltnotat som kan anvendes for å skape en dypere mening i forhold til det empiriske materialet.

Kvalitative analyser av tekster er analyser der man forsøker å få fram meningen med det som blir uttrykt i tekstene og ikke for eksempel å telle forekomster av ord og uttrykk (Grimen, 2004). I kvalitative forskningsopplegg er det ofte slik at forskeren får tilgang til mange forskjellige typer data på en gang, som for eksempel svar på spørsmål, uttrykk for følelser, egne registrerte ting på det som skjer, observasjoner av forskjellige slag, fortellinger og lignende. Det ligger derfor i slike opplegg et stort spillerom for forskerens egne vurderinger om hvordan alle disse tingene kan henge sammen. Kvalitativ forskning krever betydelig bruk av forskerens egen dømmekraft i selve dataproduksjonsprosessen. De data som forskeren samler inn kan ikke oppfattes som rene registreringer av det som er. Hva som er relevante og irrelevante data er i stor grad styrt av forskerens hypoteser, begreper og egen dømmekraft (ibid).

2.5.1 En paradigmatisk analyse av narrative data

Paradigmatisk analyse og narrative data er begreper som ligger innunder den kvalitative forskningen. Analysen av data er et komplekst område som innebærer blant annet muligheter for en rekke ulike retninger. Det finnes mange ulike tilnærminger til analysen av data innefor den kvalitative forskningen. Om dette mangfoldet av analysemuligheter er en styrke eller svakhet innenfor forskningsmiljøet vil jeg ikke spekulere i, men de gir meg som forsker mulighet til å velge den tilnærmingen som er mest berettiget med tanke på mitt prosjekt. I den settingen ser jeg det naturlig å benytte meg av en form for narrativ analyse. Før jeg begrunner dette valget vil jeg se nærmere på noen av Kvaales (1997) seks trinn i analysen av innsamlede data. De tre første trinnene foregår under intervjusituasjonen i samspillet mellom forsker og intervjuobjektet. Her beskriver informanten sin livsverden og forteller spontant hvordan de opplever, føler og handler i forhold til et gitt emne. Intervjuet kan også være med å produsere ny innsikt eller kunnskap for informantene. Dette skjer ved at de oppdager nye forhold i intervjusekvensen og ser nye betydninger i det de opplever og gjør. Intervjueren har mulighet til å foreta fortettinger og fortolkninger av meningen med det intervjupersonen sier og sende budskapet tilbake (Kvale, 1997). Dermed kan intervjueren presisere budskapet og tydeliggjøre det faktiske innholdet som intervjuobjektet formulerte. Denne prosessen bør foregå helt til intervjueren er helt inneforstått med det intervjuobjektet har fortalt. De tre første trinnene tydeliggjør betydningen av at jeg som forsker er forberedt og fokusert under selve intervjusekvensen. Dette for å generere gode data og for at flyten i interaksjonen med informanten skal kunne fremme beretninger. Det er nettopp beretningene eller fortellingene

som er årsaken til at en narrativ analyse er mest hensiktsmessig for mitt prosjekt. I narrativ analyse er det historien som er gjenstand for forskningen. Tilnærmingen undersøker informantenes historier og analyserer, hvordan de er satt sammen, de språklige og kulturelle ressurser de trekker på og på hvilken måte en tilhører kan bli overbevist om at historien er ekte. Analysen i narrative studier åpner opp for ulike former for å fortelle om erfaringer, ikke bare innholdet som språket representerer. Men vi spør også om hvorfor historien blir fortalt på den måten den ble formidlet på (Riessman, 1993). Bakgrunnen til at de ulike fortellingene ble forklart på en bestemt måte, ble kontinuerlig gjenstand for oppmerksomhet fra transkriberingen og videre gjennom tolkningen og min re-presentasjon av dataene.

Jeg vil i min analyse av narrative data bruke Polkinghornes paradigmatisk analyse. Polkinghorne (1995) delte narrative undersøkelser inn i to ulike tilnærminger: en analyse av narrativer som bruker paradigmatisk resonering i analysen og en analyse som bruker narrativ resonering. Den paradigmatisk analysen kan klassifisere data inn i diakronisk og synkronisk kategorier. Diakronisk data inneholder informasjon om forhold av begivenheter i en bestemt rekkefølge. Dataene beskriver når hendelser inntreffer og effekten hendelsen har på etterfølgende hendelser. Episodene er ofte personlig opplevde og inneholder referanse til når og hvorfor handlingene ble utført og resultatet av disse (Polkinghorne, 1995). De synkroniserte dataene innehar ikke historisk eller utviklings dimensjon. De omhandler kategoriske svar fra informantene samt informasjon om nåværende situasjoner (ibid). Data fra narrative undersøkelser faller i all hovedsak innunder den diakroniske kategorien. Denne kategorien vil også være egnet for mitt prosjekt der intervjuvarene kan forstås som beretninger. På bakgrunn av dette kan jeg da klassifisere dataene inn i en diakronisk kategori. Paradigmatisk analyse arbeider ikke bare med å oppdage eller beskrive kategoriene som identifiserer hendelser i detalj, men også med forholdet mellom kategoriene. Styrken til den paradigmatisk fremgangsmåten er dens kapasitet til å utvikle generell kunnskap ved innsamling av historier (ibid). En diakronisk struktur kan hjelpe meg med å systematisere dataene på en slik måte at historiene kan gi mening. Ved å bruke denne formen for analyse vil jeg bedre kunne forstå bakgrunnen for de holdningene som råder i organisasjonen. Hvilke erfaringer og hendelser som har påvirket informantenes relasjon til faget *fysisk fostring* er i denne sammenhengen helt avgjørende. Hvordan effekten de ulike hendelsene og erfaringene har innvirket på dem og hva dette har medført kan få oppmerksomhet ved å bruke en diakronisk struktur. Jeg har nå forklart at analysen vil bestå av en paradigmatisk analyse av narrative data inspirert av Polkinghorne. Fokuset går tilbake til Kvaales seks trinn, der jeg vil

se på prosessen som starter med transkriberingen av intervjuet og klargjøring av materialet. Dette er Kvales (1997) fjerde trinn.

Transkriberingen av de innsamlede data er en tidkrevende prosess som blir utgangspunktet for analysen og drøftingen innenfor min tekst. Intervjuene bør bli tatt opp på bånd og kvaliteten av opptaket bør være av høy kvalitet slik at jeg kan spole frem og tilbake i intervjuet uten å møte på vanskeligheter. Det var av den grunn at jeg benyttet meg av en digital opptaker. Kvaliteten på intervjuene ble ubestridelig bra og noe av grunnen til dette var at jeg var bevisst på valget av tid og sted for intervjugjennomføringen. Det ble få avbrytelser av intervjuene og valg av romstørrelse og plassering av diktafon var faktorer som førte til at kvaliteten på opptaket ble av god kvalitet. I tillegg til diktafon brukte jeg et filmkamera (pekende mot en vegg) som ”backup” i tilfelle kvaliteten på diktafonen ikke skulle bli bra nok eller at batteriene skulle bli tømt for strøm. I etterkant av hvert intervju la jeg inn lydsporet på en pc. Jeg vurderte å skaffe meg en pedal som automatisk kunne spole frem og tilbake i lydsporet under transkriberingen, men jeg fant ut at kombinasjonen av lav frekvens på tastaturet (manglende touchferdigheter) og mye refleksjon og drøfting underveis var en grei fremgangsmåte på tross av at dette tok lang tid. Et viktig moment når det gjelder bruken av transkribering er at dataene kan bli gjenbrukt på ulike måter og undersøkt på nytt i en annen kontekst med eventuelt nye data (Silverman, 1993). Siden det pågår en del studier som omhandler fysisk aktivitet i Forsvaret vil det være helt essensielt at mine data kan bli brukt i andre sammenhenger. I den sammenheng kan dataene mine bli brukt for å generere en dypere forståelse vedrørende prosjektets problemområde.

Analysen var en integrert bestanddel innunder arbeidet med transkriberingen. I løpet av transkriberingsprosessen ble jeg oppmerksom på flere tolkningsmuligheter som jeg noterte i loggboken. Samspillet med loggboken ble derfor vesentlig for å få system på de ulike ideene og tankene jeg som forsker hadde underveis i transkriberingen. På den måten ble transkriberingen mer enn en skriveprosess. Den ble starten på en systematisk analyse ved at jeg benyttet meg av en rekke av de ulike tolkningene og ideene jeg som forsker fikk underveis i denne prosessen. Jeg opplevde at disse ideene og tolkningene ble mer fremtredende etterhvert som jeg fikk transkribert flere av intervjuene. Ved å være åpen for refleksjon i transkriberingsprosessen fikk jeg økt kunnskap om informantenes livsverden kunne dermed lettere konstruere ideer og tolkningsmuligheter som hadde relevans for mitt prosjekt.

Etter den forholdsvis tidkrevende transkriberingen begynte analysen for fullt. Da ble det imperativt å gi intervjuene ytterligere mening. Malterud (1996) beskriver denne prosessen som at forskeren leser nøye gjennom teksten og merker av de meningsbærende enhetene i teksten. Dette gjorde jeg ved å benytte meg av overstrykningstusjer i forskjellige farger. Jeg tok utgangspunkt i forskningsspørsmålene og systematiserte spørsmål og svar med mening ut i fra en oppbyggende drøfting i forhold til å finne svar på problemstillingene. Jeg tilstrebet å være bevisst på mer enn kun det transkriberte innholdet. En refleksjon og bevissthet rundt strukturen av den aktuelle beretning bør også omfatte hvordan historien er organisert, utviklet og hvor fortellingen begynner og slutter. En god fremgangsmåte er å begynne denne tankeprosessen mens transkripsjonen av fortellingen blir lest og bearbeidet (Coffey and Atkinson, 1996). Jeg bør med andre ord være bevisst og oppmerksom på de ulike segmentene i intervjuet som kommer til syne ut i fra ordleggingen og den vektleggingen intervjupersonen gir dem. Hvordan historiene er formet, hvordan poengene blir illustrert og hvilken reaksjon dette fremmer hos informantene er viktige momenter i denne sammenhengen. Denne refleksjonen over segmentene i intervjuinteraksjonen gjenkjenner jeg i Labovs identifisering av et antall av elementære komponenter i den narrative strukturen (ibid). De komponentene kan bli sett på som svar til forskerens underforståtte spørsmål og innehar ulike former for spørsmål som kan belyse ulike strukturer i teksten. Det ble derfor vesentlig å rette oppmerksomhet ikke bare mot hva informantene sa, men hvorfor de sa dette og hva som kan være bakgrunnen til at de har den gitte relasjonen til det berørte emnet.

Ved å avmerke de meningsbærende enhetene i teksten fikk jeg som nevnt tidligere muligheten til å systematisere resultatene i tematiserte forskningsspørsmål. Disse forskningsspørsmålene var igjen et ledd i å bryte ned problemstillingene til flere spørsmål for å belyse dem fra ulike vinkler. Deler av de forhåndskonstruerte temaene i intervjuguiden ble integrerte deler av min presentasjon av fortellingene. Huberman og Miles foreslår at forskeren også kan legge til temaer underveis i dataanalysen (Miles and Huberman, 1994). En slik linje for linje analyse kalles også grounded theory analyse, og har som målsetting å identifisere kategorier og begreper i teksten og knytte disse opp mot eksisterende teorier (ibid). Hele denne prosessen ligger til grunn for min tolkning av de data jeg har samlet inn, da jeg fortløpende tolket informantenes beretninger. Content analysis eller *innholds analyse* kan bli fortsatt som en fellesbetegnelse for ulike måter å generere tolkninger på (grounded theory er en av flere teorier som ligger innunder innholdsanalyse). Det er ønskelig å identifisere kategorier og prinsipper som fremkommer av teksten og forbinde de forestillingene til substantiv og

formelle teorier (Strauss and Corbin, 1998). I mitt prosjekt vil fortellingene bli knyttet opp mot den enkelte kategori, på tvers av kategoriene og opp mot en teoretisk forankring. Koding blir i så måte viktig. I en prosess som har fått navnet åpen koding skal forskeren identifisere potensielle temaer ved å trekke sammen reelle eksempler fra teksten (ibid). Kodingen blir brukt for å undersøke, sammenlikne, konseptualisere og kategorisere data som igjen blir gruppert og dreid inn til kategorier. Kodingen skal føre til at jeg som forsker systematisk utforsker hva dataene sier (Delamont, 2002). I tillegg til at dataene i utgangspunktet var systematisert på forhånd gjennom transkriberingen og analysen ble også dataene ytterligere sammenliknet og konseptualisert i presentasjonen av resultatene. Et hjelpemiddel i så måte var loggboken der jeg fremhevet de imperative fortellingene allerede i etterkant av det enkelte intervju og i enda større grad innunder transkriberingsprosessen og videre gjennom analyseringen.

2.5.2 Kvalitative intervju

For å kunne innhente informasjon omkring informantenes holdninger og samtidig gi en mest mulig presis framstilling av fenomenet, har jeg valgt å bruke samtalen som forskningsmetode. Det finnes mange former for samtale. For eksempel i hverdagslivet, i litteraturen og i faglige sammenhenger og i dette prosjektet skal jeg benytte et kvalitativt forskningsintervju.

Forskningsintervjuet er basert på den hverdagslige samtalen eller konversasjonen, men samtalen er å betrakte som en faglig konversasjon. Det finnes flere typer intervjuer, men i dette prosjektet vil intervjuet defineres som et halvstrukturert livsverden-intervju. Et slikt intervju blir definert som *”et intervju som har som mål å innhente beskrivelser av den intervjuedes livsverden, med henblikk på fortolkning av de beskrevne fenomenene”* (Kvale, 1997:21). Et intervju er en konversasjon som har en viss struktur og hensikt. Det går dypere enn den spontane meningsutvekslingen som finner sted i den hverdagslige samtalen og blir en type spørre-og-lytte-tilnærming som har til hensikt å frembringe grundig utprøvet kunnskap. Formålet er å skape en forståelse for individets livsperspektiv, erfaringer eller situasjoner uttrykt med deres egne ord (Taylor and Bogdan, 1998). Kvalitative intervju kjennetegnes ved at de er fleksible og dynamiske. En konsekvens av dette kan være at jeg som forsker kan tilpasse intervjuet etter flyten i interaksjonen med informantene. Dette er noe som kan stimulere mottakeren til å dele sine historier eller beretninger på en friere måte enn om intervjuet var preget av skjematiske spørsmål fra min side. Taylor og Bogdan karakteriserer

kvalitative intervju som ansikt til ansikt møte (r) mellom forsker og informant som tar sikte på å forstå informantenes perspektiver av deres liv, erfaringer og situasjoner uttrykt med deres egne ord (ibid). Det er nettopp informantenes livsperspektiver, arbeidserfaringer og situasjoner som jeg vil generere data fra og som vil danne grunnlaget for mitt prosjekt.

Benevnelsen kvalitativ intervju henvender seg vanligvis til dybdeintervju, semistrukturert eller løst strukturert form for intervju. I følge Mason kaller Burgess denne formen for konversasjon for "*conversations with a purpose*" (Mason, 1996:38). Kjennetegnet til de ulike typene intervju er at de innehar en relativ uformell stil, for eksempel tilsynekomsten av en samtale eller diskusjon fremfor formelle spørsmål og svar format (ibid). De innehar også ofte en tematisk, biografisk eller fortellende tilnærming hvor forskeren har et antall av emner eller temaer som han/hun ønsker å belyse. Intervjueren kan også inneha ulike utgangspunkt for en diskusjon eller gitte historier som forskeren ønsker at informanten skal berette om. Det er usannsynlig at forskeren har en fullstendig bolk med spørsmål og de fleste kvalitative intervju er designet for å ha flyt og fleksibel struktur og gi rom for at både forskeren og informanten kan oppdage uventede temaer underveis i intervjusekvensen (ibid). Dette er med på å gjøre intervjuinteraksjonen kompleks og utfordrende. Jeg som forsker bør være i stand til å stille oppfølgingsspørsmål underveis i intervjuprosessen og sørge for at dialogen er med på å produsere data som er relevante for prosjektet. Et annet viktig moment er at informantenes perspektiv på fenomenene som blir omtalt kommer fram slik de ser det og ikke nødvendigvis som forskeren opplever det (Marshall and Rossman, 2006). Dette er vesentlig for å få frem informantenes perspektiver før jeg som forsker kan begynne å analysere de genererte dataene. Her er det mine tolkninger av informantenes nedskrevne beretninger og meninger som blir til en sosial virkelighet innenfor min tekst.

2.5.3 Forskerens tilnærming til det kvalitative intervjuet

Et kvalitativt intervju kan som nevnt foregå på flere måter. Det kan være preget av lite struktur og betraktes som en samtale mellom forsker og informant der hovedtemaet er bestemt på forhånd. Dette gir rom for at forskeren kan tilpasse spørsmålene til de temaene informanten fremmer i intervjuet. En annen måte å foreta kvalitative intervju på er ved hjelp av strukturert tilnærming der spørsmålene er utformet på forhånd og rekkefølgen i stor grad er fastlagt (Thagaard, 2009). I min oppgave støtter jeg meg til det Kvale (1997) kaller en intervjuguide. En intervjuguide inneholder de emner som skal tas opp i intervjuet, samt at

forskeren kan ha noen fastsatte spørsmål under hvert tema. I mitt prosjekt vil jeg skissere opp temaer og en del forhåndsbestemte spørsmål i en intervjuguide for å være sikker på at jeg holder meg innenfor det forskningsfeltet berører. Denne formen for intervju vil derfor kalles et semistrukturert intervju. Samtalen skal ha en klar hensikt og støtte seg til de faste holdepunktene, men samtidig stimulere informantene til spontant å fortelle om sine subjektive opplevelser og erfaringer. Hvis intervjuguiden er for strukturert kan dette gå på bekostningen av informantenes spontane beskrivelser og åpenhet, men på en annen side vil en mer strukturert intervjusituasjon gjøre systematiseringen av dataene og analysen enklere for forskeren senere i prosessen (Kvale, 1997). For å få til dette er det viktig at forskeren er en god lytter og stiller gode spørsmål slik at fortellingene og budskapet til informantene kommer tydelig frem. I tillegg er det viktig at det blir opprettet et tillitsforhold mellom forsker og informant slik at de åpner seg for hverandre og intervjusituasjonen kan generere best mulig data. Her er det av stor betydning at jeg er bevisst min rolle som forsker i interaksjonen.

I en intervjusituasjon er det av stor betydning at spørsmålene er utformet på en slik måte at informanten forstår spørsmålene. Kvale (1997) trekker frem to dimensjoner angående utformingen av spørsmål. Det er den tematiske og den dynamiske dimensjonen. Et godt spørsmål skal tematisk bidra til å produsere kunnskap om emnet og samtidig være dynamisk i den forstand at det skal skape en god intervjuinteraksjon ved at spørsmålet lett kan forstås (Kvale, 1997).

2.5.4 Erfaringene fra intervjuene

Intervjuene hadde mange likhetstrekk og det var min intensjon at det også skulle bli slik. Alle intervjuene foregikk i det samme kontoret og alle informantene hadde den samme introduksjonen av prosjektet der de fikk vite hvordan intervjuene skulle gjennomføres. Selv om de fire ulike kategorigruppene hadde hver sin intervjuguide der enkelte spørsmålsformuleringer var spesialdesignede for den enkelte gruppe, var temaene og de fleste spørsmålene like. Dette førte til at selve intervjusekvensen ble forholdsvis lik ved at informantene ble spurt om de samme spørsmålene. Til tross for like rammebetingelser varierte intervjuene en del ved at informantene kom inn på ulike momenter underveis i intervjuet.

I forhold til min rolle som forsker opplevde jeg at ble mer fortrolig med intervjusettingen ettersom erfaringen økte. Denne erfaringen førte også til at jeg fikk et mer refleksivt forhold til loggboken med tanke på hva jeg noterte i den underveis i intervjusekvensen. Lengden på intervjuene varierte imidlertid en del og hadde en varighet fra 1 time og 5 minutter til 2 timer og 10 minutter. Siden alle intervjuene foregikk i arbeidstiden bar alle informantene inkludert meg selv uniform. På denne måten var skillet mellom meg som forsker og befal mindre enn om jeg hadde hatt et annet antrekk. En stor andel av informantene er befal og offiserer og har mest sannsynlig et kollegaperspektiv i forhold til meg som person og derfor et likeverdig maktforhold. Men under intervjuene av de vernepliktige var jeg mer opptatt av hvilke signaler jeg som person og befal sendte ut. På grunn av Forsvarets hierarkiske oppbygging og skillet mellom soldater og befal var det en mulighet for at intervjuene med de vernepliktige skulle bli for ”lukket”. Jeg ønsket en åpen samtale som skulle fremme informantenes egne meninger omkring deres situasjon i forhold til temaet. Dette var noe jeg følte ble vellykket.

Jeg møtte ikke på tidsbegrensninger i forhold til intervjuene og det var intervjuet i seg selv som avgjorde tidsbruken. Bakgrunnen for at noen av intervjuene ble lengre enn andre, var at enkelte befal hadde mange tanker og refleksjoner omkring temaet og trakk frem mange gode historier og eksempler fra sine erfaringer. Etter hvert som jeg fikk gjennomført flere intervjuer følte jeg at jeg ble flinkere til å formulere spørsmålene og at det derfor var sjeldnere at informantene kom innpå områder som ikke nødvendigvis var av interesse for mitt prosjekt. Når det oppstod slike situasjoner avanserte jeg videre i intervjuet på en mest mulig naturlig måte ved og enten konkretisere spørsmålene ytterligere, bruke oppfølgingsspørsmål eller å gå videre til et helt nytt intervju spørsmål. Jeg gjenkjente dermed det asymmetriske maktforholdet i intervjusettingen. Dette forholdet fortonet seg forholdsvis likt i de ulike intervjuene ved at jeg presenterte samtaleemnene, definerte situasjonen og styrte intervjuet ved å stille oppfølgingsspørsmål eller ytterligere spørsmål på de feltene jeg ønsket å belyse. Maktforholdet var kontekstavhengig og det enkelte intervju stilte ulike krav til meg som forsker. I intervjuene med de vernepliktige måtte jeg stille flere oppfølgingsspørsmål og forandre litt på spørsmålsformuleringen for å innhente beretninger. I intervjuene med høyere offiserer derimot måtte jeg styre intervjuet i større grad ved å gå til neste spørsmål når historiene ble for mange og for lange. Til tross for denne styringen i intervjusituasjonen forsøkte jeg å oppfordre til personlige fortellinger og følelsesuttrykk. I den sammenheng tilstrebet jeg å ha et refleksivt forhold til hvordan jeg innvirket på maktforholdet i interaksjonen med informantene. Jeg har allerede nevnt presentasjonen av prosjektet og

uniformen som to faktorer som kan være medvirkende i så måte. Jeg erkjenner også at fortellingene til informantene kan bli påvirket av meg som person. Ved at jeg synliggjorde min bakgrunn som idrettsstudent samt mitt standpunkt i forhold til vektlegging av fysisk aktivitet åpnet jeg opp for at informantene kunne bli påvirket av mine holdninger. Forholdet mellom forskeren og den som forteller en historie former måten historien blir uttrykt på og hvordan den blir fortalt og er derfor betydningsfull i forhold til om intervjuet skal bli vitenskapelig vellykket (Dowling, 1998). I den sammenhengen ser jeg maktforholdet som særlig gjeldende og at maktforholdet går lengre enn kun den verbale interaksjonen i intervjusettingen. Det verbale maktforholdet som jeg henviser til var noe jeg var reflektert over og noe jeg kunne styre i intervjusettingen. Min alder, etnisitet, sosiale bakgrunn, fysiske aktivitetsnivå og kroppsform er andre aspekter som kan innvirke på maktforholdet i intervjusettingen og som informantene kan tolke. Denne tolkningen kan innvirke på fortellingene de deler med meg i intervjusekvensen. Jeg opplevde imidlertid at informantene var konvertable i intervjusettingen og delte deres opplevelse av de aktuelle temaene på en naturlig måte.

Jeg opplevde at intervjuguiden med dens underliggende spørsmål fremmet et mangfold av fortellinger innunder de ulike delene den bestod av. Et essensielt poeng i forhold til intervjuguiden var at den ble mer strukturert ettersom jeg arbeidet med den. Erfaringene fra de første intervjuene var også med på å skissere nye spørsmål som medførte at holdepunktene ble flere under intervjusettingen. I ettertid er jeg fornøyd med struktureringen fordi det medførte at jeg fikk et bredt spekter av fortellinger innunder de ulike temaene. Dette var også nødvendig for å kunne belyse de ulike kategoriens relasjon til emnet og for å kunne se på likheter og ulikheter mellom dem. Dette forholdet blir også en gjenstand for oppmerksomhet og diskusjon senere i oppgaven.

Et viktig hjelpemiddel i ulike prosesser av arbeidet med min masteroppgave var forskningsloggboka. Denne benyttet jeg meg av fra utformingen av prosjektplanen og til prinsipper for litteraturlisten. Den ble dermed et inkluderende redskap fra prosjektets oppstart til avhandlingens ferdigstillelse. Boken har fungert som et hjelpemiddel i forhold til redegjørelser for hva som er blitt gjort under intervjuene med hensyn til observasjoner og betraktninger. Boken fungerte også som en feltbok som jeg kunne skrive ned oppdøkkende feltnotater i. I hvilken grad loggboken kan være et adekvat hjelpemiddel i ulike prosesser av forskningsprosessen avhenger av den ulike forfatter. Forskeren bør reflektere over

betydningen av hvor aktivt boken blir brukt, hva den blir brukt til og hvorfor den blir brukt på den gitte måten. Jeg ser altså boken som svært egnet til å ta vare på egne notater i forbindelse med intervju, men også som et arkiv for spontan refleksjon fra min side som forsker der jeg kan skrive ned tanker, teorier og andre notater som jeg i ulike settinger og situasjoner vil komme over. Et moment jeg har tatt tak i her er å tilstrebe og ha boken på ”kropp”. Dette fordi den spontane refleksjonen eller ulike forskningstanker oppstod på mange ulike steder. Derfor var det av betydning at jeg faktisk var i besittelse av boken til enhver tid slik at jeg umiddelbart kunne skrive ned tankene. Ellers blir loggboken mer et perifert hjelpemiddel som ikke innehar stor relevans for meg som forsker. Dette momentet og tiltaket for aktivt å benytte meg av loggboken var noe som fungerte på en tilfredsstillende måte.

Jeg delte loggboken inn i tre ulike kategorier og former for notater. Den inneholder en spontan refleksjonsdel der impulsive og umiddelbare tanker og hendelser ble notert. En analytisk refleksjon i etterkant av intervjuene som hadde til hensikt å bearbeide dataene i intervjuet og starte tolkningsarbeidet i forkant av transkripsjonen. Dette medførte at jeg startet første fasen i tolkningsarbeidet mens begivenheten satt friskt i minnet. Loggboken ble dermed et verktøy for å fange de meningsbærende beretningene (enhetene) som kom frem under intervjusekvensen. Den tredje delen boka bestod av var en verbal intervjusituasjonsbetinget del der ulike hendelser i intervjuinteraksjonen ble notert. Dette var beretninger jeg ville vite mer om og hendelser som var av betydning for problemstillingen og liknende. Informantenes kroppsspråk og deres fremstilling av de aktuelle temaene var også av interesse i den sammenheng. Jeg forventet at loggboken ville fremstå som mer oversiktlig ved å dele den inn i disse kategoriene. Denne struktureringen av boken medførte at jeg brukte den aktivt og at den var til god hjelp ved systematiseringen av dataene i ulike stadier av forskningsprosessen.

2.5.5 Styrkene til den kvalitative tilnærmingen

Under prosjektet ønsket jeg å øke forståelsen av og generere data om et område innenfor fysisk aktivitet i Forsvaret som vi enda ikke har tilstrekkelige beretninger om. En dypere forståelse av hva som styrer prioriteringene i en kompleks organisasjon er utgangspunktet for problemstillingene. Prosjektet er av den grunn samfunnsvitenskapelig og faller innenfor det kvalitative paradigmet⁶. Dette med utgangspunkt i oppgavens problemstilling der jeg ønsker å

---

⁶ ”A paradigm is made up of the general theoretical assumptions and laws and the techniques for their application that the members of a particular scientific community adopt” (Chalmers, 1999:108).

belyse i hvilken grad og på hvilken måte fysisk yteevne har betydning for virksomheten i FSAN. For å kunne undersøke oppgavens problemstilling ser jeg den kvalitative tilnærmingen som en naturlig plattform for prosjektet. En kvalitativ tilnærming kan generere muligheter for en dypere forståelse av det man skal undersøke (Silverman, 2000). Styrkene til dette vitenskapelige paradigmet er dens induktive tilnærming, fokuset på spesifikke situasjoner eller mennesker og bruken av ord fremfor tall (Maxwell, 1996). Mitt prosjekt vil berøre de nevnte styrkene til tilnærmingene og forsøke å belyse de ulike forholdene. Jeg forbinder derfor tilnærmingen med at jeg som forsker kan oppdage mønstre som kommer frem etter nøye observasjon, grundig dokumentasjon og reflektive analyser av det som studeres. Det er imidlertid essensielt å være bevisst at det som kan bli oppdaget ikke er generaliseringer, men kontekstavhengige resultater (Marshall and Rossman, 1989). Konteksten er ofte forbundet med et sensitivt fenomen som forskeren skal forsøke å få forståelse av i all sin kompleksitet og innenfor en gitt situasjon og miljø (Maykut and Morehouse, 1994). Jeg som kvalitativ forsker skal forsøke å forstå situasjoner som intervjuinformantene konstruerer. I så måte skaper informantene en teoretisk virkelighet av det de har erfart som jeg lettere kan forstå kompleksiteten av. Bogdan og Taylor (1975) belyser at oppgaven for den kvalitative forskeren er å skape sine tolkninger av andres tolkninger (Bogdan and Taylor, 1975). For å gjøre dette kreves en empatisk forståelse eller evne til å reprodusere i ens eget hode de følelser, motiver og tanker bak handlingene til andre mennesker (Marshall and Rossman, 1989).

En forutsetning for å kunne få en god interaksjon med informantene er å kunne generere et tillitsforhold som muliggjør at samtalen blir flytende og beretninger blir fortalt. Thagaard poengterer at når forskningsspørsmålene betinger et tillitsforhold mellom forsker og informant kan kvalitativ metode være særlig velegnet og at metoden egner seg godt til å studere personlige og sensitive emner vedrørende private forhold i ens liv (Thagaard, 2003). I relasjon til mitt prosjekt blir dette vesentlig. I tillegg til dette mellommenneskelige aspektet er også tilnærmingen egnet til å forklare sosiale prosesser, sosiale forandringer og sosiale meninger, samt for å fremskaffe en dypere forståelse av kompleksiteten vedrørende menneskers beretninger og erfaringer (Mason, 1996). De beretningene informantene deler med meg vil jeg forstå på bestemte måter. Denne logikken kan forklares som et hermeneutisk perspektiv. Hermeneutikk kan forstås som forståelselære eller fortolkningslære (Krogh et al., 1998). Det vil si hvordan vi forstår og tolker omgivelsene. Føllesdal og Walløe (2000), definerer hermeneutikk på følgende måte; ”*Studiet av hva forståelse er og hvordan vi bør gå*

fram for å oppnå forståelse” (Føllesdal & Walløe, 2000:89). Fangen (2004) skriver at forståelse ifølge Heidegger (1927) er et grunnleggende mønster ved menneskers tilværelse (Fangen, 2004:43). All forståelse viser tilbake til en førforståelse som vi ikke kan fri oss fra. Vekslingen mellom førforståelse og forståelse utgjør det Heidegger (1927, § 31, etter Fangen, 2004) kaller den hermeneutiske sirkel. En hermeneutisk grunninnsikt er at du alltid vil ha en førforståelse før du påbegynner forskningen. Under forskningsprosessen vil førforståelsen gradvis modifiseres etter hvert som man tilegner seg kunnskap (Fangen, 2004:44). I mitt prosjekt er tilnærmingen hensiktsmessig for å kunne generere en forståelse av informantenes meninger omkring vektleggingen av fysisk aktivitet i organisasjonen sett opp mot deres funksjon.

Jeg kan ved å kategorisere utvalget ut fra deres funksjon og stilling få historier som kan belyse hvorvidt det finnes en tendens som tilsier at det er en sammenheng mellom funksjon, gradsnivå og vektleggingen av fysisk aktivitet. Dette vil kunne berike vår forståelse omkring informantenes holdninger til fysisk aktivitet og samtidig generere historier i forhold til i hvilken grad kategoriseringen er imperativ, altså om det råder divergerende forventningsstrukturer i de ulike grupperingene. Er alle i Forsvarets Sanitet enige om at fysiske yteevne er noe som må prioriteres?

Narrative beretninger eller historier er en inkludert del av hverdagslivet og er en vesentlig del av vår interaksjon med andre mennesker. Dette forstår jeg som en naturlig form for dialog der vi beretter om forhold som opptar oss og erfaringer vi har tilegnet oss. Fortellingene utløpes i et stort antall av settinger og situasjoner og er kontekstavhengige. De kan omhandle alt fra bagateller i hverdagen til engasjerende kjærlighetsfortellinger. Vi bruker historier til å identifisere oss med andre, samt oss selv (Gergen, 2001). Historiene kan dermed uttrykke en form for forventningsstruktur som igjen kan være et ledd i å forstå organisasjonens vektlegging av fysisk aktivitet. En fortelling kan forandre innhold etter hvert som den blir fortalt, men den kan også forandre innhold i forhold til hvem den blir fortalt til. Dette gjelder også innenfor mitt prosjekt. I og med at fortellinger er kontekstavhengige ser jeg det som betydningsfullt å få separate beretninger fra alle informantene. Dette fordi innholdet av fortellingene kan påvirkes av faktorer i intervjukonteksten. Separate fortellinger kan medføre at flyten i interaksjonen med informantene blir bedre og at de uforstyrret kan fortelle om deres relasjon til temaet. De slipper med andre ord å ta hensyn til de andres tolkninger av historiene.

Jeg gjennomførte derfor separate intervju med hver enkelt informant og opplevde at dette var hensiktsmessig for å dedikere min oppmerksomhet mot den enkelte.

Min rolle som både forsker og ansatt i Forsvarets Sanitet kan med fordel brukes som et metodeverktøy for å innhente sensitive beretninger omkring informantenes meninger og holdninger. Jeg kjenner organisasjonen og har erfart hvilke prioriteringer som blir gjort og har av den grunn et bra utgangspunkt for en samtale som kan dreie seg om situasjoner som både informant og forsker har opplevd. Opplevelsen av de ulike situasjonene kan være annerledes, men de konkrete eksemplene kan være med å trekke frem hvilke holdninger som råder i forhold til temaet. Som nevnt tidligere i oppgaven vil forskningsprosessen betegnes som et feltarbeid og min rolle kan derfor innenfor denne forskningsmetoden beskrives som en ”fullt deltagende observatør” (Fangen, 2004). Det kvalitative intervjuet er en del av dette arbeidet, men i selve prosessen vil min rolle som deltager og ansatt i FSAN være av stor betydning for min tilnærming til det kvalitative intervjuet. Jeg er en del av personellmassen i FSAN og er omgitt av de samme holdningene og prioriteringene og er dermed en del av det fenomenet som skal belyses. En mer fylldigere gjennomgang av min dobbeltrolle som forsker og forsvarsansatt vil jeg komme nærmere inn på i neste underkapittel.

2.6 Forskerens dobbeltrolle og etiske retningslinjer

Mine erfaringer og preferanser til arenaer som fremmer fysisk aktivitet som for eksempel i idretten, kroppsøvingen på skolen, ved Kystjegerkommandoen og ikke minst i studiesammenheng er i aller høyeste grad positive. Dette har vært arenaer hvor jeg har følt mestring og trygghet i de fleste situasjoner. Min førforståelse og holdninger til temaet fysisk aktivitet er påvirket av dette. Mine erfaringer har gjort at jeg vektlegger fysisk aktivitet høyt og av den grunn blir mine valg influert av dette. På samme måte som hensikten med fotball er å score mål har den overordnede hensikten med å være fysisk aktiv vært å gi meg overskudd til å kunne gjøre mest mulig i løpet av livet. Jeg har erfart at mange ”dører” blir lukket hvis man ikke når opp i konkurransen med andre, som for eksempel ved et opptak til en skole, eller når man sloss mot en motstander som man ikke har mulighet til å bekjempe. På denne måten kan man si at fysisk aktivitet kan inkludere og ekskludere ut i fra aktørens utgangspunkt og fysiske form. I Forsvarets Sanitet har jeg merket en tydelig kontrast mellom mine forventninger til systemet og systemets forventninger til meg som befal. Av den grunn synes jeg det er interessant å få muligheten til å forstå personellets opplevelse av fenomenet.

Med bakgrunn i min førforståelse, ønsker jeg å belyse temaet ved å få beretninger fra andre i samme organisasjon. Prosjektet vil på ingen måte gi en bekreftelse på hvorvidt den ene prioriteringen er mer riktig enn den andre, men beretningene kan være med på å forstå problematikken omkring den reduserte fysiske formen hos deler av den norske befolkningen (Aandstad, 2003).

Min førforståelse i interaksjon med forskningsfeltet er påvirket av de erfaringene jeg har opparbeidet meg i løpet av min tid som både kroppsøvingslærer og befal i Forsvaret. Forskningsfeltet mitt påvirkes at jeg er utdannet kroppsøvingslærer og at jeg som ansatt i FSAN har en uformell rolle som kompetanseperson innenfor faget *fysisk fostring*. Ved at jeg er fullstendig deltagende i det miljøet som studeres kan jeg føle og oppleve situasjoner på lik linje som en ”normal” deltager, ikke bare observere informantenes deltagelse. Mange studier vil være fullstendig avhengig av en slik deltagelse, men i mitt tilfelle var det derimot en rolletildeling som jeg ikke kunne velge bort. Øygarden (2001) som gjennomførte et feltarbeid i et boksermiljø kalte en slik metode for fullkontaktssosiologi, fordi han benyttet kroppen som ”metoderedskap” og ”inngangsbillett”. Han mente at det å delta var den eneste måten å få tilgang til miljøet på og at han dessuten måtte være med på det som skjedde for å forstå hva som foregikk. Formålet med en slik deltagelse er å utvikle en innside-perspektiv på det som skjer. Dette betyr at forskeren ikke bare ser hva som skjer, men at han også føler det (Øygarden, 2001). Det er imidlertid ingen generell regel om at det er nødvendig med full deltagelse ved studiet av kroppslige praksiser som idrett og lignende. Av ulike kjente feltarbeidere er det spesielt Goffman (1989) som har argumentert for nødvendigheten av en full deltagelse for å få god nok kunnskap. Goffman (sitert i Fangen, 2004) skriver at et:

feltarbeide ikke er godt nok før du synes alt du ser og hører i felten, er normalt, før du føler at du kunne slå deg ned der og oppgi å være sosiolog (eller antropolog), før du henger med i den samme kroppslige rytmen som de andre i feltet, før du tramper med foten til musikken som spilles, og før du opplever tiltrekningen til deltagere i gruppen (Goffman, 1989 etter Fangen, 2004:105).

All forståelse innebærer som oftest en del fordommer og jeg som forsker og deltager i det miljøet som skal forskes på er også preget av det. Opplysningstidens grunnleggende fordom er ifølge Gadamer fordommen mot fordommene i seg selv som fornekte tradisjonens

påvirkningskraft (Fangen, 2004). Ikke før under opplysningstiden hadde fordomsbegrepet den negative konnotasjonen som det har i dag. Fordom betyr en vurdering som foretas før alle elementene som bestemmer situasjonen er ferdig utforsket. Fordom betyr derfor ikke nødvendigvis en feilvurdering, men en del av tanken er at den kan ha enten en positiv eller en negativ verdi. Gadamer er i følge Fangen (2004) imot å ekskludere fordommer helt fra vitenskapelig kunnskap. Det som er viktig i følge Gadamer, er at man ikke lar forhåndsantagelser (foremeaning) gå upåaktet hen (ibid:47). Med dette mener han at man ikke kan stole blindt på den betydningen man tror et fenomen har på forhånd. Hvis man ønsker å forstå hva andre mennesker mener eller hva noe betyr trenger man ikke glemme alle sine forhåndsoppfatninger. Alt som kreves er at man forblir åpen overfor betydningen av det personene sier eller gjør og at man ikke begrenser refleksjonen til sine egne forhåndsoppfatninger. Man må altså være beredt på at feltet kan fortelle noe nytt. Det betyr ikke at man trenger å være nøytral overfor det man ser og hører, men at man må være bevisst på sin egen forutinntatthet. Poenget er å ekskludere alt som kan hindre deg fra å forstå feltet slik det subjektivt fremstår for informantene.

Under mitt arbeid med den vitenskapelige virksomheten er det viktig at jeg foretar etiske hensyn gjennom de ulike fasene av forskningsprosessen. Jeg har et enormt ansvar med tanke på å ivareta informantens personvern. Dette er formalisert ved en lovregulering gjennom personopplysningsloven (2000) og illustrerer at undersøkelser som innehar personopplysninger ved hjelp av elektroniske hjelpemidler skal meldes inn til Norges Samfunnsvitenskapelige datatjeneste (NSD) (Hentet fra www.lovdata.no, lesedato 14.12.2010). Denne formaliseringen omhandler også kriterier i forhold til oppbevaringen av personopplysninger. Anonymiteten og hensynet til personvernet er essensielt i så måte. Dette skal jeg bevare ved å bruke pseudonym ved referering til mine informanter. Jeg vil være bevisst på å holde all informasjon jeg får inn i forbindelse med dybdeintervjuene konfidensielt.

Forskning som omhandler mennesker har tre etiske regler å forholde seg til, nemlig det informerte samtykke, konfidensialitet og konsekvenser (Kvale, 1997). I forkant av intervjuene delte jeg ut skriftlig informasjon som fungerte som et informert samtykke. Dette skrevet inneholdt informasjon omkring hva jeg skulle studere, om prosjektets formål og om fordeler og ulemper med å være med på prosjektet. Videre fremhevet jeg at deltagelsen var frivillig og at de når som helst kunne trekke seg fra prosjektet. De av informantene som ville la seg

intervjue ble bedt om å returnere skrivet med en underskrift som kunne bekrefte deres villighet.

Konfidensialitet i forskningen vil si at man ikke skal offentliggjøre data som kan avsløre den personlige identiteten til de man skriver om. Den vanligste måten å sikre konfidensialitet på i en forskningspublikasjon er å endre personnavn, stedsnavn, organisasjonsnavn og annet som kan avsløre enkeltpersoners identitet (Fangen, 2004). I mitt prosjekt vil jeg ikke offentliggjøre personlige data (navn på mennesker eller referanser som kan spores direkte til enkelte personer) og med det faktum at jeg brukte pseudonym ble personvernet ivaretatt. Jeg beskrev heller ikke personene med spesielle kjennetegn eller formulerte meg på en måte som kan brukes til å identifisere dem. Organisasjonens navn *FSAN* blir riktignok beskrevet i lys av mitt problemområde, men på grunn av organisasjonens store størrelse (ca 400 ansatte) er jeg rimelig trygg på at informasjonen ikke kan spores direkte til enkeltpersoner.

Konsekvensene av intervjustudiene bør vurderes ut i fra mulig skade som kan påføres intervjupersonene så vel som de forventede fordelene de får ved å delta (Kvale, 1997). I forhold til min undersøkelse er det lite trolig at informantene opplevde noen skade. Studiet kunne derimot gi grobunn for en dypere refleksjon omkring intervjuguidens temaer og i enkelte tilfeller kunne kanskje noen av temaene bringe frem ubehagelige følelser for den enkelte. Dette kan eksemplifiseres gjennom erkjennelsen av at man er i dårlig fysisk form og at man ledes til å tro at man prioriterer feil osv. Denne ubehageligheten var tilsynelatende svært lite fremtredende. Noen opplevde imidlertid at spørsmålene var vanskelige å besvare, men eventuelle ubehagelige situasjoner ble forhindret ved at jeg omformulerte spørsmålet eller gikk videre i intervjuet. Dette var noe jeg vurderte fortløpende i intervjusekvensen. Det kan også forekomme at intervjupersonene konstruerte ny innsikt vedrørende seg selv og sine handlinger og dette kan muligens oppleves som fordelaktig ved at de får ny innsikt vedrørende ulike fenomener.

Et annet etisk aspekt jeg tilstrebet å være reflektert over var som tidligere nevnt det asymmetriske maktforholdet. En bevissthet og forståelse for dette var viktig for at ikke intervjupersonene skulle få negative opplevelser gjennom sin deltagelse i mitt prosjekt. I form av å sette agendaen for intervjuet utøvde jeg makt overfor informantene i og etter intervjuet (Mason, 1996). Derfor hadde jeg også et mellommenneskelig ansvar i å være bevisst på dette forholdet og kontinuerlig reflektere over hvordan de intervjuede informantene responderte til

den gjeldende settingen. Jeg måtte med andre ord være forberedt på å skifte fokus ettersom intervjuet skred frem, avhengig av responsen og hva intervjusettingen gjorde med mine informanter. En refleksjon rundt mine egne fordommer var av betydning i så måte. Det var viktig for meg å ha en bevissthet omkring i hvilke grad min alder, grad, min militære og sivile bakgrunn, samt at jeg er mann kunne påvirke intervjusettingen. Jeg er 32 år og befal i Forsvarets Sanitet, men i forhold til min militære og sivile bakgrunn er jeg en "outsider" og kunne av grunn bli sett på som en person utenfra. Med det faktum at jeg er befal og at flere av mine informanter er mine underordnede var det viktig for meg å ikle meg en forsker rolle som representerte noe helt annet enn det den enkelte informant var vant med å se meg i. Derfor tror jeg min primærrolle som befal og leder i denne sammenhengen hadde liten eller ingen innvirkning på forskningsprosessen (intervjuene).

Det å være mann vet jeg fra tidligere erfaringer har innvirkning i forhold til om informantene får tillit til meg som person og dermed klarer å åpne seg i samtalen. Mine erfaringer i form av forforståelse fra primært skolevesenet tilsier at noen informanter vil kunne åpne seg på forskjellige måter avhengig av kjønnet til intervjueren. Det å skape tillit vil være av stor betydning for formen og omfanget av beretningene som blir konstruert. Siden jeg til daglig jobber i Forsvarets Sanitet og på lik linje med informantene er tjenestegjørende i samme avdeling, tror jeg ikke at min rolle som mann hadde stor betydning for tillitsforholdet. I tillegg er alle informantene voksne mennesker som i stor grad kan betraktes som en homogen masse i forhold til resten av samfunnet. Lincoln og Guba (1985, etter Patton, 1987) presiserer at validiteten i den kvalitative forskningen avhenger av mine ferdigheter og kvaliteter som forsker (Patton, 1987). En måte å starte refleksjonen og bevisstheten rundt mine fordommer og etiske overveielser i forbindelse med intervjuet var å utarbeide en etisk protokoll i loggboken. Denne var en form for refleksjonsbank vedrørende ulike etiske problemer som jeg kunne forvente i løpet av undersøkelsen (Kvale, 1997). Til tross for at jeg som forsker er bevisst, reflektert og har utarbeidet en etisk protokoll i forkant av intervjuene kunne det oppstå etiske dilemmaer underveis i forskningsprosessen. Det ble da mine vurderinger i den gitte situasjon som ble styrende ut i fra min forforståelse, følelser og forventninger. En refleksjon og bevissthet rundt dette opplevde jeg var gunstig for å kunne være forberedt på å håndtere ulike situasjoner på en hensiktsmessig måte.

Oppbevaringen av prosjektets data foregikk på tryggest mulig måte. Dette gjorde jeg ved å plassere alt materiale i et eget arkiv (harddisc) på mitt kontor hjemme. Der har ingen andre

enn meg tilgang og dette rommet er å betrakte som min "lille hule" frem til avhandlingens ferdigstillelse. På grunn av mitt problemområde og de temaene som skal belyses valgte jeg (i samråd med veieleder) og ikke melde inn prosjektet til NSD for godkjenning. Prosjektet inneholder ingen personlige og sensitive opplysninger (jf personvern) og av den grunn fant jeg det unødvendig å melde inn prosjektet. Jeg er imidlertid særdeles forsiktig med fremstillingen av dataene og hva som kommer frem. I så måte er det viktig at jeg behandler alle opplysninger som omhandler Forsvaret gjennom flere kanaler i organisasjonen slik at sensitive opplysninger kan selekteres bort. Når mitt prosjekt er avsluttet vil dataene som har blitt generert tilfalle Høgskolen i Telemark og Norges Idrettshøyskole/Forsvarets institutt.

2.7 Utvalg og frafall

Innunder mitt prosjekt ble det sendt ut forespørsel om deltagelse til 173 informanter. Av disse var det 48 informanter (28 % av de forespurte) som bekreftet at de hadde mulighet til å være med og av dem ble det strategisk valgt ut 20 personer. Utvalget blir styrt på bakgrunn av mangfoldet av funksjoner i organisasjonen Forsvarets Sanitet. Jeg ser det som hensiktsmessig å innhente informanter som kan representere ulike holdninger i sin funksjonskategori. Jeg har valgt å kategorisere utvalget i stab, helsepersonell, operative og vernepliktige. Stab er definert som personell som sitter i stillinger høyere enn troppsledelse, helsepersonell er ansatte som sitter i stillinger som krever at man er utdannet lege, sykepleier, farmasøyt eller liknende, operative er definert som en gruppe som utdannes og trenes primært opp i mot å kunne løse oppdrag på lavt nivå (troppsnivå) og vernepliktige er soldater som avtjener sin førstegangstjeneste.

Kategoriseringen har tatt utgangspunkt i hva som står i stillingsbeskrivelsene, samt hva den enkelte informant mener selv. Siden jeg har kategorisert utvalget på forhånd med bakgrunn i å belyse holdninger i 4 ulike funksjonskategorier vil jeg kalle dette et strategisk utvalg. De ulike meningene omkring temaet vil ikke være generaliserbare for alle i samme funksjon, men vil forhåpentligvis kunne gi en dypere forståelse av hvilke vurderinger som ligger til grunn for informantenes prioriteringer i forhold til fysisk aktivitet. Med strategisk utvalg menes at vi velger informanter som har egenskaper eller kvalifikasjoner som er strategiske i forhold til problemområdet (Thagaard, 2009).

2.8 Introduksjon av utvalget

For å gi et bilde av hvilken funksjon og bakgrunn informantene har vil jeg i dette underkapittelet introdusere dem i henhold til deres respektive funksjonsgruppe.

2.8.1 Helsepersonell

Denne personellgruppen ble kategorisert ut i fra deres helsefaglige utdanning, samt de formelle kravene til stillingen. Personellet består av tre menn og to kvinner, alderen spenner seg fra 31 til 53 år og gradsnivået er kaptein og major. Alle er sykepleierutdannet og tre av dem er spesialsykepleiere. Fire av dem har tjenestegjort i operasjoner i utlandet flere ganger. Ingen har personell under seg som de har en ansvar for, men alle driver undervisning som en del av sin virksomhet. På grunn av utdanningsløp og karrierevalg har majoriteten i denne gruppa mest arbeidserfaring fra det sivile helsevesenet. Alle er yrkestilsatt i Forsvaret, men bare en av dem har høyere militær utdanning (krigsskole eller stabsskole). Den mest fremtredende fritidsinteressen i gruppen er friluftsliv. Det er to som har drevet med idrettslige aktiviteter og to som aldri har drevet med idrett. Personellet i denne gruppen forsøker å få trent ca to ganger i uka i arbeidstiden. Fire av dem greier å gjennomføre dette. Majoriteten i dette utvalget trener også på fritiden.

2.8.2 Stabspersonell

Denne personellgruppen ble kategorisert på grunnlag av sin administrative lederrolle i organisasjonen. Personellet består av fem menn i alderen 28 til 49 år og gradsnivået spenner seg fra løytnant til oberstløytnant. Det er to løytnanter i gruppen og disse har en avdelingsbefalskontrakt med Forsvaret, de tre andre på høyere gradsnivå er yrkestilsatt i Forsvaret. Utdanningen til den enkelte ansatt varierer veldig. De yrkestilsatte har høyere militær utdanning som for eksempel krigsskole og/eller stabsskole, mens to av informantene har befalsskolen som deres formelle militære kompetanse. En av løytnantene driver i tillegg til sin vanlige virksomhet med en bachelorgrad fra BI. To av de yrkestilsatte er utdannet sykepleiere, men bruker ikke denne kompetansen til annet enn et bidrag til en bredere forståelse av organisasjonens funksjon. Tre i gruppen har tjenestegjort i operasjoner i utlandet. Dette personellet har sin arbeidsplass på et eller flere kontorer og virksomheten består i stor grad av planlegging, systembygging, personellforvaltning, materiellforvaltning og til en viss grad undervisning. To i gruppen har personell direkte under seg i organisasjonen som de har

et lederansvar for, men ingen i gruppen har en instruktørrolle som primærfunksjon. Ledelsen skjer på et høyere nivå i denne gruppen og de har derfor sjelden kontakt med vernepliktige soldater og andre ansatte som sitter i stillinger på et lavere nivå.

2.8.3 Operativt personell

Denne personellgruppen ble kategorisert på bakgrunn av personellets funksjon i organisasjonen. Gruppen består av personell på et lavere gradsnivå og som i sin virksomhet i stor grad er knyttet opp mot internasjonale bidrag. Personellet består av fem menn i alderen 21 til 32 år. To av disse er løytnanter og de tre andre er grenaderer. Den ene av løytnantene er avdelingsbefal, mens den andre er engasjert for ett år av gangen. Grenaderene er vervet for 3 år av gangen, men kan ikke overskride seks års sammenhengende tjeneste. Begge løytnantene er sykepleiere i tillegg til å være befalsskoleutdannet, men det er ikke et formelt krav om denne kompetansekombinasjonen for å sitte i deres stillinger. Grenaderene har alle avtjent verneplikten sin i Forsvarets Sanitet og har samme grunnlaget fra rekruttskolen. En av grenaderene er utdannet tømrer og alle har valgt en yrkesfaglig retning under den videregående skolegangen. I tillegg til sin sivile kompetanse har alle grenaderene gjennomført flere prehospital kurs i regi av både Forsvarets Sanitet og ulike sivile organisasjoner. Personellet i denne gruppen driver i hovedsak med militær ambulansetjeneste og skal være det personellet i Forsvarets Sanitet som skal yte førstehjelp der det trengs. Løytnantene er ledere på troppsnivå og soldatmassen består av grenaderer. Grenaderene har ingen ledelsesfunksjon. Fire i denne gruppen har tjenestegjort i operasjoner i utlandet.

2.8.4 Vernepliktig personell

Denne personellgruppen ble kategorisert på bakgrunn av deres funksjon og rolle som vernepliktige sanitetssoldater. Personellet består av tre kvinner og to menn i alderen 19 til 20 år. Alle har gjennomført den videregående skolegangen med allmennfaglig studieretning. En av de vernepliktige valgte studieretningen, helse og sosialfag med allmennfaglig påbygning. Alle i denne gruppen har gjennomført den samme rekruttskolen og blitt etter endt rekruttperiode overført til en sanitetstropp i Forsvarets Sanitet. Her har de vernepliktige gjennomført et sanitetskurs, for deretter å tjenestegjøre som sanitetssoldater i en sanitetstropp. Ingen av de vernepliktige har en ledelsesfunksjon, men to av dem er tillitsvalgt i deres tropper. Alle i dette utvalget har eller har hatt et ønske om å kunne få muligheten til tjenestegjøre i

operasjoner i utlandet. Dette har vært for de fleste i denne gruppen hovedmotivasjonen for å gå inn i Forsvaret og for å søke seg til Forsvarets Sanitet som tjenestested.

2.9 Refleksjoner omkring studiens sannhetsverdi

Helt tilbake til Chicagoskolens forskere har det blitt poengtert at kvalitativ forskning ikke kan vurderes ut fra samme krav som kvantitativ forskning. Ofte har kvalitativ forskning blitt nedvurdert fordi den ikke er like objektiv, kontrollert og strukturert som den kvantitative forskningen. Kvalitativ forskning produserer en helt annen form for data enn den kvantitative. Det er ikke fenomeners utbredelse og omfang som står i fokus, men snarere innhold, mening og betydning. Da må andre kriterier også benyttes for å vurdere forskningens kvalitet.

Kvantitativ forskning vurderes vanligvis ut fra validitet, reliabilitet og objektivitet (Fangen, 2004). Intern validitet handler om i hvilken grad mine funn virkelig kartlegger det fenomenet jeg skal utforske. Ekstern validitet gjelder i hvilken grad mine funn kan generaliseres til andre sammenhenger som ligner den som min studie er foretatt innenfor. Reliabilitet gjelder i hvilken grad mine funn kan repliseres eller reproduseres av en annen forsker. Objektivitet sier noe om hvorvidt mine funn er fri for forutinntatthet.

En rekke forskere har etter hvert foreslått å bytte ut de kvantitative vurderingstermene om validitet, reliabilitet og generalisering med andre kriterier som er mer tilpasset den kvalitative metodens egenart. Ut fra et konstruktivistisk/kritisk vitenskapssyn foreslår Egon Cuba og Yvonna Lincoln (hentet fra Fangen, 2004) en rekke kriterier for troverdighet, som for eksempel kredibilitet istedenfor intern validitet, overførbarhet istedenfor ekstern validitet, avhengighet istedenfor reliabilitet og bekreftbarhet istedenfor objektivitet. I tillegg foreslår de ulike kriterier for autentisitet som til en viss grad overlapper de vurderingskriteriene som kritiske teorier setter opp. Troverdighet er et begrep som brukes av flere forskere og det defineres på ulike måter. I følge Fangen (2004) definerer Cuba og Lincoln det som en vurdering av om forskningen utføres på en tillitsvekkende måte. Et kriterium ved troverdigheten er ifølge dem bekreftbarhet som handler om tolkningenes kvalitet og om tolkningene understøttes av annen forskning. Et annet kriterium er overførbarhet som har å gjøre med om tolkninger basert på en undersøkelse kan overføres til andre sammenhenger (Fangen, 2004).

Deltagende observasjon og kvalitative intervju der samtalen er i fokus er en metode som vanligvis sikrer høy grad av validitet. Mens adferd som studeres under arrangerte betingelser som for eksempel observasjon i et laboratorium eller svar på forhåndsdefinerte spørsmål i et spørreskjema blir påvirket av disse betingelsene, vil slik påvirkning i langt mindre grad forekomme ved at jeg deltar i den daglige virksomheten på lik linje med informantene. Intervjuet i dette prosjektet er en måte å strukturere og tematisere samtalen på og er på den måten arrangert, men den vil likevel ikke påvirke informantenes handlinger og utsagn i samme grad som den ville gjort hvis den hadde vært mer strukturert med forhåndsdefinerte spørsmål og svaralternativer. Hensikten med denne metoden er å gi meg som forsker muligheten til å gli naturlig inn i miljøet slik at informantene i størst mulig grad skal kunne oppføre seg slik de vanligvis gjør. I dette kvalitative prosjektet kan jeg for eksempel vurdere sannhetsgehalten i deltagerens utsagn, gyldigheten av mine observasjoner og gyldigheten av mine tolkninger. Kvale (1997) mener kvalitativ forskning kan vurderes gjennom å legge vekt på kvaliteten på håndverket og gjennom kommunikative og pragmatiske former for validering.

I studier der samtalen blir brukt som metode vil begrepet kommunikativ validitet dukke opp. Kommunikativ validitet innebærer å overprøve gyldigheten av tolkninger og observasjoner gjennom dialog med andre. Gyldig kunnskap oppstår når motstridende påstander blir diskutert og hva som er en gyldig observasjon bestemmes gjennom de argumentene som ulike deltagere kommer med i en samtale. Kvale (1997) nevner tre ulike fora som en tolkning kan valideres innenfor, men dog ikke kan anses som fullgode metoder. Det første er overfor de personene du fortolker – om de går god for tolkningen. Det neste er legfolk, for eksempel alle leserne av rapporten jeg skriver. De vil kanskje vurdere rapporten ut fra et nytteperspektiv eller om den vekker gjenklang ut fra egne subjektive erfaringer og opplevelser. Det tredje er teoretisk validitet - om teorien jeg bruker er egnet til å tolke denne typen situasjon eller utsagn og om teorien holder i forhold til materialet. En slik teoretisk validering kan bare foretas av de som har god kjennskap til teoriverktøyet jeg bruker. Dette kan i praksis det bety at teoretisk validering bare kan vurderes av andre samfunnsvitere. Kvale (2007) poengterer også at denne formen heller ikke tilstrekkelig som det eneste vurderingskriteriet for validitet, idet målet ikke nødvendigvis må være konsensus forskere imellom.

Ifølge Habermas er idealet gjennom ”herredømmefri kommunikasjon” å oppnå enighet om en tolkning (Habermas, 1984). Her er det snakk om en prosess som foregår mellom kompetente samtalepartnere rettet mot å oppnå gjensidig forståelse. Habermas skiller klart en slik

gjensidig forståelsesprosess fra situasjoner der den ene parten påtvinger en mening på den andre parten (ibid). Kriteriet om enighet kan i realiteten ofte vise seg vanskelig å oppfylle. Bourdieu (1992) har beskrevet hvordan enhver begrepsutvikling er et resultat av en pågående kamp om definisjonene der ulike aktører forsvarer ulike posisjoner og perspektiver (Bourdieu and Wacquant, 1992). Imidlertid kan ingen utvikle ny kunnskap uten å ta hensyn til den kunnskapen som allerede er etablert. Det er med andre ord en forutsetning for alle studier og ny viten at man bruker tidligere forskning, teoretisk rammeverk, metodiske prinsipper og godt kommunikativt håndtverk for å sikre høy grad av validitet.

I studier basert på deltagende observasjon kan reliabilitet defineres som grad av samsvar i hvorvidt tilfeller er tildelt samme kategori av ulike observatører eller av samme observatør ved ulike anledninger. Reliabilitet kan med andre ord forstås som et spørsmål om en annen forsker ville gjort de samme observasjonene og nådd de samme konklusjonene. I kvalitativ forskning er dette vanskelig siden de kvalitative fenomenene ofte er så kompleks som de er (Schatzman and Strauss, 1973). Schatzman og Strauss mener at vi heller må stille spørsmålet slik: Vil en uavhengig observatør gjøre begrepsmessige oppdagelser som empirisk eller logisk vil gjøre mine oppdagelser ugyldige? (ibid:134). Det er som sagt nærmest umulig å fastslå hvorvidt ulike kvalitative forskningsresultater er reliable, men for å kvalitetssikre forskningsarbeidet er det likevel viktig å stille seg kritisk til hvilke teoretiske og metodiske grep som er anvendt. Den eneste muligheten til å sikre reliabiliteten er ifølge Schatzman og Strauss ved å gjøre rede for hvordan du har kommet frem til dine tolkninger (Schatzman and Strauss, 1973). Dette gjøres ved å vise hvilke observasjoner som danner grunnlaget for dem og hvordan disse observasjonene kan forstås i lys av de begreper og teorier du benytter. Jo mer detaljert man gjør rede for hvordan du har kommet frem til tolkningene, desto lettere vil en annen person kunne vurdere reliabiliteten av dem. Faren ved slike publiskasjoner er at avhandlingen kan bli så lang og detaljert at den fort kan bli kjedelig og omstendig for leseren.

Utvalgsprosedyrer i kvalitativ forskning følger ikke like strenge regler som ved kvantitativ forskning. Man vil aldri i kvalitativ forskning kunne oppnå noe representativt utvalg i statistisk forstand og man kan ikke benytte kvantitative utvalgsprinsipper som tilfeldig utvalg eller liknende. Dette gjelder også for dette prosjektet, men poenget mitt er heller ikke å fremskaffe et statistisk grunnlag. Prosjektet inneholder midlertid noe materiale og prosesser som kan likne en kvantitativ metodebruk. Deler av det empiriske rammeverket har tatt utgangspunkt i en systematisering av empirien og dokumenter (tall) som jeg mener er

interessant for prosjektets problemområde. Jeg valgte for eksempel å fremskaffe resultater fra de fysiske testene fra 2009 for deretter å foreta en prosentutregning i forhold til hvor mange av de forespurte informantene (173 stk) som bestod. Selv om denne formen for innhenting av informasjon er kvantifiserende vil ikke det empiriske testgrunnlaget tilfredsstillende de strenge kravene til kvantitativ forskning. Men en slik informasjonsinnhenting kan derimot brukes som supplement og underbyggelse i forhold til prosjektets problemstilling.

Ved å bruke et strategisk utvalg vil jeg i større grad enn ved tilfeldig utvalg finne gode eksempler som kan sette problemstillingen på spissen eller som er mer typisk i forhold til det fenomenet som skal utforskes. Ved å kategorisere informantene mine etter den funksjonen den enkelte har i organisasjonen kunne jeg forsikre meg om at jeg fikk et utvalg som kunne representere store deler av organisasjonens brede personellmasse. Når det gjelder valg av informanter gjelder det å velge strategisk ut fra hvilken informasjon ulike personer sitter inne med og hvilke profiler eller posisjoner de fyller i gruppen (Fangen, 2004). Istedenfor å velge mest mulig sammenlignbare i betydningen like subjekter, er det vanlig innenfor kvalitativ forskning å velge mest mulig ulike for å kunne få mest mulig dybde og bredde i informasjonen. I mitt prosjekt har jeg ved å trekke ut 20 informanter fra 4 ulike funksjonskategorier fått et relativt bredt spekter av informanter samtidig som jeg har et sammenlikningsgrunnlag ved at det er 5 informanter fra hver gruppe.

3 RESULTATER

Etter uttallige timers obeservasjon delvis som forsker og delvis som kollega og sjef samt en meget lang, men interessant intervjurunde er det endelig tid for å presentere mine empiriske funn. Vil mine antagelser og hypoteser være berettiget eller er det grunn til å tro at mine erfaringer har gitt meg en falsk opplevelse av fenomenet? Blir fysisk yteevne ansett som en viktig kapasitet for Forsvarets virksomhet og blir sjefens føringer ivaretatt?

For å gi fremstillingen struktur og oversiktighet vil funnene bli tematisert gjennom intervjuguidens emner. For å avgrense mangfoldet av fortellingene vil jeg kun trekke frem et begrenset utvalg av sitater fra intervjuene i tillegg til å sammenfatte resultatgrunnlaget i korte trekk. Disse sitatene vil representere informantenes holdninger omkring temaet og derfor underbygge gjengivelsen av intervjusekvensen. Presentasjonen vil fungere som et systematisk sammendrag av fortellingene der målet er å belyse informantenes meninger og holdninger til temaet. De ulike teamene vil berøre ulike sider av prosjektets problemområde og tilsammen gi beretninger som belyser informantenes syn på organisasjonens vektlegging av kroppens fysiske yteevne. Tolkingsprosessen vil bli presentert i neste kapittel og refleksjoner og analyser omkring resultatet vil derfor ikke inngå i denne presentasjonen. Jeg vil likevel trekke frem en del spørsmål innunder dette kapittelet for å skape et grunnlag for videre diskusjon i neste kapittel. De empiriske funnene vil bli strukturert innunder ulike temaer og jeg vil til slutt

oppsummere hvilke tendenser som synes å være fremtredende og interessante i forhold til denne studien.

3.1 Personellets syn på arbeidshverdagen og deres funksjon

Under temaet *personellets rolle og funksjon i organisasjonen* får jeg vite at store deler av utvalget opplever arbeidsdagen sin som variert, krevende og uforutsigbar. Når jeg spør om å få en kort beskrivelse av en vanlig arbeidsdag får jeg inntrykk av at dette er vanskelig å gi. Informantene gir uttrykk for at det til tider er et hardt arbeidspress, spesielt under kursperiodene og at det ikke er uvanlig med 10-12 timers arbeidsøkter. En av informantene forteller at en vanlig arbeidsdag for han består av å være på kontoret, svare på mail, snakke med medarbeidere og at det er mye møtevirksomhet. Han forteller videre at han ofte har veldig lange arbeidsdager og at han ofte må spise mens man jobber. Det utvalgte helsepersonellet jobber for det meste fra kontoret og har ansvaret for å utvikle utdanningsplaner, gjennomføre og planlegge kurs samt å undervise på kurs. De fleste i denne gruppen gir uttrykk for å ha en sjef som prioriterer fysisk trening i arbeidstiden og som vektlegger at alt personell skal tilfredsstille de formelle fysiske kravene.

Stabspersonellet driver sin virksomhet primært fra kontoret. De beskriver arbeidsdagen sin som varierende, kompleks og uforutsigbar. Det er noen divergerende meninger innad i denne funksjonsgruppa om denne situasjonen oppleves som positiv eller negativ. På spørsmål om hva som er FSAN`s hovedoppgave får jeg mange ulike svar med ulik dybde. Noen favner om hele FSAN`s funksjon, mens andre peker direkte på hvilket oppdrag de mener blir prioritert. *Tore* forklarer at FSAN skal være den helsefaglige ressursen som resten av Forsvaret skal støtte seg på. Han forteller videre at sjefen deres skal rådgi Forsvarssjefen i forhold til helsefaget og medisinske spørsmål. Han utdyper videre at hvis ikke de kan levere styrker, kompetanse, systemer og strukturer har de heller ikke et eksistensgrunnlag. Informantene som sitter i stabsfunksjoner gir sterkt uttrykk for at styrkeleveransen til operasjoner i utlandet er høyt prioritert i avdelingen.

De *operative* informantene beskriver arbeidsdagen sin som varierende og fysisk krevende. De forteller at de som regel starter morgenen med litt fysisk aktivitet og at de har fellestreninger 3 ganger i uka. Virksomheten deres oppleves ofte som uforutsigbar og personellet må derfor være forberedt på å være fleksible i forhold til oppdragsløsning. *Geir:* "Vi har en veldig

allsidig jobb og må støtte der det er behov". Johan føler noen ganger at virkeligheten er litt annerledes enn det som står i stillingsbeskrivelsen og sier at det dukker stadig opp en del støtteoppdrag som skyver vekk andre gjøremål.

De vernepliktige beskriver tjenesten sin i FSAN som svært varierende med mye fokus på vedlikehold av materiell og kjøretøy. De forteller at det blir satt av tid til fysisk aktivitet i tjenestetiden, men at denne aktiviteten ofte blir avlyst på grunn av oppdukkende oppdrag som må løses. Enkelte i dette utvalget forteller at virksomheten i perioder er veldig rolig. Når jeg spør om hva som er deres ansvarsoppgaver får jeg mange famlende svar, noe som kan tyde på at oppgavene er mange og at de ikke er forhåndsdefinerte. Audun forteller at han har som hovedoppgave å drive evakuering av pasienter, men at de må belage seg på å ta de oppdragene som kommer. Marthe forteller at hun føler at hennes hovedoppgave i troppen er å være "vaktmester". Marthe: "Vi blir kalt "løketroppen" og skal yte service til alle i FSAN. Alle oppdrag som ingen andre kan ta, kommer til oss". Marthe forteller at de ble lovet mye i forhold til tjenesten, men at lite av dette har blitt holdt. Hun forteller at det for eksempel ble sagt at de ikke skulle få anledning til å spille playstation for å få tiden til å gå. Hun forteller likevel at Playstation og vedlikehold har vært en stor del av tjenesten.

Når jeg spør informantene om hva som er Forsvarets Sanitets hovedoppgave får jeg mange ulike svar med ulik dybde. Mange trekker frem Sanitetens visjon *Helse for stridsevne*⁷ som en hovedoppgave, mens andre definerer hvilken kompetanse den enkelte skal ha i organisasjonen. Lars definerer avdelingens oppgave på følgende måte: "å utdanne og kurse alt personell som har en funksjon innenfor faget sanitet. Hver enkelt soldat bør kunne førstehjelp uten alt for mange hjelpemidler. Jo høyere nivå på utdanningen, jo mer fokus er det på den enkeltes funksjon" (Lars).

Funksjonen til Forsvarets Sanitet er kompleks, noe som også vises i informantenes syn på hva som er organisasjonens hovedoppgave. Informantene poengterte at funksjonen *redde liv* er en viktig faktor for deres virksomhet. I denne sammenhengen var personellet enige om at ferdigheten *redde liv* var viktig for alle i FSAN, men at den praktiske utøvelsen ikke er like ivaretatt hos alle ansatte. Bjørn underbygger dette ved å si: "Jeg tenker ofte på at det vi driver med er å trene oss opp mot det å redde liv, men det er nok sikkert ikke så vanlig å tenke på

---

⁷ *Helse for stridsevne* er Forsvarets Sanitet profileringsvisjon (slagord) og benyttes som logo på nettsider, offisielle dokumenter osv.

dette som stabsansatt". Å redde liv er som nevnt tidligere en del av sanitetens prehospitalt oppdrag, men organisasjonens visjon og overordnede funksjon er betydelig bredere og kompleks. I denne sammenhengen la Erik til: "Å bruke funksjonen redde liv vil føre til at man ekskluderer mange deler av organisasjonen. En videre funksjon er å opprettholde stridsevnen". På denne måten dukket det opp en definisjon som kan dekke hele registeret av oppgaver som pålegges FSAN.

Stabspersonellet gir uttrykk for at de jobber mot et felles mål i henhold til avdelingens funksjon. Utdanningen innenfor *førstehjelp ved traumer (Fvt)* er en felles plattform som i utgangspunktet alle i FSAN skal inneha på et eller annet nivå. I denne sammenhengen synes jeg det er interessant å belyse stabspersonellets syn på denne virksomheten opp mot deres primærfunksjon. I hvilken grad er den grunnleggende sanitetsutdanningen styrende for stabspersonellets virksomhet? Pål som i sin virksomhet jobber en del med materiell forteller at han tenker ofte på at målet er å redde liv. Han forteller videre; "Hvis materiellet ikke er i orden vil man heller ikke redde liv. Den funksjonen ligger til grunn for alt jeg gjør" (Pål). Arne forklarer i denne sammenhengen:

De vurderingene og prioriteringene jeg som leder gjør er jo også livreddende. For eksempel når man er ute og kjører kolonne kan troppssjefen og kolonnesjefen redde flere liv i en verst tenkt scenario enn en medic. Det kan gå mange liv på grunn av dårlige valg fra lederen (Arne).

Finn forteller at han i sin virksomhet fokuserer på å gi mest mulig helsefaglig kompetanse til personellet i Forsvaret og at det derfor er viktig for han å tenke på hovedfunksjonen. Han legger til: "begrepet helse er omfattende og det sier mye om funksjonen til FSAN" (Finn).

Det operative personellet trekker også fram visjonen *Helse for stridsevne* for å beskrive funksjonen til FSAN. De legger vekt på at styrkebidragene til operasjoner i utlandet er deres primæroppdrag. Samtlige av de operative snakker om FSAN som en helseinstitusjon som med sitt mangfold av oppgaver skal forhindre at stridsevnen blir svekket. Geir forklarer at det i stor grad er flyt mellom det sivile og det militære i FSAN. Med dette mener han at personellet ofte blir rekruttert fra det sivile helsevesenet, samt at mye av utdanningen som blir gjennomført er i regi av sivile skoler og organisasjoner.

Det *operative* personellet forteller at de i sin daglige virksomhet ikke tenker mye på den overordnede funksjonen til FSAN eller at de skal være i stand til å redde liv og fremme helse. Men de forklarer at denne funksjonen blir tydeligere når de er på ”skarpe” oppdrag. De *operative* informantene skiller altså mellom den jobben de gjør i leir og den jobben de gjør ute på oppdrag.

3.2 Kropp, helse og fysisk yteevne

For å skape refleksjon omkring *kropp, helse og fysisk yteevne* spurte jeg informantene om hva de legger i begrepet *fysisk yteevne*. Under dette spørsmålet var informantene relativt klare i sitt budskap: det kreves et minimum av fysisk kapasitet for å gjøre en god jobb! *Gro* belyste dette ved å forklare at for henne handler dette om å fungere fysisk og å mestre kravene til hverdagen. Hun fortalte videre at hun trener for å holde seg i form, men at det ikke stilles store krav til hennes stilling. Men hun poengterte at man ved å være i god fysisk form vil være i stand til å gjøre en bedre jobb enn hvis den fysiske formen er dårlig. Videre forteller hun at sjefen deres fokuserer mye på dette og at hun synes det er veldig bra. *Lars* trakk inn flere elementer i sin definisjon av fysisk yteevne: ”*At en er i stand til å yte selv om man er sliten. Vilje og disiplin i tillegg til den fysiske formen. 3 deler: muskelstyrke, kondisjon, vilje/disiplin*” (*Lars*).

Flere av informantene forklarte at de forbandt begrepet *fysisk yteevne* med en form for fysisk kapasitet som utelukkende påvirker deres evne til å løse oppdrag. *Pål* definerte begrepet på følgende måte: ”*Evne til å prestere på slagmarken over tid. Det er jo en liten slagmark i hverdagen her også*” (*Pål*). *Arne* mente at fysisk yteevne er et menneskes evne til å gjøre jobben med den kroppen man har. Videre mente han at fysisk form har stor innvirkning på alt man gjør. Han forklarte videre at det ikke bare er viktig med en god fysisk form når man skal bære noe, men å være konsentrert i løpet av en vanlig dag på kontoret er også avhengig av den fysiske formen. I denne sammenhengen la *Arne* til: ”*Jeg blir mer sliten av en uke på kontoret enn en uke på øvelse. Å ta marsjmerket er mye lettere enn å sitte i møter en hel dag*” (*Arne*). *Tore* mente at fysisk yteevne kan deles i to faktorer: det man presterer på jobben og de fysiske kravene til å bli klarert til operasjoner i utlandet. Han synes at alt militært personell skal kunne yte innenfor rimelighetens grenser, men stiller spørsmålstegn ved hva som er innenfor de grensene. Hva er det som faktisk kreves i den enkelte funksjon?

Johan definerer begrepet fysisk yteevne slik: " At man skal være i stand til å redde en mann i tillegg til å bære det man selv har med seg" (Johan). Det operative personellet forteller at de trener ofte i arbeidstiden og begrunner dette med at all trening er relevant for jobben deres. Geir mener det vil gå utover de andre i laget hans hvis han ikke er i god fysisk form. De fleste informantene sier at de ikke er fornøyd med sin fysiske form og begrunner dette med at de er eller har vært plaget av skader og at de ikke ser det nødvendig med en god fysisk form når de ikke har et "skarpt oppdrag" å løse i nærmeste framtid. Lars forteller at den fysiske formen er avhengig av konkrete målsettinger og eksemplifiserer dette med da han løp Paris Maraton for 2 år siden og forklarer videre: "(...)dette er mitt mål og kanskje litt over. Det å ha klare mål for treninga er jeg helt avhengig av og gjerne ha et tidsperspektiv på hva jeg skal være i stand til. Målet er motivasjonen. Jeg er ikke fornøyd med min fysiske form nå" (Lars).

Det vernepliktige personellet trener regelmessig i tjenestetiden, men opplever at denne aktiviteten ofte blir nedprioritert når andre oppgaver må gjøres. Synet på sin egen fysiske form varierer i stor grad blant de vernepliktige. Noen mener de er i bedre fysisk form enn gjennomsnittet i forhold til kjønn og alder, mens andre mener at de burde vært i bedre form. *Kim: "Er nok i bedre fysisk form enn de fleste på min alder, men formen har falt litt etter at jeg begynte i Forsvaret" (Kim). Helene forteller at hun i motsetning til Kim ikke er i så god fysisk form som hun burde, men at formen har blitt bedre etter at hun kom inn i Forsvaret. Helene: "Løping har ikke akkurat vært meg og jeg har hatt dårlig selvtillit i forhold til den type aktivitet. Etter at jeg kom inn i Forsvaret har jeg skjønt at det ikke er så mye som skal til før resultatene kommer" (Helene).*

For stabspersonellet virker det som om treningen handler om å vedlikeholde egen helse. *Finn forteller i denne sammenhengen: "I forhold til FSAN er jeg i god form, men i forhold til de jeg gikk med på KS var jeg nok blant de i dårligst fysisk form" (Finn).*

3.3 Fysisk aktivitet i FSAN

Når informantene snakker om deres rutiner i forhold til fysisk aktivitet i arbeidstiden får jeg inntrykk av at prioriteringene er avhengig av hvilken underavdeling man tilhører og hvilken sjef man har. Store deler av informantgruppa er pålagt av sjefen å trene minimum 2 ganger i uka, men likevel sier flere at det er fullstendig opp til dem selv hvorvidt de prioriterer fysisk aktivitet i arbeidstiden. Mange av informantene forteller meg at det ikke alltid er enkelt å få

tid nok til å trene i arbeidstiden til tross for at de har pålegg fra sjefen om å gjøre det. På spørsmålet om han trener ofte i arbeidstiden svarer Lars: *"Det vil være feil å si ja. Jeg gjorde det før jul, men nå har det vært et "rotteres" (Lars). Bjørn svarer følgende: "Ja, jeg trener når jeg får mulighet. Minst 2 ganger i uka, men i noen perioder er det umulig på grunn av kurs og mye jobbing. Jeg trener i snitt 4 dager i uka og to av disse er i arbeidstiden" (Bjørn).*

Informantene poengterer at økt arbeidspress i perioder fører til at treningen blir nedprioritert. Flere av informantene forteller at det gjennomføres felles treninger for dem en gang i blant, men at de har problemer med å få vært med på grunn av arbeidspress. De forteller videre at det er et krav fra sjefen deres om at alle skal trene minimum 2 ganger i uka og at dette loggføres. Lars forteller i denne sammenhengen: *"Den ordningen med loggføring har ikke fungert så det skal gjøres en justering. Dette er et sjefsansvar, men treningen er et individuelt ansvar" (Lars). Bjørn forteller: "I vår avdeling er det fokus på dette og det er derfor en god del trening. Men det totale fokuset oppover i systemet er nok ikke akkurat høyt" (Bjørn). Bjørn forteller videre at han ikke synes Forsvarssjefens intensjon om prioritering av fysisk trening er tatt til følge. Han sier videre at den fysiske treningen blir nedprioritert blant "mylderet" av alt det andre som må gjøres. Erik forteller at han synes at målet burde være at personellet trener jevnlig, men at han føler at oppfølgingen bærer preg av kontroll og at dette ikke er motiverende i lengden. Erik: *"Kontroll er ikke det samme som motivasjon" (Erik).**

De vernepliktige forteller at de i utgangspunktet skal gjennomføre 3 fellestreninger i uka, men at den ordningen skle ut for en stund siden. I denne sammenhengen føyer Helene til: *"Etter en klage har dette blitt bedre" (Helene). De vernepliktige informantene synes FSAN vektlegger fysisk aktivitet for lite og poengterer at de synes det i stor grad er opp til det enkelte befal hva som blir prioritert. Marthe: *"I vår tropp har det blitt bedre etter at vi klaget på at det aldri ble prioritert. Men det går i bølger. Noen ganger er det ofte trening og noen ganger blir det totalt nedprioritert" (Marthe).**

Det er divergerende meninger omkring vektleggingen av fysisk aktivitet i FSAN. Alle informantene synes at det bør vektlegges høyt samtidig som de forteller at prioriteringen varierer sterkt fra underavdeling til underavdeling. Noen mener at det har blitt vektlagt i økende grad, mens andre synes at det kun er vernepliktige, grenaderer samt noe befal på troppsnivå som prioriterer fysisk trening i arbeidstiden. Johan forteller at han synes at den

fysiske treningen alltid blir prioritert lavest. Han forklarer at det alltid er noe som må gjøres og som kommer i veien for dagens trening. *Knut* mener at en kombinasjon av arbeidspress og egeninteresse er grunnen til at fysisk aktivitet ofte blir nedprioritert. Han mener at bedre styring av arbeidsmengden og ressursene kan gi personellet tid til å trene i arbeidstiden. *Stian*: ”det er jo bekreftet ved forskning at ansatte i Forsvaret fyller mer enn ett årsverk” (*Stian*). Informantene mener at tilretteleggingen av fysisk aktivitet i arbeidstiden er et sjefsansvar. *Stian*: ”Jeg tror ikke at noen i FSAN hadde blitt nektet trening hvis de hadde sagt at de hadde et behov for dette, men det må nok være et fastlagt opplegg for at det ikke skal være lett å velge bort” (*Stian*).

Personellet sier at FSAN`s ledelse ikke bidrar til å skape motivasjon for å holde seg i god fysisk form. Motivasjonen bærer preg av at det er opp til den enkelte leder å prioritere dette, samt argumentere for at dette er viktig.

Stian mener at det nå er enda viktigere at vi får inn soldater med en god fysisk form enn tidligere. Han forklarer at teknologi og mer utdanning gjør tjenesten mer komplisert og tidkrevende. *Stian* trekker frem kursvirksomheten i FSAN som eksempel. Han forteller at den fysiske treningen for noen år siden var innlemmet i kursplanen, men at det nå ikke er mulig å få gjennomført på grunn av endringer i pensumet. Han forteller at pensumet har blitt mye dypere og bredere og at det er tiden som er styrende i forhold til å komme gjennom alt. Han forteller videre at det ble mye kveldsarbeid for å komme seg gjennom hele kursplanen da han begynte i FSAN, men at det etter en stund kom restriksjoner på overtidsarbeidet og at den fysiske treningen derfor måtte utgå. Han forteller at det tidligere var vanlig å begynne og avslutte kursene med en fysisk test av elevene. *Stian* forteller videre at målet var at elevene i alle fall ikke skulle bli i dårligere form etter at kurset var ferdig. ”Dette var i 2005, nå tror jeg ikke det kjøres noen tester” (*Stian*).

Flere av informantene tror at det pga et stadig økende behov for å være spesialutdannet innenfor sitt fagfelt at det har blitt vanskeligere å få nok tid til å vedlikeholde de grunnleggende soldatferdighetene, som for eksempel den fysiske formen. De forklarer at utdanningsforløpet har blitt mer tidkrevende og at det er opp til ledelsen å prioritere hva som er mest viktig. De *operative* forklarer videre at de i deres tropp har 3 obligatoriske treningsøkter i uka fordi de ser at dette er viktig. *Stian* forteller at han opplever at personell i

troppen som har vært ute i operasjoner i utlandet forsøker å formidle hvor viktig det er med en god fysisk form til de som tjenestegjør hjemme i Norge.

Når jeg spør stabspersonellet om det organiseres fellestreninger for ansatte i FSAN er svarene konforme. De forteller at de aldri har erfart at det har blitt organisert obligatoriske fellestreninger i FSAN. De forteller videre at det gjennomføres organiserte treningsøkter for enkelte underavdelinger 2 ganger i uka, men at dette i utgangspunktet er tilrettelagt for soldatmassen.

En stor del av informantene forteller at de motiveres av hverandre til å trene og at de fleste blir motivert av sjefens tilrettelegging. Mange forteller også at de blir motivert av organiserte fellestreninger og med tanken på at man jobber i en militær avdeling som sender personell ut i ”skarpe” operasjoner i utlandet. Informantene opplever organisasjonens underavdelinger som svært lukket for hverandre, noe som medfører at de kun blir påvirket og motivert til å trene av de som sitter på samme kontor og/eller som er i samme underavdeling.

Under intervjusekvensen fikk jeg høre mange fortellinger og meningsyttringer som peker i retning av at de opplever et høyt arbeidspress på jobben og at dette har stor innvirkning på hva de selv prioriterer i deres arbeidstid. *Erik* forteller at han har erfart at flere av hans kollegaer har erkjent i ettertid at de har reist ut på operasjoner i utlandet på grunn av for mye stress og for mange primæroppgaver i jobben hjemme i Norge. I forhold til prioriteringen av fysisk aktivitet i arbeidstiden mener de fleste informantene at det ikke har noe med deres vilje til å trene å gjøre, men at det er for mye annet som må gjøres. Tid og ressurser er ord er som går igjen hos alle informantene når de reflekterer over deres arbeidssituasjon og prioriteringer.

Tore forteller at personellet i hans avdeling har et mål om 2 treningsøkter i uka, men at de måtte ”jenke” kravet pga tidspress i forhold til andre oppgaver. Han forteller at organiseringen av tiden er en utfordring og at det er opp til hver enkelt underavdeling å tilrettelegge for fysisk trening. *Tore*: ”Jeg gir ikke anbefalinger til verken jobb, søknader, tjenesteuttalelser hvis ikke fysisk test er bestått. Da må jeg jo også legge til rette for at folk får muligheten til å holde seg i form. Kravet er så lavt at det må alle bestå” (*Tore*).

Stabspersonellet synes at prioriteringen av fysisk aktivitet i stor grad varierer fra underavdeling til underavdeling og fra person til person. Fysisk trening blir omtalt som en

individuell aktivitet som man må ta ansvar for selv. *Arne* forteller at toppledelsen i FSAN har som mål at 90 % av de ansatte skal bestå de fysiske kravene og stiller et spørsmålsteget ved at det ikke er 100 % siden det er et formelt krav. *Arne* sier at det ikke finnes en klar felles kultur i forhold til fysisk aktivitet. *Arne* forteller videre at han aldri har opplevd at generalene i FSAN har forsøkt å påvirke de ansatte til å komme i bedre fysisk form.

Når jeg spør om hva personellet mener kan være grunnen til at fysisk aktivitet blir nedprioritert fremfor andre ting blir tid og arbeidspress vektlagt som fellesnevner. I tillegg til tid og arbeidsmengde synes flere av informantene at det i stor grad handler om egeninteresse, holdninger og latskap. *Per* mener at hvis man mangler egeninteresse blir det nedprioritert. Han opplever at det er opp til den enkelte og føyer til: *"jeg har alltid mye å gjøre, men velger å prioritere trening 1-2 ganger i uken selv om jeg aldri har tid i forhold til arbeidsmengde"* (*Per*). *Finn* forteller at treningen bør settes opp på agendaen slik at det er enklere å forholde seg til. *Finn*: *"Jeg tror at sjefen min synes det er helt greit at jeg trener i arbeidstiden så lenge jeg synes det er greit at han ikke trener"* (*Finn*).

Det er ytterst få av informantene som hevder at FSAN motiverer dem til å være fysisk aktive. Egenmotivasjon er bakgrunnen for deres prioriteringer i arbeidstiden. *Arne*: *"dette er egenmotivasjon og den ville jeg ha hatt hvor som helst. Jeg ville nok ikke fått noe "pes" om jeg hadde blitt en tjukkas"* (*Arne*).

De vernepliktige forklarer bakgrunnen for den manglende treningen i FSAN ved å trekke frem faktorer som tidspress, arbeidspress samt befalets vilje og egeninteresse for denne type aktivitet. *Elisabeth*: *"Hovedgrunnen er nok at vi hele tiden skal lære nye ting og da er det ikke tid til å trene, men jeg mener at det er "plenty" av tid til å trene. Så det handler vel mer om vilje"* (*Elisabeth*). De vernepliktige forteller at de ikke blir motivert til å trene i FSAN, men at det altså handler i stor grad om egenmotivasjon. Når personellet snakker om den fysiske aktiviteten blir ofte aktiviteten omtalt som "egentrening". Er dette noe man bare gjør for egen vinning eller er dette også viktig for virksomheten i FSAN?

Helene forteller at hun trodde før hun gikk inn i Forsvaret at alle soldater skulle gjennomføre den samme grunnutdanningen, men at hun nå føler at det ikke er tilfelle. Hun synes at Forsvaret er veldig forskjellig fra avdeling til avdeling og at utdanningen og holdningene omkring militære ferdigheter varierer veldig. Hun opplever at noen avdelinger prioriterer

fysisk aktivitet og andre ikke. Flere av informantene forteller at de innad i FSAN skiller mellom sanitetssoldater og sanitetsassistenter og at dette dermed belyser at det også gjøres forskjell innenfor den enkelte avdeling. *Elisabeth* forteller at hun synes dette er litt rart ettersom alle vernepliktige gjennomfører en grunnleggende soldatutdanning og at man av den grunn går fra å være rekrutt til soldat. Alle de vernepliktige informantene synes det er viktig at alt militært personell innehar grunnleggende soldatferdigheter og at den fysiske yteevnen er en implisitt del av dette.

Det er nesten bare de vernepliktige som har lest pensumboka *Kropp, bevegelse og energi (KBE)*, men på grunn av sin helsefaglige utdanning kan de fleste informantene si noe om begrepene. Befalet synes det er beklagelig og kritikkverdig at ikke dette faget også er obligatorisk for befal, ikke bare vernepliktige. *Tore* forteller at det i tillegg til trening har kommet inn flere momenter i dette faget og føyer til:

Vi i min generasjon har vel kanskje ikke akkurat gode minner fra hva fysisk fostring var da vi gjennomførte befalsskolen. Det var om å gjøre å kaste lengst, løpe raskest hoppe høyest osv. For å vedlikeholde fysisk form synes jeg det bør være større fokus på holdninger til faget. Positivitet og motivasjon. Hvis man vektlegger bakgrunn for faget og samfunnsutvikling er det enklere å skape forståelse og motivasjon for faget. Mer teori er ikke bare å sitte i et klasserom (Tore).

3.4 Den fysiske yteevnens betydning

Alle informantene synes det er nødvendig med en god fysisk yteevne for å gjøre en bra jobb. Flere av informantene trekker frem ambulansetjenesten som et eksempel på at det er viktig. Dette pga mange tunge løft og alle de stressende situasjonene som krever et fysisk og psykisk overskudd for å gjøre de rette tingene. *Lars* forteller at det i hans virksomhet med mye aktivitet og lange arbeidsdager vil være en fordel med en god fysisk form for å gjøre en bra jobb. Videre legger han til at han kan bli sendt ut på operasjoner i utlandet og at det da kreves enda mer når det gjelder fysisk form. Her er det restriksjoner på hva du kan ha i BMI og hvilke fysiske krav som må bestås. *Lars* som har flere kontingenter bak seg fra operasjoner i utlandet forklarer videre: "(...)når det står mellom liv og død i en prehospital situasjon vil det være en tydelig suksessfaktor å inneha en god fysisk yteevne for å lykkes i sitt arbeide med å redde liv" (*Lars*).

I tillegg til å fremme fysisk yteevne for å inneha en rekke praktiske ferdigheter mener også personellet at den fysiske formen påvirker den psykiske kapasiteten. I forhold til betydningen av den fysiske yteevnen fikk jeg mange eksempler. *Lars* forteller at det alltid er viktig å trene seg opp til å håndtere risikoen. Han forklarer videre at han i sin siste oppsetningsperiode måtte trenes til å nødlande med helikopter, noe som betyr at han må klare å ta seg frem på bakken med fokus på egensikring og forsvarsteknikker med og uten våpen. *Bjørn* forteller at han opplevde at han så helt klare forskjeller på personellet som var i god form og de som ikke var det da han var i Tsjad og eksemplifiserer dette med at noen av de i dårlig fysisk form fikk hetteutmattelse under oppdragsløsning.

På spørsmål omkring den fysiske yteevnens betydning for befalets lederegenskaper var svarene konforme. Ord som troverdighet og forbilde ble trukket frem som viktige faktorer for å dyrke frem et godt lederskap. *Bjørn* forteller at han synes det er viktig at lederne i organisasjonen er i god fysisk form og forklarer videre: *"Soldater er et produkt av befalets holdninger"* (*Bjørn*). Han synes det blir rart om sjefen står og krever at soldatene eller sine underordnede skal tilfredsstille de fysiske kravene om han ikke gjøre det selv. Han føyer til: *"dette blir litt urimelig. Han trenger ikke være den best trente, men i alle fall vise at han innehar et minimumsnivå og at dette er viktig. Det handler mye om troverdighet"* (*Bjørn*). *Erik* trekker frem forbildeaspektet som den viktigste faktoren for sitt lederskap og forteller at det i dag er ledere i FSAN som har vesentlige helseproblemer som følge av overvekt. *Erik* legger til i denne sammenhengen: *"dette mener jeg kan få negative innvirkninger på organisasjonens troverdighet hvis man skal bruke "Helse for stridsevne" som et felles mål"* (*Erik*).

Alle informantene poengeter at det er viktig å være i god fysisk form. Både for å gjøre en bra jobb og for at man skal opprettholde livskvaliteten. Da jeg spurte om det er nødvendig med god fysisk form for deres virksomhet i FSAN ble jeg møtt med mange ulike svar, men med lik mening. *Per* som har en stilling som i utgangspunktet ikke krever noe fysisk aktivitet synes det er viktig uansett hvilken funksjon man har. *Per* forteller videre at han merker slitasje på kroppen når han sitter mye på kontor og har mye saksbehandling inne. *Per*: *"Det er vel så viktig i de yrkene der man ikke har fysisk aktivitet i jobben"* (*Per*). *Pål* forteller at han jobber med mye og tungt materiell og at det derfor er viktig for å forebygge belastningskader spesielt ved tunge løft. *Arne* mener at god fysisk form er helt nødvendig i alles liv, men

spesielt i Forsvaret. *Arne* forteller videre at han mener at man ikke bare er ansatt i Forsvaret for å gjøre den jobben man skal gjøre her hjemme, men også for å kunne reise ut på en eller annen operasjon i utlandet. Han forklarer videre at han sannsynligvis ville gjort en grei jobb i den stillingen han sitter i nå uten å ha vært i god form, men at han da ville ha vært mindre fleksibel i forhold til de oppdragene som kan komme. Han føyer til at man skal kunne bli beordret ut på operasjoner som krever at du er i god fysisk form. I denne sammenhengen sier *Arne*: ”*Dette er en plikt du har som ansatt i Forsvaret. Hvis du ønsker å sitte på kontoret og råtne fast der burde du ikke jobbe i Forsvaret. Det er ikke det du har signert for*” (*Arne*).

De fleste av informantene har tjenestegjort i en eller flere operasjoner i utlandet og intervjusekvensen bærer derfor preg av at mange av informantene har uttallige erfaringer og opplevelser som belyser betydningen av fysisk yteevne. *Pål* forteller at det var spesielt viktig med en god fysisk form da han var i Kabul. Han forteller videre at Kabul ligger på 1850 meter og for å operere i den høyden var det en forutsetning å være i god fysisk form. Før han dro måtte han gjennomføre en pliktig 3000 meter test, styrketester samt pakningsløp. *Pål* forklarer videre at de i den operasjonen hadde et lettkonsept som betydde at de ble flydd ut med helikopter med reconpakning på ca 70 kg og at han derfor fikk merke at kroppen hadde et behov for å være i god fysisk form. *Pål*: ”*Den fysiske yteevnen er helt klart en suksessfaktor i alle arbeidssituasjoner, men spesielt i stillinger som direkte krever at du aktivt må bruke kroppen for å utføre ditt oppdrag*” (*Pål*).

Knut forteller at han er en del av et lag som opererer i felt og som trener for å støtte misjoner i utlandet og at det derfor er spesielt viktig for dem å være i god fysisk form. *Stian* forteller at det til tross for at det ikke er et stort behov for god fysisk form i jobben hjemme i Norge vil kreve mer ute på oppdrag. Han forteller videre at det er mange tunge løft i deres virksomhet og at de er helt avhengige av at folk kan holde ut over lengre tid. *Geir* føyer til i denne sammenhengen: ”*Hvis en av våre blir skadd må alle være i stand til å bære vedkommende til nærmeste sikkert sted*” (*Geir*).

Knut forteller at Forsvaret fokuserer mye på å ha gode treningsfasiliteter i misjonsområdet for å motvirke kjedsomhet og for å holde formen til personellet vedlike. *Knut* forteller videre at han erfarte at det ble mer trening ute enn hjemme og at formen ble bedre etter endt kontingentperiode.

De fleste informantene i utvalget synes at alt militært personell bør tilstrebe å holde seg i god fysisk form hele tiden. *Stian* forteller at de må være forberedt på å rykke ut på oppdrag på kort varsel og de derfor ikke har tid til å trene seg opp på et bedre nivå. Han forteller videre at en oppsetningsperiode⁸ vanligvis har en varighet på 3 mnd og at man i den perioden skal gjennom mange ulike kurs og at det derfor ofte ikke er tid til å trene. *Stian* føyer til: ”*Er du i ”ræva” fysisk form når du begynner på en oppsetningsperiode rekker du ikke å bli i god fysisk form før du reiser ut*” (*Stian*). *Geir* forteller at han synes det er utrolig sjelden at han ser at personell med høyt gradsnivå trener. Han synes også at det er et unntak at folk over troppssjefsnivå er i god fysisk form når de reiser ut. *Geir*: ”*Vet ikke helt hvorfor det er sånn, men det kan jo være at det er fordi de er yrkestilsatt og har en fast jobb i FSAN. Det er ikke akkurat vanlig å sparke folk som ikke tilfredsstiller de fysiske kravene*” (*Geir*).

Når jeg trekker inn den negative endringen av fysisk form hos norske soldater (Aandstad, 2003) forklares dette ved å peke på den generelle samfunnsutviklingen i forhold til redusert fysisk form og overvekt i befolkningen. *Kim* forklarer i denne sammenhengen at Forsvaret er en del av av samfunnet og at det derfor ikke er så rart at denne utviklingen får konsekvenser også for Forsvaret. *Kim*: ”*Det er ikke slik at de lever i en liten verden for seg selv upåvirket av resten av verden*” (*Kim*).

Kim forteller at det i dagens forsvar er flere stillinger som krever profesjonelle soldater enn tidligere. Han mener at grunnen til det er at oppdragene har blitt mer komplekse og at det kreves mye mer erfaring. Han tror det er stor variasjon i forhold til hva som kreves i den enkelte funksjon og at det derfor er vanskelig å vite hva som kreves av den fysiske kapasiteten. *Audun* mener at det i dag må vektlegges kvalitet fremfor kvantitet i utdanningen av militært personell. Videre forklarer han at det pga fleksibiliteten i Forsvaret er vanskelig å prioritere hvilke fag som skal vektlegges. *Audun* forteller at han opplever at det ofte er opp til den enkelte hvorvidt man skal prioritere fysisk aktivitet. Han forteller videre at han mener at latskap og mangel på disiplin er mye av grunnen til at noen nedprioriterer trening.

Informantene synes det er spesielt viktig at befalet er i god fysisk form. Flere poengterer at befalet ikke trenger å være den sterkeste, men et det er viktig at de gjør det samme som soldatene. *Marthe* føyer til i denne sammenhengen: ”*Bare fint at befalet blir sliten sammen*”

---

⁸ Oppsetningsperiode= Opptreningsperiode før en operasjon i utlandet.

med troppen. Deres fysiske form er ikke så viktig for meg, det er holdingene som er avgjørende” (Marthe). Elisabeth mener at befalet må fremstå både som forbilder og som ledere. Elisabeth: ”Jeg hører i alle fall ikke like godt på folk som er overvektige og fremstår som usunne. Det handler faktisk en del om troverdighet. Jeg ville nok valgt en sunn og sprek leder fremfor en fysisk svak leder” (Elisabeth).

3.4.1 Virksomhetens krav til fysisk yteevne

Når vi kommer inn på spørsmål som handler om endringen av fysisk form hos norske menn (Aandstad, 2003) mener alle informantene at det dreier seg om et samfunnsproblem og at den negative utviklingen også får konsekvenser for Forsvarets operative leveranser. *Line* mener at den negative utviklingen ikke må medføre at Forsvaret reduserer de fysiske kravene og legger til at de da ikke vil være i stand til å løse oppdrag. Dette begrunner hun med at kravene til jobben er den samme og at hun synes det blir feil ”å jenke” kravene bare fordi materien er dårligere. *”Kravene kan endre seg på grunn av arbeidets egenart, men ikke pga personellet fysiske endring” (Line)*. Informantenes meninger omkring Forsvarets rolle i forhold til denne negative utviklingen fremstår som divergerende. Noen av informantene mener at fysisk aktivitet prioriteres for lite i forhold til behovet, mens andre synes at det har blitt prioritert mer de siste årene pga at behovet har økt. Det blir lagt vekt på at det forventes en høyere fysisk kapasitet i Forsvaret enn i det sivile arbeidslivet. Helsepersonellet i utvalget har mest erfaring fra det sivile helsevesenet og flere av dem har erfart at det er stor forskjell på hva som prioriteres der og i Forsvaret. Informantene med sivil helsefaglig utdanning forteller at de ser på FSAN som et militært helsevesen og sammenlikner organisasjonens virksomhet ofte med det sivile helsevesenets virksomhet.

Informantene trekker frem inaktivitet i barndommen, lettvinte løsninger, kosthold og fedmeproblematikk som faktorer som kan sies å være bakgrunnen for den negative utviklingen i forhold til fysisk form hos den norske befolkningen. Selv om Forsvaret har forandret seg mener flere av informantene at de fysiske kravene til de oppdragene som skal løses ikke er nevneverdige forandret. *Finn: ”I det moderne Forsvaret trenger man ikke gå eller løpe i så stor grad enn tidligere, men samtidig er fienden annerledes og det stilles enda større og komplekse krav når det først smeller. Jeg tror man ikke kan måle slik kapasitet gjennom en 3000 meter” (Finn).*

Arne synes at den negative utviklingen blant soldatmassen er godt synlig. Han synes det vises gjennom fedme og på de fysiske testene. Han minnes at han var veldig sprek som troppsbefal, men at det til tross for det var mange av soldatene som løp raskere enn ham. Videre forteller han at han i dag 15 år senere på ingen måte er i så god form, men likevel løper han raskere enn mange. *Arne* forteller videre at han minnes at det var helt greit å løpe 3000 meter på under 12 minutter. Videre forteller han at det i dag blir ansett som en ”bragd” å løpe under dette og at soldatene derfor blir kjempestolte hvis de greier det. *Tore* synes at forskjellene mellom de sterkeste og svakeste har blitt større. Han mener at rekordene strekkes og at eliten blir bedre, men at bredden har blitt i dårligere form. Han mener for eksempel at det ikke skulle være mulig at han som 49 åring skal holde ”tritt” med de fleste på de fysiske testene. *Tore*: ”*Jeg havner alltid på den øverste halvdel av resultatlista og jeg er ikke noen idrettsmann*” (*Tore*).

Alle informantene mener at alle ansatte i militære stillinger i FSAN bør inneha grunnleggende soldatutdanning. De mener at den fysiske yteevnen er en implisitt del av den grunnleggende utdanningen som alt militært personell skal gjennomføre. Personellet mener at en leder bør være i god fysisk form. De fremhever at det ikke er nødvendig at lederen er i best form, men at han har god nok fysisk yteevne til å henge med i de fleste aktivitetene som står på planen. Enkelte av informantene i utvalget poengterer at man kan være en god leder selv om man ikke er i god fysisk form, men at man må skille mellom fysisk form og helse. *Pål* mener det er en kombinasjon av lederegenskaper, utdanning og fysisk form som er avgjørende for hvorvidt man gjør en god jobb. Han tror man mister noen av sine lederegenskaper hvis man blir i dårligere fysisk form. Han sier videre at man ikke kan kreve at soldatene skal tilfredsstille de fysiske kravene hvis du som leder ikke gjør det. Han forklarer i tillegg at det handler om troverdighet og tillit og at man må vise for sine undergitte at man som leder innehar de samme grunnleggende ferdighetene som vi krever av dem. *Arne* føyer til i denne sammenhengen: ”*Det har noe med de signalene man sender ut og det er ikke noe vits i å snakke om ”krigens” krav hvis man ikke har de ferdighetene som må ligge til grunn for å takle slike krav*” (*Arne*).

Han forteller at han vet om mange offiserer som han aldri ville jobbet med i en skarp operasjon⁹. *Arne* mener at det handler om å ha tiltro til at de man jobber sammen med har de

---

⁹ Skarp operasjon; et virkelig oppdrag med en viss risiko som kan koste liv.

ferdighetene som skal til for å kunne opprettholde sikkerheten. *Finn* synes det handler om profesjonalitet og troverdighet. Han mener at det å reise ut på operasjoner i utlandet er Forsvarets hovedoppgave og at det derfor ville være rart og ikke tilfredsstillende de fysiske kravene som blir satt. *Tore* synes det er viktig å være i god fysisk form fordi det handler om å være leder og om å gå foran som et godt eksempel. Han forklarer at lederen ikke alltid må være den i best form, men at det er viktig at lederen signaliserer at dette er noe som alle må prioritere. *Tore* forteller i denne sammenhengen at også ledere som sitter på kontor har behov for å trene. Han begrunner dette med at man blir sliten av å sitte på kontor og at jo eldre man blir, desto større behov har man for å komme seg i fysisk aktivitet. *Stian* mener at det bør stilles forskjellige fysiske krav til den enkelte stilling og at det samtidig må legges til rette for at lederne også får muligheten til å trene. *Stian* forteller at det under den siste oppsetningsperioden han var med på ble satt av tid til trening, men at lederne ikke fikk tid til dette på grunn av stadig oppdukkende møtevirksomhet.

De vernepliktige informantene forteller at mye av det de gjør i løpet av en dag er fysisk krevende og at det derfor er viktig å være i god fysisk form. *Elisabeth*: ”*Som medic er det helt klart en fordel at man er i god fysisk form og man takler stress på en mye bedre måte. Jeg føler at de ukene jeg har trent lite har vært læringsmessig dårligere*”¹⁰ (*Elisabeth*).

Selv om det vernepliktige personellet ikke har tjenestegjort i operasjoner i utlandet er det likevel mange som har meninger omkring betydningen av den fysiske yteevnen i forhold til sanitetens operasjonsmønster. *Helene*:

Det er ikke slik at man skal løpe rundt å ”krige”, men man må være i stand til å kunne ta vare på seg selv og kunne bidra til å øke sikkerheten rundt operasjonene. Sanitetspersonellet kan ikke være en byrde å ha med seg ut og derfor må også vi trene på det de andre avdelingene vi støtter trener på (*Elisabeth*).

Elisabeth forteller at hun tror kunnskap og teoretiske fag blir mer verdsatt enn praktiske ferdigheter i FSAN. *Elisabeth*: ”*Hver avdeling styrer selv hva de har tid til og det har kommet mye mer teoretiske fag inn i utdanningen*” (*Elisabeth*).

---

¹⁰ Medic = førstebehandler

Når det gjelder hvorvidt en god fysisk form er viktig for deres virksomhet i leiren hjemme i Norge fikk jeg en del divergerende meninger. *Erik* sa i denne sammenhengen:

Jeg kunne nok ha vært i dårligere form enn det jeg er i, men allikevel fungere i stilling. Men dette er et ja- svar pga helhetsbilde. Det er viktig for å forebygge plager og for å ha et bedre liv, noe som påvirker arbeidssituasjonen. En god fysisk yteevne er en suksessfaktor hvis man skal kunne fortsette å jobbe i en stresset og presset situasjon (Erik).

Gro påpeker i denne sammenhengen at hun synes at alt militært personell burde vært i god fysisk form uansett hva man jobber med. Siden dagens innsatsforsvar i stor grad handler om å bidra i operasjoner i utlandet ville jeg få frem informantenes erfaringer fra denne type tjeneste. Alle informantene mente at den fysiske yteevnen var mer viktig i operasjoner ute, men at det samtidig var viktig å vedlikeholde den fysiske formen selv om man tjenestegjør hjemme i Norge. Utvalget synes å være enige om at alt militært personell alltid bør ha et minimumsnivå innen fysisk form når de er her hjemme, men de forteller at de opplever at folk ikke trener før det begynner å nærme seg deployering¹¹. *Johan* forteller at han opplevde ved forrige misjon at det ble ansatt personell kun på grunnlag av sin formelle realkompetanse. Han forteller videre at vedkommende ble sendt hjem igjen pga heteutmattelse som trolig skyldtes dårlig fysisk form.

3.4.2 Operativitetsbegrepet

Begrepet *operativitet* var et tema som belyste en del divergerende meninger. Alle informantene mente at dette er en status man har etter at man har bevist at man innehar en rekke praktiske og teoretiske ferdigheter. Men ikke alle viste seg å være enige i forhold til hva man skal kunne og i hvilken grad man skal kunne utføre fysiske handlinger. Alle informantene trakk frem tidsaspektet som en viktig faktor for å oppnå statusen *operativ*. Men alle snakker om en operativitet innenfor sitt eget felt, men kan ikke helt forklare hva dette feltet innebærer. Det viser seg at de informantene som har erfaringer fra operasjoner i utlandet er tydeligere på hva de prioriterer i sin virksomhet. De kommer med en rekke eksempler som viser hva de må kunne utføre av fysiske handlinger og at de trener på dette for å redusere risikoen i en stridssituasjon.

---

¹¹ Deployering=utreise til operasjoner i utlandet

Jeg fikk ingen konkret definisjon på begrepet operativitet. Personellet forklarte dette begrepet ved å legge vekt på fysisk form, grunnleggende soldatferdigheter og operasjoner i utlandet. *Pål* forklarer at det å være operativ betyr at man må ha et minimumsnivå innenfor ulike fagfelt og at et lag må være samtrent for å kunne erklæres *operativt*. *Pål* mener at operativitet er en "ferskvare". *Pål*: "Da jeg kom hjem fra en operasjon forrige gang mistet jeg nok den operative statusen etter ca 1 uke. Dette er en ferskvare. Jeg er nok til dels operativ i hode, men ikke i handling og ferdigheter" (*Pål*).

Tore synes at operativitetsbegrepet ofte får en litt for snever betydning. *Arne* legger mye vekt på at avdelingen som han er en del av holder seg operativ - altså klar til å løse ulike oppdrag. Han forteller at de tilrettelegger for fysisk trening minimum 2 ganger i uka og at de gjennomfører 2 øvelser i året der de ansatte får trent på grunnleggende infanteridisipliner. *Arne* forklarer at de må gjøre dette for å vedlikeholde ferdighetene og for å være klare til å løse de oppdragene som måtte komme.

Informantene vektlegger at den fysiske yteevnen er en implisitt del av det å være operativ og at statusen er tidsbegrenset. Enkelte mener at personell i stabsstillinger og doktorer ikke er operative. *Andrè* føyer til i denne sammenhengen: "De som er operative er de som er ute av leir og gjør praktiske ting" (*Andrè*). Informantene synes at alle som er operative og som skal tjenestegjøre i operasjoner i utlandet bør tilfredsstille de fysiske kravene. De vernepliktige informantene poengterer at de i kraft av sin funksjon og utdanning ikke kan sies å være *operative*.

Infanteridisipliner blir brukt som en samlebetegnelse på hva som må trenes på for å være *operativ*, men det viser seg at det er forskjell på hva den enkelte prioriterer. *Gro* mener at statusen *operativ* betyr at man utøver faget i praksis og at det er en form for skarp beredskap. Det vil si at man er klar for å dra ut på oppdrag på relativt kort varsel. *Gro* forteller videre at: "(...)kunnskap er vesentlig for å opprettholde sikkerheten. Bruk av hansker er i dette tilfellet et eksempel. Jeg har ikke lært noen ting om hva jeg må gjøre i en stridssituasjon. Det kan jeg faktisk ikke" (*Gro*).

Line synes som resten av gruppa at det er viktig å opprettholde egensikkerheten i operasjoner og på spørsmål om hun selv er operativ svarer hun: ”*Jeg er operativ i forhold til den jobben jeg er utdannet i, men ikke innenfor infanteridisipliner. Så det begrenser seg*” (*Line*).

Bjørn definerer statusen operativ som en funksjon der du må løse praktiske oppgaver innenfor mange ulike felt. Han forklarer videre at den *operative* avdelingen kan ses på som et redskap som gjør det praktiske. På spørsmålet om han selv er *operativ* svarer han: ”*Jeg er nok ikke operativ i den stillingen som jeg sitter i, men jeg ser på meg selv som en operativ person. Dette kan baseres på bakgrunn og utdanning. Altså hva man har i sekken*” (*Bjørn*).

Line mener at det å være *operativ* betyr at man kan fagområdet sitt, samt at man er i stand til å løse oppdrag fysisk og psykisk. Hun vektlegger at man skal inneha kunnskaper og ferdigheter innenfor gitte rammer for å være *operativ*. Videre føyer hun til at det også handler om å holde ut fysisk over lengre tid. I denne sammenhengen legger hun til; ”*hvis man ikke er operativ hjemme er vi vel ikke operative ute på oppdrag heller?*” (*Line*).

Siden forståelsen av begrepet *operativitet* ofte ses i sammenheng med grunnleggende soldatferdigheter, infanteridisipliner og evnen til å ta vare på seg selv ligger det mange interessante funn innunder dette temaet. Det kommer frem en rekke faktorer som belyser hvorfor en ting blir prioritert fremfor andre ting. *Erik* forklarer at alle i en militær avdeling burde inneha grunnleggende soldatferdigheter, men han mener dette er nærmest urealistisk å få til. Han forklarer videre at en lege på 18 timers kontrakt ikke vil ha tid til å trene på slike disipliner. Han mener at spesialister som for eksempel leger, farmasøyter og radiologer først og fremst må bruke arbeidstiden sin på primærfunksjonen og at det av den grunn ikke blir tid til å prioritere annerledes.

Personell som er ansatt i Forsvaret på grunn av sin sivile utdanning kalles akademisk befal. Før dette personellet kan bekle militære stillinger må personellet gå gjennom et 6 ukers offiserskurs. *Erik* mener dette ikke er tilstrekkelig i forhold til å gi dem en offisersstatus i Forsvaret og legger til at mange akademiske befal ikke skjønner poenget med å kle seg riktig, pusse sko, håndtere våpen osv. *Erik* synes dette er et stort problem og belyser dette ved å trekke frem et utsagn som kom fra en høyere offiser i organisasjonen: ”*jeg trenger ikke å vite hvordan Forsvaret fungerer for å være leder i FSAN fordi jeg er lege*” (*Erik*). *Erik* poengterer

at dette er fryktelig skadelig for organisasjonen og setter opp et spenningsforhold som er veldig uheldig.

3.4.3 De fysiske testene

For å få innblikk i personellets syn på FSAN`s vektlegging av fysisk aktivitet synes jeg det er viktig å få frem hva personellet mener om de fysiske kravene, testene og oppfølgingen av dette. Selv om det foreligger et formelt fysisk krav til alle ansatte i Forsvaret mener en stor andel av utvalget at det fysiske kravet ikke selekterer ut de som ikke tilfredsstiller dem. I denne sammenhengen poengterer flere av informantene at det ikke medfører noen negative konsekvenser hvis man ikke består. *Pål: "hvis jeg ikke består kan jeg ikke søke andre stillinger, men jeg mister ikke jobben"* (Pål). Arne forklarer at det ikke finnes noen form for oppfølging hvis man ikke består eller ikke gjennomfører den årlige testen. De fleste i denne gruppa synes at de fysiske testene er gode nok for å teste den fysiske kapasiteten. Arne synes det burde vært flere tester i løpet av året slik at man opprettholder en stabil fysisk form gjennom hele året, ikke bare 1 gang i året. Han mener det er et sjefsansvar. Han synes at personell som sitter i stabsstillinger burde bli fulgt opp mer slik at de også ser viktigheten av å holde formen vedlike. *Arne: "Jo lenger borte fra den spisse enden¹² man er, destod vanskeligere er det å se behovet for å ha en god fysisk yteevne. Man distanserer seg fort bort fra de grunnleggende soldatferdighetene"* (Arne).

De fleste informantene mener at de ulike testene er gode både når det gjelder karaktersystem og differensiering i forhold til alder og kjønn. Personellet mener derimot at testene bør synliggjøre i større grad hva den enkelte skal være i stand til i sin funksjon. Erik mener at fysisk kapasitet på lik linje med sanitetsfaget bør være definert ut i fra hvilken funksjon man skal ha i organisasjonen. Erik utdyper videre: *"Forsvaret har lett for å generalisere og lage felles krav og målsettinger som ikke er realistiske og gjennomførbare"* (Erik). Erik forklarer videre: *"Når du er på major- eller oberstnivå er det ikke tenkt at man skal løpe rundt i lende, men man er da enten i camp eller oppsatt på kjøretøy. Hvor stor fysisk yteevne er nødvendig for å løpe fra containeren og ned i dekningsrommet ved en alarm?"* (Erik).

Flere av informantene mener at man burde innføre et krav om pakningsløp, enten i tillegg til de andre testene eller som ett av flere valg. Selv om Forsvaret har et felles fysisk krav til alle

---

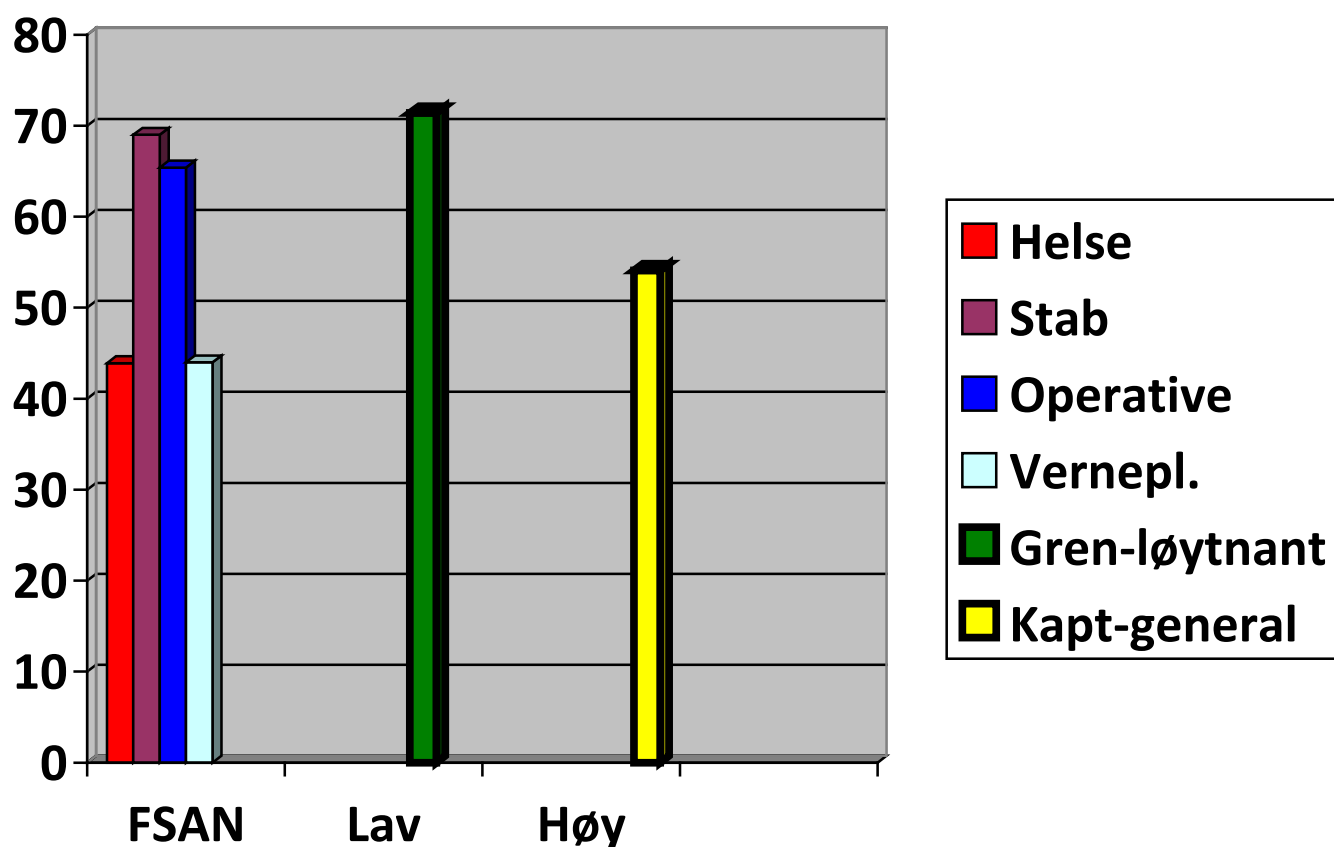
¹² Spisse ende; personell som utfører fysiske handlinger.

ansatte har ledelsen til de *operative* informantene innført et mer spesifikt og høyere krav. Det fysiske kravet for personellet i deres tropp er å bestå 3000 meter løp samt 3 ulike styrketester (dvs det samme kravet som til soldatmassen). Da jeg spør de *operative* informantene om hvilke krav som gjelder får jeg likevel noen ulike svar. Noen sier at de må bestå en 3000 meter test, mens andre mener at de kun skal forholde seg til det formelle kravet til bestått årlig fysisk test. De fleste synes at kravet er i tråd med det man kan forvente, men at 3000 meter testen ofte kan favorisere personell som har en viss kroppsbygning. Det varierer i stor grad hvor ofte personellet blir testet. Noen gjennomfører testen en gang i året, mens andre synes det er greit å teste seg selv opp til 4 ganger i året.

De vernepliktige informantene synes de fysiske testene er gode i forhold til å kontrollere statusen på den fysiske formen. Denne personellgruppen forteller at de ble testet 2 ganger i løpet av den 5 ukers lange perioden på rekruttskolen og en gang i løpet av perioden i FSAN.

For å få en oversikt over hvor mange av mine respondenter som lot seg teste i 2009 (årlig fysisk test) fikk jeg et statistisk grunnlag gjennom idrettskontoret på Sessvollmoen garnison og vernepliktsverket. Av det totale tallmaterialet plukket jeg ut mine 173 forespurte respondenter og systematiserte dem etter funksjon og grad. For å gi et oversiktlig bilde av disse tallene har jeg valgt å presentere dem ved hjelp av et diagram (figur 2).

Hvor mange i FSAN (Sessvollmoen) gjennomførte og bestod den årlige fysiske testen i 2009?

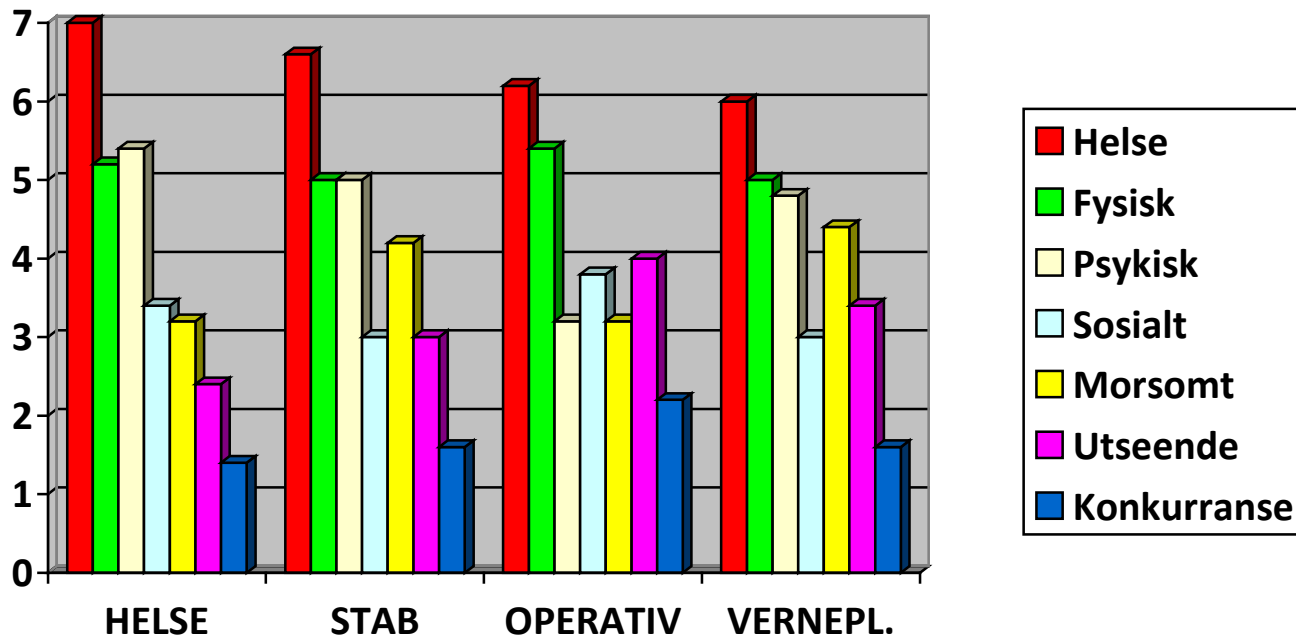
Figur 2 (Idrettskontoret, P3, Sessvollmoen, Vernepliktsverket, 2010)

Søylene under *FSAN* viser hvor mange i prosent som bestod den fysiske testen i 2009 kategorisert etter funksjon (4 kategorier). Søylene, *lav* og *høy* viser hvor mange som bestod den årlige fysiske testen kategorisert etter gradsnivåene grenader-løytnant (*lav*) og kaptein-general (*høy*).

3.5 Hva er det som motiverer til å trene?

For å få en forståelse av hva som motiverer personellet til å drive fysisk aktivitet ba jeg alle informantene om å rangere 7 definerte motivasjonsfaktorer fra 1 til 7. (7 er den mest fremtredende motivasjonsfaktoren).

Intervjuer: *Hva er det som motiverer deg til å trene? Kan du rangere disse faktorene fra 1-7? Helse, fysisk yteevne, psykisk overskudd, konkurranse, sosialt, morsomt og utseende. Det høyeste tallet er den faktoren du mener er av størst betydning for deg.*

Figur 3.

De ulike søylene viser informantenes motiver for å drive fysisk aktivitet. Informantene er kategorisert etter funksjon og motivene blir dermed presentert i hver sin kategori.

3.6 Oppsummering av resultater

Ut fra resultatene mine er det tydelig at informantene synes arbeidsdagen iført ”kongens klær” er både krevende, variert og ikke minst uforutsigbar. Fortellingene til informantene tilsier at ”kampen” om tiden er et faktum på alle nivåer i organisasjonen og at den fysiske aktiviteten blir nedprioritert som følge av dette. Informantene forteller at de opplever at arbeidsmengden er for høy i forhold til arbeidstiden og at stressnivået øker betraktelig i disse periodene. I motsetning til de andre tre funksjonsgruppene opplever de vernepliktige at tjenestetiden er rolig og til tider tilfeldig. De synes at virksomheten bærer preg av at mange oppdrag dukker opp på kort varsel og at programmet for dagene enten blir forskjøvet eller kansellert. Det er klare skiller mellom de enkelte informantgruppene og det er mye som tyder på at organisasjonen på mange måter kan oppleves som splittet. Det er mange like meninger innad i gruppene og prioriteringen av fysisk aktivitet bærer preg av dette. På tross av min 4- delte

kategorisering er det mye som tyder på at det hersker to ulike holdningsstrukturer blant informantene. Helse- og stabspersonellet representerer stort sett de samme holdningene og de *operative* og de vernepliktige representerer mange like trekk. Hovedaspektet i dette skillet er at virksomheten kan deles opp i kontorarbeid for den ene gruppa og praktisk arbeid for den andre gruppa. På tross av likhetene og ulikhetene i deres holdningsstrukturer og daglige virksomhet er det mye som tyder på at deres nærmeste sjef har en stor påvirkningskraft når det gjelder den enkeltes prioritering av fysisk aktivitet i arbeidstiden.

Visjonen *Helse for stridsevne* blir ofte nevnt når informantene skal definere organisasjonens funksjon. Gjennom denne visjonen blir avdelingens hovedoppgave definert i form av et helsebegrep i relasjon til forsvarets stridsevne. Visjonen gir en dekkende definisjon på hvilke oppdrag avdelingen skal være i stand til å løse til tross for at den er lite konkret, men den synliggjør et interessant fenomen. *Helse for stridsevne* anskueliggjør to aspekter ved FSANs funksjon som kan være avgjørende for avdelingens og personellets vektlegging av fysisk yteevne som et viktig kriterium for deres virksomhet. For det første belyser visjonen at primæroppdraget til FSAN er å ivareta helsen til forsvarets personell. Det andre som kommer frem i denne visjonen er at helsen skal ivaretas for å opprettholde forsvarets stridsevne. Forsvarets og FSANs funksjon blir på denne måten definert i en og samme formulering og er med på å tydeliggjøre kompleksiteten som ligger i FSANs funksjon.

I følge informantenes fortellinger opplever de FSAN som et militært helsevesen som i stor grad likestilles med det sivile helsevesenet. Denne sammenlikningen gir meg anledning til å diskutere hvorvidt det militære samfunnet som forefinnes i FSAN blir influert av det sivile helsevesenet. Oppdraget til det sivile helsevesene kan med stor forståelse sammenliknes med FSANs virksomhet, men ved å gå dypere inn i forsvarets produksjon av stridsevne vil det likevel dukke opp graverende forskjeller i både virksomhet og struktur.

Alle informantene virker å ha et reflektivt syn på *kropp, helse og fysisk yteevne*. Uten unntak synes samtlige at det er viktig å inneha en god fysisk form for å gjøre en bra jobb i Forsvaret. Stabs- og helsepersonellet forteller at de i deres daglige virke fremmer helseaspektet som en fremtredende motivator for å drive fysisk aktivitet i arbeidstiden. De operative og vernepliktige fokuserer mer på den praktiske virksomheten deres som bakgrunn for deres prioritering av fysisk aktivitet. Arbeidet til disse to funksjonsgruppene består av mye fysisk arbeid og det er nærliggende å tro at det er den naturlige bakgrunnen for deres meninger.

Informantene har en felles formening om at fysisk aktivitet nedprioriteres i FSAN, men forståelsen av hvorfor det er slik spriker en del. Tidspress og stor arbeidsmengde er faktorer som vektlegges i forklaringen av dette fenomenet. Et paradoks i denne sammenhengen er de vernepliktige soldatenes opplevelse av en rolig og lite stressende tjeneste. Flere av de vernepliktige forteller i denne sammenhengen at den fysiske aktiviteten i perioder blir totalt nedprioritert når det dukker opp andre gjøremål. De vernepliktiges beretninger viser tendenser til at de mener at det er den enkelte befals vilje/uvilje som er bakgrunnen for den manglende fysiske aktiviteten. Informantene gir uttrykk for at selv om sjefen godkjenner trening i arbeidstiden vil arbeidspresset gjøre at man står overfor en moralsk utfordring. Skal man slutføre oppdraget eller skal man ta seg tid til å trene innenfor arbeidstiden?

Det er tydelig at utvalget anser fysisk yteevne som viktig for deres virksomhet på alle nivåer i organisasjonen, men at det er store tidsmessige utfordringer som gjør at fysisk aktivitet blir nedprioritert. I henhold til testresultatene fra 2009 var det over 50 % av helsepersonellet og de vernepliktige i FSAN (Sessvollmoen, Fig. 2) som ikke bestod testen (eller som ikke gjennomførte testen). De *operative* og stabspersonellet hadde en prosentandel på ca 30 % (som ikke bestod, fig. 2). Informantene forteller at det er et mål fra øverste sjef i avdelingen at over 90 % av alt militært personell skal bestå. Disse resultatene kan vise at det enten er et reelt behov for å styrke den fysiske yteevnen i henhold til de formelle kravene eller at en stor andel av personellet ikke har tatt seg tid til å gjennomføre den. Til tross for at det sannsynligvis er flere som hadde bestått hvis de hadde gjennomført testen viser informantenes beskrivelse av deres arbeidssituasjon at den fysiske yteevnen i liten grad blir ansett som viktig for deres virksomhet. Informantenes fortellinger tyder med andre ord på at det er et misforhold mellom mening og handling. Det vil si at informantene på generelt grunnlag synes at den fysiske yteevnen er viktig, men at det er mye annet som er mer viktig. Av den grunn blir den fysiske aktiviteten som planlegges for å styrke den fysiske yteevnen nedprioritert.

Informantene trekker frem en rekke eksempler for å forklare hvorfor den fysiske yteevnen er viktig for militært personell. Avdelingens styrkeleveranser til de skarpe operasjonene i utlandet blir vektlagt som hovedårsak til at forsvarets personell bør være i god fysisk form. Noen mener at alt militært personell skal være i stand til å kunne reise ut på operasjoner i utlandet, mens andre mener at dette er opp til en selv.

Infanteridiscipliner og grunnleggende soldatferdigheter som skal ivareta personellens evne til å ta vare på seg selv og andre i en stridssituasjon anses av de fleste å være en forutsetning for å bidra i et skarpt oppdrag. Informantene forklarer at det er en forutsetning med en god fysisk form for å inneha de grunnleggende soldatferdighetene som kreves for å tjenestegjøre ute i skarpe operasjoner. I denne sammenhengen mener informantene at en oppsetningsperiode som vanligvis varer i ca 3 måneder ikke er tidsmessig lang nok i forhold til å tilfredsstille de kravene som forventes ute hvis man ikke vedlikeholder den fysiske formen gjennom hele året.

Selv om sanitetsstyrker ikke er en del av den stridende enheten (jf Genève konvensjonen¹³), mener informantene at det er viktig at også sanitetspersonellet kan forsvare seg mot en eventuell trussel. Av den grunn blir grunnleggende soldatferdigheter og fysisk yteevne ansett som viktig for å kunne tjenestegjøre ute i operasjoner. Operativitetsbegrepet blir ofte omtalt i sammenheng med operasjoner i utlandet. Operativitet kan i korte trekk defineres som en rekke praktiske ferdigheter man skal inneha før man eventuelt skal deployere til utlandet. I denne sammenhengen er det vanskelig å kartlegge hva den enkelte informant mener er kravet for å være *operativ* og hvem som kan sies å være det.

De formelle kravene til tjeneste i utlandet er at man i tillegg til å bli sikkerhetsklarert, også blir medisinsk og fysisk klarert. Det er også et krav om ikke å overskride en maksimumsgrense med hensyn til BMI (bodymassindex). De fysiske kravene er gjeldene for all tjeneste, men en del av informantene synes at disse kravene ikke blir fulgt opp og at det ikke fører til noen konsekvenser hvis man ikke består dem. Informantene forteller at de uansett utfall beholder jobben og at det derfor ikke finnes noen konkrete konsekvenser hvis man ikke består de fysiske testene. Sagt på en annen måte: hvis man sitter i stillinger som ikke er å anse som *operative* (i den betydning at de ikke skal tjenestegjøre i operasjoner i utlandet) vil man heller ikke møte noen begrensninger ved ikke å tilfredsstille de fysiske kravene. Det er kun ved operasjoner eller ved søknad på ny stilling dette er en begrensende faktor (i tillegg til opptak ved Forsvarets skoler).

Når det gjelder hva som motiverer informantene til å trene er det helseaspektet som blir fremhevet (fig.3). Samhandling med andre synes å være mindre viktig og den fysiske

---

¹³ I dette omfattende traktatverk slås det bl.a. fast at sanitetspersonell og -materiell som kjennetegnes ved det røde kors (for noen land andre, tilsvarende symboler) skal respekteres og vernes. I Norge er overtredelse av Genèvekonvensjonene og misbruk av det røde kors straffbart etter den militære straffelov av 22. mai 1902 § 108 og straffeloven av 22. mai 1902 § 328 (Hentet fra www.snl.no, lesedato 30.01.11).

yteevnen blir en god nummer to. Det er tydelig at informantene synes at fysisk yteevne er viktig, men at situasjonen på jobben ikke er tilrettelagt i forhold til å ivareta deres syn.

I neste kapittel vil jeg diskutere og gjøre rede for de underliggende utfordringene i lys av flere teoretiske perspektiver. Avdelingens kompleksitet og funksjon vil være nøkkelord i denne sammenhengen. For å diskutere hvilke mekanismer som er styrende i forhold til personellens vektlegging av den fysiske yteevnen vil jeg anvende den Luhmannske systemteorien.

Visjonen *Helse for stridsevne* blir i denne sammenhengen et viktig utgangspunkt for drøftingen og det systemteoretiske perspektivet vil gi en dypere forståelse av hvilke implikasjoner som ligger i denne visjonen. Teorien kan tydeliggjøre hvordan FSAN som et autopoietisk system er bygd opp og hvordan det styrer og påvirker personellet til å velge å gjøre det ene fremfor det andre. Videre vil perspektivet gi uttrykk for at FSAN som et sosialt system også blir påvirket av ytre krefter som "tvinger" systemet FSAN til å nedprioritere den fysiske yteevnen. En dypere begrunnelse for valg av teoretisk perspektiv kommer jeg tilbake til i innledningen i neste kapittel.

4 DRØFTING

- Problemstilling: I hvilken grad og på hvilken måte anser personellet i Forsvarets Sanitet fysisk yteevne som viktig for deres virksomhet?

Ut ifra studiens empiriske funn er det grunn til å anta at Forsvarets Sanitet i likhet med andre avdelinger (jf Krigsskolestudien) har flere av de samme utfordringene. Utfordringer med å tilrettelegge tjenesten på en slik måte at alle kan bestå kravene synes å være vanskelig. Selv om det bekreftes at personellet ikke tilfredstiller minimumskravene er det mye som tyder på at avdelingenes virksomhet i for liten grad ivaretar personellens fysiske yteevne. Studien føyer seg altså inn i rekken av studier som viser at både soldater, kadetter, grenaderer og offiserer på ulike nivåer i liten grad tilfredstiller de fysiske kravene og at opptreningen av personellmassen ikke kompenserer for denne trenden (jf tidligere forskning). Hva er det som gjør at noen avdelinger som for eksempel Forsvarets Sanitet nedprioriterer fysisk aktivitet i tjenestetiden til tross for at behovet for å inneha et minimum av fysisk yteevne er representert gjennom fysiske krav?

I dette kapittelet vil jeg trekke mine empiriske funn opp mot prosjektets problemstilling og mine refleksjoner vil forklares i lys av den systemteoretiske teoritradisjonen inspirert av

Luhmann. For å gi leseren en forståelse for mitt valg av teoretisk perspektiv vil jeg trekke frem mine refleksjoner i det første underkapittelet: *Fra empiri til teori*. Videre i drøftingen vil jeg gjøre rede for det systemteoretiske perspektivet i lys av mitt problemområde. Intensjonen med denne redegjørelsen er å gi leseren en oversikt og en begrepsavklaring i forhold til det systemteoretiske perspektivet. Deretter vil jeg ta for meg hver del av problemstillingen i hvert sitt underkapittel. Tilsutt vil jeg oppsummere drøftingen, samt trekke inn det relasjonelle forholdet mellom problemstillingens to spørsmål.

4.1 Fra empiri til teori

Med fremveksten av det moderne samfunnet synes en ting klart: utviklingen i samfunnet har ført til skapelsen av autonome deler som styres av særegne objektive logiker (Guneriusen, 1999). Disse delene betegnes forskjellig alt etter hvilken sosiolog som fører pennen, men typiske benevnelser er felt, diskurser og systemer. En teori kan forstås som ”(...) *et system av relasjoner mellom begreper som i abstrakt form uttrykker ideer og antakelser om virkeligheten*” (Brante et al., 1997:323). Hvorvidt det foreligger mulighet for integrasjon mellom teori og praksis avhenger naturlig nok av teoriens anvendelsesaspekt og dermed også en teoretisk mulighet til å framstå som en refleksjonsteori for samfunnet.

”*Kravet til en refleksjonsteori er at den forklarer et samfunnsproblem på en sånn måte at det framstår som mulig å gjøre noe med problemet. En refleksjonsteori må vise hvordan samfunnet kan endres av aktører i dette samfunnet*” (Hagen, 2006:33). I et systemteoretisk perspektiv kan dette forstås som at ulike systemer kan anvende refleksjonsteorier i deres selviaktakelse og betraktninger av den omliggende verden, samt anvende disse operasjonelle aktivitetene. Systemene må dermed tilkjenne hvilke utfordringer og problemer som foreligger, samt en presentasjon for mulige løsninger på problemene (Andersen and Kaspersen, 2000). I dette ligger også en forståelse for at sosiologien kan bidra til synliggjøring av distinksjoner systemene ikke selv ser og som de da kan benytte i sin selvreferanse. Det foreligger med andre ord en forestilling om at sosiologien kan utøve iakttagelser av ulike systemers observasjoner og gjennom fortolkninger kan fungere som systemenes referanse når de skal iaktta seg selv.

På grunnlag av mine erfaringer fra det militære systemet og min forforståelse for prosjektets tema synes jeg systemteorien som refleksjonsteori kan belyse fenomenet, samt avdekke en del

utfordringer på en interessant måte. Systemteorien gir meg anledning til å belyse FSANs kompleksitet og kan med sin utdifferensiering av funksjonssystemer gi mine funn en dypere mening. Teoriens bruk og betydning av begrepet *autopoiese* vil kunne bidra til å gi en forklaring på hvorfor den fysiske yteevnen anses som mindre viktig enn andre kapasiteter i FSAN. I denne sammenhengen er det interessant å stille et spørsmål: Hvilken betydning har den fysiske yteevnen for FSANs virksomhet? Et konkluderende svar på dette spørsmålet har jeg i denne oppgaven ikke anledning til å gi, men med utgangspunkt i informantenes erfaringer kan jeg belyse hvorvidt informantene synes at FSAN prioriterer fysisk aktivitet høyt nok til å tilfredsstille virksomhetens krav. Den Luhmannske systemteorien bidrar således til å avdekke og forklare de strukturelle forholdene som bidrar til at den fysiske yteevnen blir vektlagt mindre enn andre kapasiteter i FSAN.

Jeg vil i det følgende gjøre greie for hvilke systemteoretiske begreper som er relevant for å kunne diskutere oppgavens problemstillinger. Det er dermed hensiktsmessig å foreta en redegjørelse for hvordan fenomenet omkring betydningen av fysisk yteevne i FSAN og Forsvaret generelt kan forstås i lys av et systemteoretisk perspektiv. Betydningen av begreper som *autopoiese*, *binær kode*, *omverden* og *strukturelle koblinger* vil ha stor innvirkning på hvilke analytiske grep den videre drøftingen vil ha.

4.2 FSAN som sosialt system

I boka, *Social Systems* åpner Eva M. Knodt forordet med følgende utsagn til leseren; ”*This is not an easy book (...) every explanation generates the need for further explanation, and at some point one must extricate oneself(...)*” (Luhmann, 1995:xxxvii). Hensikten er herved ikke å vikle seg inn i dyptpløyende forklaringer, men å filtrere ut viktig essenser for å svare på problemstillingene. Det er ikke i tråd med min intensjon, ei heller innenfor mitt kompetansefelt å gi en detaljert analytisk redegjørelse av systemteorien, men jeg vil trekke ut de elementene i systemteorien som jeg mener kan gi forklaring og mening i forhold til problemstillingene. På tross av at den Luhmannske systemteorien til tider kan virke både uhandterlig og abstrakt i sine formuleringer vil jeg i det følgende trekke frem hvilke systemteoretiske begreper som jeg mener er relevante for å forklare mine empiriske funn. I dette ligger det en forståelse av at problemområdet kan forklares ved å definere FSAN som et sosialt system.

4.2.1 FSAN i lys av Luhmanns perspektiver

Ifølge systemteorien er de to viktigste ”pilarene” i et sosialt system forventninger og kommunikasjon. Uten disse ”pilarene” ville det sosiale systemet ikke oppstå. Tangen beskriver forventninger som *det limet eller den kraften som binder handlinger og mennesker sammen i det som kalles sosiale fenomener eller systemer* (Tangen, 2004:42). Forventninger er strukturer i sosiale systemer og de eneste mulige. Kommunikasjon består av tre ledd: informasjon, meddelelse og forståelse. Informasjonen er ikke noe som Ego får fra Alter, men et skille Ego trekker når han kommuniserer med Alter. Kommunikasjon som enhet viser seg i relasjonen til handling. Ego og Alter kan ikke direkte observere hverandres tanker og følelser og denne situasjonen kalles en kontingent situasjon. Sagt på en annen måte: en kontingent situasjon er når man kan forvente visse handlinger men at alt kan gå annerledes enn forventet. I erfaringen av denne gjensidige ugjennomsiktigheten oppstår sosiale systemer (Jacobsen and Luhmann, 1992).

Dannelsen av sosiale systemer betyr at forventningene om handlingene stabiliseres gjennom en sosial strukturering. Ego forventer at Alter gjør som han selv og foretar sine egne valg og seleksjoner og da forventes det variasjon og uforutsette hendelser. Hvis det derimot hadde vært umulig å forvente den andres forventninger ville det ikke vært mulig å orientere handlinger og fortsette kommunikasjonen og det ville av den grunn ikke forekommet sosiale systemer (Reese-Schäfer, 2009). I den Luhmannske teoritradisjonen består det sosiale systemet ikke av mennesker eller menneskers handlinger, men derimot av kommunikasjoner som først på neste fase oppdeles og tilregnes handlinger (ibid). *”Den elementære prosessen som konstituerer det sosiale som en realitet er en kommunikasjonsprosess”* (ibid:97).

Kommunikasjon foregår kun når informasjon meddeles og når den det meddeles til forstår hva som er meddelt (Luhmann et al., 2007). Forståelse er ikke ensbetydende med at mottaker dekker budskapet, men at det må responderes på meddelelsen. Dette er hva Luhmann kaller kommunikasjonens tilslutningsaspekt og hva som bidrar til at det sosiale eller interaktive aspekt oppstår i kommunikasjonen. Herifra skapes skillet mellom det Luhmann refererer til som fremmedreferanse og selvreferanse. *”Man må altså skelne mellem selvreferencen med hensyn til, hvad der foregår i systemet, og fremmedreferencen med hensyn til de udtrykte interne eller eksterne, fortidige eller nutidige systemtilstande, meddelelse og information”* (ibid:79). Man kan med andre ord betrakte fremmedreferanse som informasjon som systemene kommuniserer om og ikke nødvendigvis kommunikasjonen i seg selv. Poenget

med den trefoldige syntesen er relativt enkel. Dersom samfunnet utelukkende består av kommunikasjon legges handlingene som frembringer eller skaper kommunikasjon stor betydning. I systemintern kommunikasjon vil derfor ulike kommunikasjonssekvenser være avhengig av at inkluderte aktører forstår systemets kommunikasjon. I denne sammenhengen er det interessant å trekke frem informantenes meninger omkring hva de oppfatter som viktig for å lykkes i arbeidet deres. Deres meninger omkring hva som er deres funksjon er i så måte helt avgjørende i forhold til behandlingen av informasjonen som blir formidlet gjennom kommunikasjonen.

Systemteorien ligger under funksjonalistiske teorier og fokuserer på konsekvensene av ulike samfunnsforhold, konsekvensene for andre samfunnsforhold og konsekvensene for samfunnet som helhet. I likhet med strukturalistiske teorier er den systemteoretiske tradisjonen makroorientert og legger vekt på hvordan ulike deler av samfunnet er relatert til hverandre og til den samfunnsmessige helheten som de alle inngår i (Grønmo, 2004). I systemteorien skiller man mellom 4 forskjellige systemformer: maskiner, organismer, psykiske systemer og sosiale systemer. De tre sistnevnte er **autopoietiske** systemer, det vil si systemer som med referanse til seg selv, produserer og organiserer de elementer som det består av. Autopoiesis er et begrep avledet fra de greske *autos* som betyr selv og *poiesis* som betyr skapelse/frembringelse. Begrepet må ikke forveksles med at systemene skaper seg ut av intet, men heller som et begrep som søker å forklare hvordan systemene kan opprettholde seg selv (Reese-Schäfer, 2009). Det er altså gjennom sammenkobling av systemenes egne operasjoner at systemene kan frembringe sine egne operasjoner.

Sosiale systemer bruker kommunikasjon for å produsere og binde sammen de hendelser og handlinger som danner systemet (Tangen, 2004). Det er et autopoietisk system. Alt som er i systemet er produsert som kommunikasjon av kommunikasjon. Systemet produserer selv soldater, stridsteknikk- og taktikk, øvelser, prosedyrer, instruktører, avdelinger, reglementer osv. All kommunikasjon har en dobbeltfunksjon. Den skal fastholde systemets tilstand slik at nye kommunikasjoner kan foretas og den skal danne strukturer som seleksjonsskjema som tillater gjenkjennelse og gjentakelse, for eksempel på formene militære ferdigheter og holdninger. Ut i fra dette ser vi at forsvarssystemet er operasjonelt lukket.

Sosiale systemer realiserer autopoiesen gjennom kommunikasjon og psykiske systemer gjennom bevissthet (Tangen, 1997). De sosiale systemenes eksistensgrunnlag er bygget opp

av systemets forventninger og kommunikasjon (ibid). I systemteorien observerer og handler vi på bakgrunn av hva som forventes og hvordan slike forventninger er formet og formidlet gjennom kommunikasjon (Tangen, 2004).

I systemteoretisk forstand er individet satt på utsiden av Forsvarssystemet. For eksempel ved at individet fungerer som en omverden for systemet og at det enkelte individ handler på grunnlag av egne motiver og oppfattelser av hva som er riktig. Dette utsideperspektivet vil si at systemet er emergent. Det vil si at noe eksisterer uavhengig av det enkelte individ og den enkeltes handlinger og motiv. Systemet bruker kun individenes handlinger og ytelser som en objektiv enhet. Selv om jeg i min studie har fått innblikk i en rekke personers subjektive meninger omkring fysisk aktivitet i forhold til deres virksomhet vil systemteorien avdekke forhold som tydeliggjør at det i stor grad er systemet *FSAN* som dyrker frem de holdningsstrukturene og handlingsvalgene som befinner seg i avdelingen. Ut i fra den enkeltes oppfatning av hva som forventes samt sjefens føringer blir den aktiviteten som regnes som mest verdifull i forhold til å løse oppdrag gjennomført. På grunn av systemets autopoiese vil derfor den ene aktiviteten bli valgt fremfor den andre. Når informantene gir uttrykk for å ha en arbeidssituasjon som bærer preg av tidspress og store arbeidsmengder dukker det opp et seleksjonsgrunnlag. Hvilke aktiviteter skal prioriteres og hvilke kapasiteter og ferdigheter må til for å løse oppdrag? Denne problemstillingen er i utgangspunktet ikke noe den enkelte ansatt kan råde over på et overordnet nivå, men informantene forteller at den enkelte ansatt likevel må velge selv hvorvidt de skal vektlegge fysisk aktivitet i arbeidstiden.

I systemteorien er sosiale systemer lukket for hverandre og hvert system opererer ut fra sin konkrete oppgave og lar seg ikke påvirke av andre systemer i noen kausal forstand. Alle sosiale systemer har oppstått for å redusere usikkerhet eller **kompleksitet**. Det er deres sentrale funksjon (Tangen, 1997). Gjennom hver sin spesifikke operasjonsmåte forsøker det enkelte sosiale system å redusere en form for omverdensusikkerhet. Usikkerhet i bevisstheten som man streber etter å redusere er en kontingent situasjon. Man tvinges til å velge, men kan velge feil. På grunnlag av konstituerende operasjoner produseres systemet. Gjennom den kontinuerlige produksjonen av operasjoner oppstår en differanse mellom systemet og omverdenen. Det etableres en form med en innside og en ytterside (ibid).

Systemets enhet er produsert gjennom egne operasjoner. Omverdenen kan ikke produsere et selvproduserende systems enhet (Reese-Schäfer, 2009). Systemet øver og trener for å ivareta

produksjonen av Forsvarets stridsevne, omverdenen gjør ikke det. Alt som fungerer som enhet i systemet blir produsert av systemet selv gjennom et nettverk av denne type handlinger. Omverdenen kan ikke bidra til systemets reproduksjon med noen som helst form for operasjon (ibid). Alt produseres av og for systemet. Seleksjon av soldater bestemmes av forsvarssystemet, ikke gjennom folkeavstemming. Alle delsystemer som for eksempel *FSAN*, *Sjøforsvaret*, *Hæren*, *Luftforsvaret* og *Heimevernet* er deler av systemet *Forsvaret* og er utdifferensiert på grunnlag av systemets funksjon. Alle disse delsystemene er lukket for hverandre og er hverandres omverden. Geværlaget eller evakueringslaget er lukket for troppsjefen eller instruktøren. Instruktøren kan ikke gripe direkte inn i prosedyrene og lagets handlinger i krise og krig. Da setter instruktøren sitt liv og de andre soldatenes liv i fare. Genevekonvensjonens retningslinjer, lover og regler i krise og krig virker kun inn på de militære styrkenes taktikk, teknikk og handlinger når styrkene selv bestemmer at de skal følge reglene. De kunne latt være, selv om det i utgangspunktet hadde gjort dem til krigsforbrytere.

Denne operasjonelle lukketheten er en forutsetning for at systemet kan åpne seg for omverdenen på en annen måte. Systemet er selektivt på hva det skal influeres av og hva som skal forkastes. Erving Goffman beskrev denne lukketheten som ett sett av sosiale spilleregler (rules of insignificance) som styrer hva som blir ansett som normalt i en gruppe. Han trekker frem begreper som normative forventninger, sosial identitet og stigma for å anskueliggjøre sosiale gruppers adferd, normer og regler (Goffman, 1990:15). Med andre ord vil det som blir ansett som normalt i en gruppe bli akseptert og alt som er irrelevant for systemets funksjon og autopoiese vil bli utelukket. På samme måten som cellen bestemmer hva som skal tas opp av energi og materie fra omverden, bestemmer psykiske og sosiale systemer hva som skal tas opp i disse systemene. Det vil med andre ord si at FSANs personell bestemmer selv hva de skal influeres av og at FSANs forventninger kun blir innfridd hvis de samsvarer med den oppfatningen den enkelte har. All omverdenskontakt bestemmes av systemet selv. For eksempel mellom de ulike avdelingene i Forsvaret og mellom Forsvaret og andre systemer i det sivile samfunnet. Selv den påvirkning som systemet opplever i sin kommunikasjon med andre sosiale systemer blir tatt inn i systemet ut fra systemets autopoiese. Systemet *FSAN* velger selv hva som skal vektlegges innenfor de rammene som blir regulert gjennom systemet *Forsvaret*. Det vil med andre ord si at FSAN velger selv om det skal prioriteres fysisk aktivitet i tjenestetiden, men Forsvaret krever at den enkelte som skal tjenestegjøre ute i operasjoner eller skal søke på ny stilling består de fysiske testene. Blir ikke dette kravet innfridd vil personellet bli ekskludert fra deler av den militære virksomheten. Det interessante

spørsmålet i denne sammenhengen er om den fysiske yteevnen anses som viktig i FSAN, selv om det ikke foreligger et konkret oppdrag som synliggjør behovet for å inneha en god fysisk yteevne. I systemteoretiske termer vil det si at alt som synes unødvendig for systemet kan i utgangspunktet bli selektert bort.

Mangfold av operasjoner innebærer intern kompleksitet og kontigens som må reduseres. Det skjer gjennom å ordne kommunikasjonen til to logiske verdier, enten ”positiv” eller ”negativ” i form av systemets *binære kode*. Den binære koden åpner opp for observasjon og handling fordi den ene siden er ønsket og den andre er uønsket.

Forsvarssjefens verdigrunnlag er å utvikle et ”(...)kraftfullt og troverdig forsvar med mennesker i utvikling mot felles mål. Det er mennesker i samarbeid som skaper resultater og stridsevne. Et troverdig forsvar skal avverge krig og bidra til å holde internasjonale konflikter på et lavest mulig nivå(...)” (Hentet fra www.mil.no, lesedato 20.01.2011/3). Denne siteringen fra Forsvarssjefens verdigrunnlag synliggjør organisasjonens mål og ambisjonsnivå. Forsvarets overordnede funksjon å avverge krig og bidra til å redusere eller avverge internasjonale konflikter og det primære virkemiddelet for å oppnå dette er stridsevne. Produksjonen av stridsevne er med andre ord systemets primæroppgave og hensikten med produksjonen er å forsvare nasjonale interesser. I systemteoretiske termer vil intensjonen med stridsevneproduksjonen være bestemt gjennom systemets binære kode. Forsvarets binære kode vil i den forstand være forsvar/angrep. Dette må forklares ytterligere: for å ivareta nasjonale interesser og avverge krise og krig vil systemet *Forsvaret* bruke sin stridsevne til å kunne forsvare disse interessene. Hvis det derimot ikke lar seg gjøre å forsvare interessene vil utfallet bli at interessene blir angrepet, noe som i ytterste konsekvens medfører tap av interesser og nasjonal sikkerhet. Den binære koden er helt avhengig av systemets funksjon og hensikt. Systemet *Forsvaret* har som sikkerhetspolitisk funksjon å være politikernes verktøy i krise og krig både nasjonalt og internasjonalt og produktet som Forsvaret produserer er altså stridsevne. Uten stridsevne ville ikke Forsvaret eksistere og i denne sammenhengen blir *FSANs* funksjon tydeliggjort.

For å forstå samfunnsstrukturene som danner sosiale fenomener er det i systemteorien viktig å trekke klare skiller mellom de ulike systemene. Hvert system er utdifferensiert ut i fra hvilken funksjon de har i samfunnet. *Rettsystemet* skal ekesempelvis danne sikkerhet i samfunnet gjennom rett og orden, mens *vitenskapssystemet* har som mål å øke kunnskapen gjennom

forskning. Slik sett blir altså hvert system utdifferensiert og dermed ilagt visse grunnrammer for sitt eksistensielle opphav som et sosialt system. Det funksjonsspesifikke skillet mellom *Forsvaret* som hovedsystem og *FSAN* som delsystem er ett av hovedpremissene for videre drøfting av prosjektets problemområde. *FSAN* må nødvendigvis ivareta *Forsvarets* funksjon, men det gjøres ved å fylle et spesifikt funksjonsområde. Dette er i utgangspunktet ikke noe som er unikt for *FSAN*, men ut i fra *FSANs* funksjon er det grunn til å tro at det foreligger komplekse og distingverte strukturer i oppbygningen av systemet *FSAN*.

Det er vanskelig å trekke noen slutninger og danne definisjoner uten å ha et sammenlikningsgrunnlag. Det er så vidt jeg vet ikke gjort noen systemteoretiske analyser av *Forsvaret* tidligere og det var derfor viktig for meg å forstå det systemteoretiske utgangspunktet i lys av andre funksjonssystemer (tidligere forskning) før jeg kunne anvende de teoretiske begrepene opp mot min empiri. Luhmann utarbeidet et kodesystem for å gi en oversikt over de viktigste sosiale funksjonssystemene. Disse kodene gir imidlertid ingen presise inntrykk av mangfoldet av muligheter som Luhmann i sin forskning har diskutert og overveid. I følge Luhmann har hvert funksjonssystem sin kode, sitt program, sitt medium og funksjon. *Vitenskapen* har for eksempel koden sann/usann og forskningen er definert som et program for å oppnå den positive tilnærmingen *sannhet*. Mediumet i denne sammenhengen er vitenskap eller kunnskap og funksjonen er å produsere ny viten (Reese-Schäfer, 2009:210).

I tråd med den oppdragsbaserte filosofien i *Forsvaret* blir personellet daglige virksomhet i all hovedsak beregnet som en opptrening til ulike oppdrag. I de forskjellige avdelingene og undersystemene trener man på å løse forskjellige oppdrag avhengig av hvilken funksjon man skal fylle. Fellesbetegnelsen på hva personellet og materiellet skal oppnå er stridsevne, men alle systemene har ulike funksjonsområder. *FSAN* har som oppgave å utvikle og levere sanitetsressurser og veterinærtjenester til *Forsvaret* i den hensikt at *Forsvaret* skal opprettholde stridsevnen (jf sjefens overordnede mål, kap 2). Gjennom sanitetsopplæring, forskning og produksjon av sanitetsstyrker vil systemet *FSAN* søke å opprettholde *Forsvarets* evne til å forsvare de nasjonale interessene. En ytterligere konkretisering av *FSANs* underliggende oppgaver er blant annet å gjennomføre medisinspreventive tiltak (veterinærtjenesten), førstebehandling, evakuering og kirurgi. I systemteoretiske termer vil jeg definere *FSANs* binære kode på følgende måte: *opprettholde stridsevne/ikke opprettholde stridsevne*. Gjennom denne koden vil *FSANs* overordnede mål og virksomhet anskueliggjøres. Systemet er altså nødt til å ivareta *Forsvarets* binære kode gjennom å ivareta systemets

utdifferensierte funksjon konkretisert i lys av å opprettholde stridsevnen. Forsvarets funksjon om å avverge krig og å produsere stridsevne og FSANs funksjon vil likevel utgjøre en graverende forskjell. FSANs binære kode *opprettholde stridsevne/ikke opprettholde stridsevne* er med andre ord ikke det samme som å produsere stridsevne, men snarere en type støttefunksjon som skal ivareta de stridendes helse. Ved å trekke inn det medisinske aspektet (for eksempel gjennom å ivareta helsen) i koden ville jeg trukket systemet *FSAN* vekk fra den overordnede funksjonen (ivaretagelse av stridsevne) og dermed oppløst det sosiale systemet. Det medisinske dukker først opp i systemets program.

Hva er det systemets funksjon handler om? *FSAN* skal i kraft av sin funksjon inneha en rekke militærmedisinske kompetanseområder som i systemteoretisk forstand kan omtales som programmer. Funksjonssystemets medium faller innunder den militærmedisinske behandlingen. De systemteoretiske kodene anskueliggjør først og fremst hvilken funksjonsmessig utdifferensiering som er gjort blant systemer som er underlagt samfunnet. Det unike blir således fremstilt systematisk og åpner samtidig opp for en diskusjon omkring systemenes relasjon til hverandre. Systemet *FSAN* ville for eksempel fungert dårlig uten det *medisinske systemets* bidrag. Det kan trekkes mange likheter mellom disse systemene, men deres funksjonsmessige betydning er på mange måter forskjellige. Denne diskusjonen vil jeg komme tilbake til senere i drøftingen.

Sosiale systemers utvikling kan beskrives og forklares i lys av 3 evolusjonsmekanismer. I henhold til Luhmann er disse mekanismene variasjon, seleksjon og stabilisering (Luhmann, 1995). Gjennom å skape variasjon som grunnlag for å skape funksjonelle løsninger på sentrale problemer og så differensiere ut delsystemer for å stabilisere løsningene utvikles de sosiale systemene over tid. Systemet *FSAN* selekterer og utarbeider fagplaner, kompetanseplaner og prosedyrer ut i fra den binære koden *å opprettholde stridsevnen*. Vurderingene blir gjort på bakgrunn av hvilke funksjoner den enkelte avdeling skal kunne fylle og hvilke oppdrag som eventuelt måtte dukke opp.

Eneste muligheten som operasjonelt lukkede systemer kan forholde seg til hverandre på er gjennom det som kalles **strukturell kobling**. Den strukturelle koblingen som finnes mellom sosiale systemer er av typen *irritasjon*. Hvert delsystem stiller visse ytelser til rådighet for hverandre, for eksempel militære kurs og ytelser og bidrag fra andre avdelinger. Den informasjonen som er ny og som blir introdusert gjennom kurs og andre avdelinger kan

betraktes som *støy* eller *irritasjon* av den avdelingen som blir kurset opp eller mottar ny informasjon. Systemet FSAN bestemmer selv om og på hvilken måte det vil gjøre seg bruk av denne *irritasjonen*. Den vil i så fall gjøres om til informasjon som benyttes i systemets autopoiese, for eksempel om fagplanen vil bli endret på grunn av kursets påvirkning.

Vi snakker ofte om individer som noe helhetlig og sammenhengende. Ut fra den Luhmannske systemteorien kan det ikke hevdes at individer er ett system. Individet består av flere systemer, minst et organisk system, et nevrologisk system og et psykisk system (Luhmann, 1995). Hver for seg opererer de autopoietisk og er samtidig omverden for hverandre. Det vi observerer og betegner som *soldater* er kommunikasjonselementer produsert av og for systemet. Kun ytelser som for eksempel evnen til å gjennomføre livreddende førstehjelp og å følge de standardiserte prosedyrene effektivt er relevante for systemet og vil bli inkludert og brukt. Andre fysiske og/eller psykiske kvaliteter ved en person vil ikke bli brukt i dette systemet.

Forholdet mellom delsystemet *FSAN* og de individene som skal levere "råstoffet" til kommunikasjonen er strukturelt koblet gjennom *irritasjon* og *interpenetrasjon*. Den siste formen innebærer at et system som for eksempel individet stiller sin kompleksitet til rådighet for oppbygningen av et annet system for eksempel *Forsvaret*, men på en slik måte at det systemet som bygges opp, (*Forsvaret*) virker tilbake på det interpenetrerte systemet, det vil si individet. Sagt på en annen måte: *Forsvarssystemet* forutsetter at individet stiller opp med ferdigheter som allmenn god fysisk form, grunnleggende soldatferdigheter, samarbeidsevne osv for å sørge for at laget, troppen, kompaniet eller avdelingen skal være i stand til å gjennomføre militære operasjoner. I den grad et individs motoriske ferdigheter og psykiske evner stilles til disposisjon for *Forsvarssystemet* på denne måten vil også systemet virke tilbake på det enkelte individs struktur. Det vil si at *Forsvaret* virker tilbake på både det fysiske og psykiske systemet. Forholdet mellom individet og *Forsvaret/FSAN* belyses blant annet gjennom denne informantens ytring: "(...)det er ikke noe vits i å snakke om krigens krav hvis man ikke har de ferdighetene som må ligge til grunn for å takle slike krav" (Arne). Her vises det til at informanten anser det som viktig at man innehar visse ferdigheter for å ivareta funksjonen. Systemet *FSAN* er helt avhengig av individets fysiske og psykiske ferdigheter og vil derfor måtte forholde seg til hverandre og dermed være strukturelt koblet. Når *Forsvarssystemet* forventer at individets motoriske og psykiske ferdigheter stilles til disposisjon gjennom sine operasjoner som for eksempel utdanning og kurs, trening og øving vil denne aktiviteten virke tilbake på det interpenetrerte systemet *individet*. Ved at individet

blir aktivisert både psykisk og fysisk vil det ha konsekvenser for utviklingen av *individet* som system. I lys av mitt prosjekt vil informantenes holdninger omkring fysisk aktivitet i Forsvaret kunne si noe om systemets evne til å påvirke individet. Hva er det som forventes og hvilke ferdigheter er det som blir vektlagt i systemet *FSAN*? Denne problemstillingen kommer jeg tilbake til senere.

Den andre formen for strukturell kobling som også foreligger mellom *individet* og *Forsvaret*, altså mellom det *psykiske system* og de andre delsystemene i Forsvaret er den koblingen som kalles *irritasjon*. *Forsvarssystemet* vil gjennom sin autopoiese produsere ytelser som reglementer, rutiner, prosedyrer, trening, øving, formidling osv. Disse kan det *psykiske systemet* betrakte og være konforme eller avvikende i forhold til. Det er individet, altså det *psykiske systemet* som avgjør om forventningene og krav skal tas hensyn til eller ikke. I fellesavdelingen *FSAN* befinner det seg mange mennesker med sivil utdanning og erfaring fra andre avdelinger i Forsvaret samt sivile organisasjoner. Det vil til enhver tid foregå en *irritasjon* mellom systemer som krysser hverandre i deres samhandling og interaksjon. *FSAN* er på grunn av sin brede sammensetning av personell og sitt sivil-militære samarbeid gjenstand for mange påvirkningskrefter utenfra.

Informantenes holdninger til de overordnede fysiske kravene som *Forsvarssystemet* stiller vil tydeliggjøre i hvilken grad Forsvarets forventninger blir innfridd i *FSAN*. Innunder temaet fysiske tester fortalte en av informantene at: "*Forsvaret har lett for å generalisere og lage felles krav og målsettinger som ikke er realistiske og gjennomførbare*" (*Erik*). Her viser informanten *Erik* at det ikke er lett å ivareta de overordnede fysiske kravene og dermed innfri *Forsvarets* forventninger. Det blir altså ansett som urealistisk å kreve at alle i *FSAN* skal bestå de fysiske testene. Hvor sterk innflytelse *Forsvarssystemet* har på hva som blir vektlagt i systemet *FSAN* kommer helt an på hva systemet selv oppfatter som nødvendig for at oppdragene/oppgavene skal bli løst. *FSANs* *strukturelle koblinger* med andre systemer og omverdenen vil i den forstand forklare sammenhengen mellom systemets funksjon og valg av programmer. *FSANs* *strukturelle koblinger* med omverdenen kommer jeg tilbake til under eget underkapittel.

4.2.2 Produksjon av mening

Innunder dette underkapittelet vil jeg avdekke, samt diskutere hvilke systemteoretiske mekanismer som gjør at den fysiske yteevnen blir nedprioritert i FSAN. Ut i fra mine empiriske funn vil jeg trekke frem tre faktorer som i denne sammenhengen kan generere en dypere forståelse av problemområdet. Disse tre faktorene er visjonen *Helse for stridsevne*, *strukturelle koblinger* og organisasjonens *hybride* trekk. Hver enkelt faktor vil fungere som en egen overskrift med tilhørende tekst som vil diskutere i hvilken grad og på hvilken måte disse mekanismene påvirker FSANs vektlegging av den fysiske yteevnen som kapasitet.

Informantenes beretninger viser at de anser fysisk yteevne som en viktig ressurs i deres virksomhet, men samtidig poengteres det at den fysiske aktiviteten blir nedprioritert fremfor annen aktivitet. Denne tvetydige fremstillingen av problemområdet skaper en antagelse om at det befinner seg en dypere **mening** bak de valgene som blir gjort i organisasjonen. Som jeg har redegjort for i forrige underkapittel kan det være flere forhold som bestemmer hvilke handlinger som blir foretrukket. Luhmann trekker frem tre nøkkelbegreper for å forstå konstruksjonen av sosiale systemer: **System, mening og autopoiesis** (Reese-Schäfer, 2009). Begrepet *mening* i systemteoretisk forstand kan være et viktig bidrag for å forstå hvorfor informantene anser fysisk yteevne som viktig, men likevel velger å nedprioritere fysisk aktivitet i arbeidstiden. En allmenn påstand som ofte kommer til uttrykk i daglig tale er at det er *en mening med alt vi gjør*. Ut i fra denne påstanden kan man vel anta at det også er en mening med det vi ikke gjør. Altså at det er en grunn til at man velger å gjøre noe fremfor noe annet. Ut i fra systemteoriens perspektiver vil alle utførte handlinger bli styrt av systemets autopoiese. Det vil altså være en mening bak handlingen. En soldat vil for eksempel bli utdannet gjennom *forsvarssystemet* og ikke gjennom et annet system. Slik sett vil systemet søke å utvikle de kapasitetene de mener er best egnet til å løse de oppdragene som Forsvaret skal løse. Soldaten handler på vegne av systemet, men kan velge å bli influert av andre systemer og gjøre andre valg enn det *Forsvarssystemet* forventer. Denne problemstillingen vil jeg komme tilbake til i underkapittelet *Handling vs mening*.

”Alle erkjennende systemer opererer som virkelige systemer i den virkelige verden” (Reese-Schäfer, 2009:42). I denne setningen ligger en av Luhmanns grunnteser. Altså at systemteorien handler om faktiske systemer i den verden vi lever i. Tidligere hadde systemteorien tatt utgangspunkt i at systemer ikke skulle være noe mer enn konstruksjoner i

forstanden vår. Luhmann mente at systembegrepet alltid står for et reelt saksforhold. Han aksepterte ikke bare den tradisjonelle dualismen mellom iakttaker og gjenstand fordi han alltid også integrerte iakttakerens iakttakelse, altså en iakttakelse av sekundær orden i sitt teoretiske grunnlag (ibid).

”*Mening*” er et av grunnbegrepene i sosiologien ifølge Luhmann. Det er ikke egenskapen ved en særlig art livsvesen, det er meningens henvisningsriktighet som gjør det mulig å danne samfunnssystemer og som gjør at menneskene har bevissthet og kan leve (ibid). Begrepet *mening* gjelder både for psykiske og sosiale systemer. Det er derfor særdeles produktiv fordi det evner begrepslig å fremstille deres gjensidige gjennomtrengning og dermed muliggjør både en tilbakeføring av kommunikasjonen til bevisstheten hos deltakerne og en betraktning av kommunikasjonsprosessen i dens selvstendige utvikling. *Mening* er ikke et begrep som betegner et bestemt faktisk saksforhold, men betyr snarere ordningsformen for menneskelige opplevelser. Det blir altså oppfattet funksjonelt. Våre opplevelser er kjennetegnet av et vell av muligheter. Opplevelsene må struktureres gjennom et program for å styre utvelgelsen. Det som man har vent seg til å kalle *mening* tjener denne utvelgelsen. Opplevelse og handling er seleksjon gjennom tilskrivning av meningskriterier. Dermed forsvinner ikke det som velges bort, men opprettholdes som ubestemt mangfoldighet, som verden – muligens med henblikk på framtidige seleksjoner etter noe endrede meningskriterier (ibid). Utvelgelse på basis av meningsaspekter er et viktig evolusjonært resultat. Meningen med å nedprioritere fysisk yteevne fremfor annen aktivitet vil i systemteoretisk forstand ta utgangspunkt i systemets binære kode og hvilke programmer som systemet anser som viktige i forhold til å løse oppdragene.

Gjennom informantenes beretninger kom det frem mange eksempler på at den fysiske aktiviteten stadig blir nedprioritert i forhold til andre aktiviteter i FSAN. En av informantene fremstilte dette på følgende måte: ”*Forsvarssjefens intensjon om prioritering av fysisk trening er etter min mening ikke tatt til følge. Dette blir nedprioritert blant mylderet av mye annet*” (Bjørn). En annen informant uttrykte det samme fenomenet slik: ”*Noen ganger er det ofte trening og noen ganger blir det totalt nedprioritert*” (Marthe). Informantene poengterte at tiden er en medvirkende årsak til at den fysiske aktiviteten blir nedprioritert og en av informantene utdøp dette på følgende måte: ”*Tidligere var fysisk trening innlemmet i kursplanen, men pga et dypere og bredere pensum er ikke dette lenger mulig å få gjennomført innenfor tidsplanen*” (Stian). En annen informant kommenterte situasjonen i FSAN slik: ”*Det*

blir alltid prioritert lavest. Det er alltid noe som må gjøres som kommer i veien for dagens trening” (Johan). Disse sitatene belyser at det foreligger et handlingsmønster som tilsier at den fysiske aktiviteten blir nedprioritert fremfor annen virksomhet og at det derfor er naturlig å anta at den fysiske yteevnen i liten grad blir vektlagt som en viktig kapasitet for deres virksomhet. Bakgrunnen for informantenes nedprioritering av den fysiske aktiviteten begrunnes med at de opplever at arbeidsmengden er for stor i forhold til den tiden de har til rådighet.

Tidspress og arbeidspress fører i mange sammenhenger til at det ikke lar seg gjøre å gjennomføre alt som er planlagt. Noe må altså velges bort. I denne fasen vil det foreligge vurderinger og prioriteringer som belyser i hvilken grad man prioriterer den enkelte aktivitet. Informantenes beretninger tegner et bilde av en organisasjon som i stor grad preges av tidspress og arbeidspress og de forteller videre at det er den fysiske treningen som blir nedprioritert når tiden ikke strekker til. Det paradoksale i denne sammenhengen er at de fleste av informantene mener at fysisk aktivitet er viktig for deres tjeneste, men at det likevel er denne aktiviteten som blir nedprioritert når det må gjøres et valg. Til tross for denne nedprioriteringen er det mye som tyder på at FSAN har et behov for å prioritere fysisk aktivitet i arbeidstiden på alle nivåer. Over 50 prosent av personellmassen i de helsefaglige stillingene og de vernepliktige sanitetssoldatene bestod ikke de fysiske kravene i 2009. Over 30 prosent av den operative personellmassen bestod heller ikke til tross for at denne gruppen består av unge mennesker som sitter i stillinger som informantene opplever som fysisk krevende (jf testresultat, resultatkap).

I følge Luhmann vil alle sosiale systemer måtte håndtere en viss form for kompleksitet (Luhmann, 1995). Det ligger i det sosiale systemets natur. FSAN utfordres for eksempel ved å ha mange ulike funksjoner å fylle, noe som igjen synes å føre til tidspress som danner et seleksjonsgrunnlag i form av å velge bort den aktiviteten som ikke anses som nødvendig for systemets funksjon. Luhmann forklarer kompleksitet på følgende måte: *”Complexity, in this sense, means being forced to select; being forced to select means contingency; and contingency means risk”* (ibid:25). FSANs nedprioritering kan altså forklares ved å trekke frem tiden som en utløsende faktor for å bli tvunget til å velge bort fysisk aktivitet. *”In complex systems, time is the basis of the pressure to select”* (ibid:42). I neste underkapittel vil jeg diskutere videre hvilke systemteoretiske mekanismer som jeg mener forårsaker at den fysiske yteevnen blir ansett som mindre viktig for FSANs virksomhet.

4.2.3 Helse for stridsevne

I følge informantenes beretninger har visjonen *Helse for stridsevne* sterkt ”rotfeste” i organisasjonen FSAN. ”Den funksjonen ligger til grunn for alt jeg gjør” (jf Pål, resultatkapittel). Det viser seg at det er vanskelig for mange informanter å svare på om de kan kategoriseres som helsepersonell eller en del av en militær styrke. Informantenes fortellinger viser en tendens til at personellet betrakter seg selv som helsearbeidere i en militær organisasjon. I lys av denne betraktningen vil jeg drøfte hvorvidt visjonen *Helse for stridsevne* utløser et problemområde i forhold til nedprioriteringen av den fysiske yteevnen som kapasitet.

Da jeg spurte om hva som er FSANs hovedoppgave fikk jeg denne definisjonen: ”Være den helsefaglige ressursen som resten av Forsvaret skal støtte seg på. Rådgi Forsvarssjefen i forhold til helsefaget og medisinske spørsmål. Hvis ikke vi kan levere styrker, kompetanse, systemer, strukturer, har vi heller ikke et eksistensgrunnlag” (Tore). Dette sitatet synliggjør mange aspekter ved FSANs virksomhet. Det ene er at FSAN skal fungere som et direkte ledd under Forsvarssjefen og det andre er bredden på de leveransene¹⁴ som avdelingen skal kunne levere. Det er store nivåforskjeller mellom de ulike underavdelingene i FSAN, men likevel foreligger det en felles forankring i helsebegrepet. Alle informantene er kjent med visjonen *Helse for stridsevne* og begrepet blir ofte brukt når informantene skal definere hva de mener er hovedoppgaven til avdelingen. Visjonen avspeiler et bredt perspektiv i forhold til hva FSAN skal kunne utføre av oppdrag, samtidig som den tydeliggjør at produksjonen av stridsevne er Forsvarets overordnede mål. FSAN på sin side skal ivareta helsen til alt militært personell både før, under og etter operasjoner. Den binære koden *opprettholde stridsevne/ikke opprettholde stridsevne* er således en omskriving av avdelingens allerede indoktrinerte visjon. Skal man konkretisere avdelingens funksjoner og oppdrag ytterligere kan man gi hvert enkelt ”kontor” eller underavdeling i FSAN en binær kode. Evakueringstroppen som er underlagt FSAN vil i så måte kunne operere med koden: redde liv/tape liv. Veterinærtjenesten vil kunne operere med koden: forebygge sykdom/ikke forebygge sykdom. Alle kodene har en positiv og en negativ side. Resultatet ender enten i at man lykkes eller mislykkes.

---

¹⁴ Leveranse=oppdrag

Selv om alle informantene er kjent med og opererer ut fra systemets binære kode viser det seg at oppdragene er helt avgjørende for hvilke valg som blir gjort og hvordan den binære koden blir tolket. De ulike oppdragene legger føringer for hva den utførende enheten skal trene på i forkant samtidig som en del av de mindre oppdukkende oppdragene tar av tiden som skulle vært brukt til å trene på de større oppdragene. Informantene beskriver en vanlig arbeidsdag som bærer preg av mange uforutsette oppdrag og handlinger og at det derfor på lavt nivå er vanskelig å planlegge virksomheten på lang sikt. Hvorvidt den fysiske yteevnen er tydelig inkludert i helseperspektivet viser seg å være varierende i forhold til hvilken funksjon man har. Noen informanter legger vekt på helsebegrepet i form av å tydeliggjøre personellens behov for et internt helsevesen, mens andre vektlegger avdelingens mål om å bidra til å opprettholde stridsevnen. I det sistnevnte perspektivet er det også flere nyanser som skaper rom for tolkning og antagelser i forhold til den fysiske yteevnens betydning for FSANs virksomhet. Mange av informantene beskrev seg selv som helsearbeidere og i flere av tilfellene virket det som om de satte seg selv utenfor resten av forsvarets personellmasse. Med andre ord vil et helseperspektiv uten relasjon til stridsevnen gjøre at funksjonen blir utydelig og at systemet vektlegger andre programmer. Hvilken rolle og funksjon den enkelte person setter seg selv i vil være av betydning for deres handlinger. Deres tolkninger av hva som er deres funksjon, samt systemets overordnede oppgave vil således styre den enkeltes prioriteringer. Sagt på en annen måte: valg av handling skjer på bakgrunn av systemets og individets meningsforhold. Systemet *FSAN* legger premissene for hva systemet skal bestå av, men det er likevel avhengig av at individet stilles til disposisjon for å utføre de oppgavene som *FSAN* mener er nødvendig i forhold til systemet autopoiese. Ut i fra denne forståelsen dannes det to typer forhold som jeg i det følgende vil diskutere. Det ene er de *strukturelle koblingene* som skjer på et systemnivå, altså på bakgrunn av systemets funksjon og det andre er de *strukturelle koblingene* som skjer mellom individet og systemet *FSAN*.

4.3 Omverdenen og strukturell kobling

Selv om systemteorien legger vekt på at sosiale, psykiske og organiske systemer i mer eller mindre grad er selvstendige systemer som kan sies å kunne "livnære" seg selv med sin autopoiese vil det alltid være en forbindelse mellom dem. Deres adskillelse må sees i lys av definisjonen på autopoiese, dvs som rekursive nettverk som ved hjelp av operasjoner, unike for det enkelte system blir reproduisert og identifisert (Reese-Schäfer, 2009). Systemene er i så måte ulike og ikke overlappende operative nettverk. Samtidig må det erkjennes at de nevnte

systemformene danner en nødvendig sammenheng. De forskjellige systemene øver mer eller mindre gjensidig innflytelse på hverandre gjennom *strukturelle koblinger*. Alle systemer er i følge Luhmann gjensidig avhengig og delvis betinget av sin bestemte omverden. Men som autopoietiske systemer bestemmer de selv sin omverdenskontakt. De beskytter seg selv fra uttallige påvirkninger i omverdenen, men inngår i noen få forbindelser med omverdenen, dvs i form av *strukturelle koblinger* (Luhmann et al., 2007). *Strukturell kobling* er altså en mekanisme som øker den gjensidige innflytelsen mellom bestemte systemer samtidig som andre forbindelser utelukkes (Reese-Schäfer, 2009). Men det er ikke slik at de *strukturelle koblingene* opphever delsystemenes egen autopoiese. Denne legges til grunn for hvordan den gjensidige kontakten i det hele tatt får betydning. Det kan hevdes at *strukturelle koblinger* er av to typer: system-system-koblinger og system-omverden.koblinger (Tangen, 2004). Jeg skal i det følgende diskutere på hvilken måte forholdet mellom systemene *Forsvaret*, *FSAN* og det jeg vil kalle for *det medisinske systemet* kan utløse mekanismer som er avgjørende for utvelgelsen av hva som skal prioriteres i FSANs virksomhet.

Det medisinske systemet vil operere med koden syk/sunn. Altså en negativ og en positiv utgang i systemets operasjoner. Ved behandling (systemets medium) vil systemet søke å gjøre mennesker friske. Systemet vil ikke bare behandle sykdom, men også operere med forebygging og prehospitale operasjoner. Funksjonen er altså å drive helseomsorg i den hensikt å ivareta helsen til befolkningen (Reese-Schäfer, 2009). Systemet *FSAN* og *det medisinske systemet* har på mange måter den samme funksjonen, men utgjør likevel en betydelig forskjell. Å fremme helse for å opprettholde stridevne kan vel i ytterste konsekvens medføre et intensjonsmessig paradoks? Stridens egenart har ikke mange fellestrekk med helsearbeid og kan på mange måter sies å være et motsetningsforhold, men helseomsorgen som *FSAN* bidrar med er ett av de programmene som gjør at *Forsvaret* kan løse sine oppdrag. I det følgende vil jeg diskutere på hvilken måte *FSAN* håndterer dette paradokset og i hvilken grad systemet må forholde seg til *det medisinske systemet*.

I systemteoretiske termer kan man si at *samfunnet* som hovedsystem har utdifferensiert *Forsvaret* som ett av mange delsystemer. Forholdet mellom *Forsvaret* og andre delsystemer vil være av typen system-system kobling. Dette vil da ta form av at to sosiale systemer gjensidig observerer hverandres ytelser. Disse ytelsene er altså å betrakte som *irritasjoner* som influerer på det enkelte systems videre seleksjoner. *FSAN* som ett av delsystemene i *Forsvaret* og *det medisinske systemet* vil på mange måter være avhengig av hverandres

gjenytelser. *FSAN* vil på sin side ta i mot ytelser fra *det medisinske systemet* i form av medisinsk utdanning, hospitering, ekspertise og ikke minst i rekrutteringssammenheng. Uten hjelp fra *det medisinske systemet* ville ikke *FSAN* som system ha eksistert. Dette på grunn av manglende kunnskap og ferdigheter til å løse oppgaven *Helse for stridsevne*. *Det medisinske systemet* tar i mot ytelser fra systemet *FSAN* i form av sysselsetting og militær utdanning. *Det medisinske systemet* ville ha eksistert uten *FSAN*, men ville uten *FSANs* gjenytelser mistet flere muligheter innenfor det medisinske faget. Systemet *FSAN* er helt avhengig av å opprettholde dette forholdet samtidig som det må følge *Forsvarssystemets* ”regler” for å ha et eksistensielt grunnlag.

Ut i fra hvilken funksjon man har i *FSAN* vil kravene til kompetanse differensieres. Informantenes fortellinger, samt avdelingens overordnede oppgave viser at *FSAN* inneholder et bredt spekter av kompetanseområder. Selv om områdene er mange kan det likevel gjøres et skille mellom de medisinske fagene og de militære. Dette skillet vil både være i tråd med visjonens todeling: *Helse for stridsevne* og systemets forhold til *det medisinske systemet*.

Gjennom sitt forhold til *det medisinske systemet* og *Forsvaret* vil *FSAN* influeres av to ulike systemer som trekker *FSAN* i hver sin retning. Det vil derfor oppstå et seleksjonsgrunnlag. Med andre ord vil *FSAN* oppleve å bli trukket mellom *forsvarssystemets* krav og forventninger og *det medisinske systemets* krav og forventninger. *Forsvaret* vil på sin side stille krav til grunnleggende soldatferdigheter, fysisk yteevne, sikkerhetsklarering, holdninger, militær utdanning osv. *Det medisinske systemet* som er å betrakte som omverden for systemet *FSAN* vil influere sine krav, normer og regler inn i systemet *FSAN*. Denne irritasjonen kan enten tas opp i systemet eller bli betraktet som unødvendig støy som ikke vil påvirke systemets virksomhet i nevneverdig grad. Men selv om systemet har et valg vil systemets autopoiese gjøre at noe blir foretrukket fremfor annet. Det er ikke slik at *FSAN* alene kan utdanne leger, sykepleiere og ikke minst fremskaffe den nødvendige kliniske erfaringen som jobben krever på egen hånd. Dette er systemet helt avhengig av og er nødt til å prioritere for å holde seg oppdatert og konkurransedyktig både i forhold til det sivile samfunnet og resten av verden. I denne sammenhengen er utfordringen å imøtekomme kravene fra *forsvarssystemet* i tillegg til å ivareta forholdet til *det medisinske systemet*. Informantenes beretninger om tidspress og at de teoretiske fagene blir prioritert kan tyde på at systemet *FSAN* nedprioriterer den fysiske yteevnen for å imøtekomme krav og forventninger fra *det medisinske systemet*. *FSAN* kunne ha valgt annerledes, men det er mye som tyder på at det oppleves som umulig å

innfri alle forventningene fra både *Forsvaret* og det *medisinske systemet*. En av informantene belyser dette fenomenet ved å trekke frem utviklingen av sanitetskursets teoretiske pensum. Han viser dermed til at *det medisinske systemet* blir strukturelt koblet til *FSAN* ved å skape ny medisinsk viten som i all sin nødvendighet blir tatt opp i systemet via mer pensum. I denne sammenhengen vil systemet *FSAN* bli nødt til å velge det ene eller det andre og det viser seg at den fysiske yteevnen av den grunn blir ansett som mindre viktig i forhold til det medisinske faget. ”Målet var at elevene i alle fall ikke skulle bli i dårligere form etter at kurset var ferdig. Dette var i 2005, nå tror jeg ikke det kjøres noen tester” (Stian).

4.4 En hybrid organisasjon

For å forklare videre hvilke mekanismer som kan gjøre at *FSAN* ikke vektlegger den fysiske yteevnen vil jeg trekke frem elementer som gjør at *FSAN* kan fremstå som en hybrid organisasjon. På grunn av *FSANs* strukturelle koblinger med omverdenen og andre systemer, vil jeg betrakte organisasjonen som en hybrid organisasjon. *FSANs* virksomhet er som forklart tidligere helt avhengig av andre systemers ytelser for å løse oppdragene sine og av den grunn vil man kunne si at avdelingen har flere hybride trekk. ”En hybrid organisasjon er en organisasjon som på samme tid opptrer i mer enn en av de tre grunnleggende organisasjonsformene, forening, forretning og forvaltning” (Haugland, 2007:22). Det grunnleggende kjennetegnet på hybride organisasjoner er med andre ord at de har elementer fra flere av de tre grunnformene av organisasjoner. De hybride organisasjonene skal ofte både tjene penger og drive forvaltning samtidig som de kan ha et foreningspreg. Dette er ofte oppgaver som er motsetningsfylt og derfor vil mange hybride organisasjoner være preget av en del indre konflikter (Haugland, 2007).

FSAN som en militær avdeling er en forvaltningsorganisasjon. I likhet med de andre militære avdelingene forvalter *FSAN* statlige og politiske interesser. Men på grunn av sine ”avhengighetsforhold” og strukturelle koblinger med omverdenen vil også avdelingen inneha elementer fra organisasjonsformene, forretning og forening. Forretningselementet kan eksemplifiseres gjennom begrepene *produksjon* og *leveranse*. Når informantene skal forklare hva som er *FSANs* primæroppgave blir begrepet *leveranse* ofte brukt. En definisjon av dette begrepet er: ”en vare som fraktes fra produsent til mottaker” (Hentet fra www.definition-of.net, lesedato 20.01.11). I dette begrepets rette forstand kan det virke som det ligger en forventning om at de militære operasjonene i dag handler om levere et produkt fra en part til

en annen. Dette fenomenet kan sees i lys av Forsvarets overgang fra et invasjonforsvar til et innsatsforsvar. I dagens innsatsforsvar er Forsvarets virksomhet myntet på å bistå operasjoner i utlandet i den hensikt å være et politisk verktøy som fremmer nasjonal sikkerhet. Det vil som et resultat av dette oppstå en annen type organisering og fleksibilitet i den enkelte avdeling. Når det handler om leveranse og produksjon er det nærliggende å tro at det oppstår en konkurranse mellom de ulike avdelingene som produserer produktet *stridsevne*. FSAN har en dobbeltrolle i denne sammenhengen. Avdelingen skal i tillegg til å være et kompetansesenter innen militærmedisin også kunne levere styrker og nøkkelpersonell til operasjoner i utlandet. Denne dobbeltrollen kan forårsake en del intern kompleksitet i forhold til hva personellet skal vektlegge i sin virksomhet. Skal man være en utdanningsinstitusjon eller en operativ avdeling? En kombinasjon er mulig, men vil i form av nødvendige strukturelle koblinger med omverdenen gjøre at man er nødt til å velge bort noe aktivitet for å ivareta de krav og forventninger som ligger i organisasjonen.

FSAN kan også sies å inneha elementer fra organisasjonsformen *forening*.

Foreningsperspektivet legger vekt på at organisasjonen har et demokratisk forankret verdisyn (Haugland, 2007). I denne sammenhengen vil virksomheten i forhold til de vernepliktige i FSAN være et eksempel på denne formen for organisasjon. Selv om det har og fortsatt pågår diskusjoner blant politikerne omkring vernepliktens eksistensgrunnlag er det likevel bred politisk enighet om at den allmenne verneplikten fortsatt skal være en del av virksomheten i Forsvaret. Den kan oppfattes som en garanti for å sikre demokratisk kontroll av militærmakten og en folkelig forankring kan bidra til å styrke forsvarsviljen. Det vil med andre ord si at verneplikten ikke bare skal produsere stridsevne for Forsvaret, men også ivareta et demokratisk perspektiv og derfor også ivareta allmennhetens interesser.

Hybridenes store utfordring er at de er satt til å tjene flere ”herrer”. I det ekstreme tilfellet så skal altså både markedet (forretningen), politikken (forvaltningen) og allmennhetens interesser (foreningen) betjenes fra en og samme organisasjon. Dette kan på mange måter oppfattes som en meget krevende øvelse hvor det er stor fare for å forskreve seg. Det kan synes som om disse organisasjonene er dømt til å balansere forholdene mellom disse tre ”herrene” og at de får beholde for eksempel forvaltningsrollen kun under forutsetning av at de mestrer denne balansen. Dette skaper spesielle utfordringer med hensyn til hvordan organisasjonens interessegrupper oppfatter organisasjonen.

Et felles kjennetegn ved hybride organisasjoner er at de har nokså uklare grenser mot sine omgivelser. For eksempel når *FSAN* blir nødt til å velge hvilke ytelser fra omverdenen som skal tas inn i systemet. Skal man innfri *Forsvarets* krav eller *det medisinske systemets* krav? Er det mulig å innfri alt? I hybride organisasjoner vil det i tillegg til intern kompleksitet, oppstå en ytre kompleksitet i forhold til hvilken rolle organisasjonen har og ikke minst hvordan de ulike aktørene skal forholde seg til dette (Storm et al.). I denne sammenhengen vil mange av aktørene rundt de hybride organisasjonene kunne veksle mellom å være kunder, medlemmer eller forvaltningsobjekt eller de kan inngå i andre interessegrupper (Røvik, 2007). Dette fører til at mange aktører kan oppleve å møte organisasjonen i flere forskjellige roller. Hvis det oppstår uklarhet om hva slags rolle organisasjonen opptrer i, sett i forhold til de forventningene eller den logikken som aktøren befinner seg kan det oppstå svært uklare situasjoner. Hvis for eksempel den hybride organisasjonen svarer i "forretningsmodus" når kunden eller medlemmet henvender seg i "forvaltningsmodus" kan det oppstå forvirring og utrygghet hos kunden. Dette skaper nokså uoversiktlige og komplekse omgivelser for denne typen organisasjoner (Haugland, 2007). *FSAN* vil i sin virksomhet kommunisere med omverdenen som instruktør-kurselev, sanitetssoldat-infanterist, ekspert-forsvarsledelse, hospitant-sivilt sykehus osv. De ulike rollene vil utgjøre en forskjell i forhold til hvordan omverdenen oppfatter organisasjonen.

FSAN kan ikke sies å være en forretning i sin helhet, men den viser tendenser til å bli styrt av et hardt arbeidspress og en konkurransestyrt drift. Informanten *Erik* beskrev en vanlig arbeidsdag slik: "(...)på kontor, svare på mail, snakke med medarbeidere, møter, ofte 10-12 timers arbeidsdag og spise mens man jobber" (*Erik*). *FSAN* skal fungere som en ressurs for de militære styrkene ved å tilby personellet helsehjelp, men samtidig forventes det at personellet i organisasjonen tilfredsstiller de operative kravene på lik linje som alle andre i Forsvaret. Det ligger i *FSANs* funksjon at organisasjonen skal være den sanitetsfaglige ressursen som innehar den øverste sanitetskompetansen i Forsvaret. Avdelingen veksler på å være innenfor og utenfor systemet *Forsvaret*. Som opplæringsinstitusjon blir *FSAN* stående på utsiden og personellet går inn i roller som veiledere, instruktører, markører osv. Samtidig som denne opplæringsfunksjonen blir ivaretatt vil deler av avdelingen trenes for å tjenestegjøre i operasjoner i utlandet. I denne rollen vil personellet således ha en rolle innenfor systemet *Forsvaret*. I systemteoretiske termer vil begge disse rollene forholde seg til den binære koden å opprettholde stridsevne. Den ene lærer bort og den andre utfører, men begge ivaretar helse for stridsevne.

Dagens organisasjoner må avfinne seg med at de må forholde seg til flere interessegrupper enn noensinne tidligere. Informasjonssamfunnet og teknologien bidrar også til at organisasjonene enklere er tilgjengelig for interessenter i hele verden.

Forretningsorganisasjoner kan for eksempel ikke lenger bare forholde seg til sine eiere, kunder og leverandører, men må også forholde seg til forbrukerorganisasjoner, miljøorganisasjoner, grupper som jobber for etisk handel osv (Haugland, 2007). En hybrid organisasjon drar med seg enda flere interessegrupper ved at de kombinerer interessegruppene fra flere organisasjonsformer. FSAN vil for eksempel på grunn av sine strukturelle koblinger med andre systemer og omverdenen måtte forholde seg til mange interessegrupper som til dels representerer elementer fra alle de tre grunnleggende organisasjonsformene. Jo flere roller organisasjonen opptrer i, desto flere vil være interessert i hva organisasjonen driver med. Det er derfor grunn til å anta at jo mer hybrid en organisasjon er – desto flere interessegrupper vil organisasjonen ha.

Uklare grenser mot omgivelsene og mange interessegrupper bidrar også til at det kan være vanskelig for omgivelsene å forstå hva slags organisasjon dette er. Fungerer FSAN som en militær organisasjon eller er den å betrakte som en sivil aktør i et militært samfunn? Aktørene observerer at organisasjonen opptrer i forskjellige roller og det kan dermed være vanskelig å danne seg et godt og entydig bilde av organisasjonen. Dette kan bidra til å skape en forståelse av at man har å gjøre med en ”merkelig organisasjon” ved at man har problemer å forstå eller forklare hva organisasjonen egentlig skal gjøre. Altså hva skal prioriteres for å løse oppdragene?

Et annet kjennetegn som hybride organisasjoner har er at de kan ha svært sterke egenskaper på noen områder som for eksempel informasjonsinnhenting og bearbeiding. Samtidig kan de være svake på en del andre kapasiteter som for eksempel beslutningstaking (Haugland, 2007). Dette kan blant annet ha sammenheng med at hybride organisasjoner er innrettet på å avveie mange og motstridende hensyn for eksempel i balanseringen mellom de tre grunnlogikkene.

Det ligger i sakens natur at hybride organisasjoner som FSAN ofte vil framstå som nokså komplekse organisasjoner som det kan være vanskelig å forklare og forstå. Kompleksiteten som oppstår i slike organisasjoner vil ofte skape utfordringer med hensyn til kommunikasjon med omverdenen (Storm et al.). Dette påvirker forståelsen av hva som bør vektlegges i

organisasjonens virksomhet noe som igjen har konsekvens for hvorvidt den fysiske yteevnen blir vektlagt i FSAN.

4.5 Mening vs handling

I de foregående underkapitlene har jeg hovedsakelig trukket frem systemets operasjonelle meningsforhold uten å trekke inn menneskets subjektive motiver for deres handlinger i noen nevneverdig grad. Innunder dette underkapittelet vil jeg derfor trekke inn individets mulighet til å velge selv hva som er viktig å prioritere i virksomheten. Meningsforholdet som ligger i systemets forventninger er som tidligere drøftet en forutsetning for å bli inkludert i Forsvarssystemet, men det er likevel grunn til å anta at menneskets subjektive tolkninger omkring hva som er viktig er mer fremtredende nå enn tidligere. Med utgangspunkt i innsatsforsvarets behov for reflekterte mennesker som kan ta beslutninger på egenhånd (jf Et Forsvar i endring). Dette vil med andre ord si at den enkeltes motiv og holdninger i stor grad er avgjørende for hvilke handlinger som blir utført.

I det følgende vil jeg ta for meg hvordan vi kan forstå forholdet mellom mennesket og systemet *FSAN*. Denne forståelsen vil underbygges av informantenes opplevelser og erfaringer i forhold til betydningen av den fysiske yteevnen. I denne sammenhengen vil jeg ta utgangspunkt i avdelingens styrkeleveranser til operasjoner i utlandet og diskutere på hvilken måte den oppdragsbaserte tilnærmingen kommer til syne gjennom informantenes beretninger. Hvorvidt denne tilnærmingen kommer til syne eller ikke vil eksemplifiseres gjennom informantenes motiver for å være fysisk aktiv i relasjon til deres virksomhet. Spørsmål som i denne sammenhengen kan gi konsensus i forhold til avdelingens vektlegging av den fysiske yteevnen som kapasitet er: I hvilken grad er det forestående oppdraget et motiv for å være i fysisk god form? Hva er det som motiverer personellet til å være fysisk aktiv?

4.5.1 Mennesket og FSAN

Et sosialt system kan ikke vedvare om ikke det enkelte mennesket leverte de nødvendige ytelser. Om det ikke var mennesker som utførte de nødvendige handlingene for å ivareta FSANs oppdrag, ville vi ikke hatt et system som *FSAN*. Samtidig kan det hevdes at hadde det ikke vært sosiale systemer, hadde det heller ikke vært noe som kan betegnes som menneske. Menneske og samfunn har hatt en parallell og gjensidig utvikling (ko-evolusjon) gjennom å være strukturelt koblet i form av en symbiose (Tangen, 2004). Men som nevnt før kan vi ikke

betrakte *menneske* som et enhetlig system, det består av en rekke autonome og autopoietiske systemer. Dette får konsekvenser for hvordan vi betrakter forholdet mellom *FSAN* og *mennesket*. For å anskueliggjøre dette forholdet i sammenheng med vektleggingen av den fysiske yteevnen vil jeg trekke frem *FSANs* strukturelle kobling til henholdsvis *bevisstheten* og til *kroppen*. Disse systemene er strukturelt koblet til hverandre og danner en ekstern system-omverden-kobling med konsekvens for *FSAN* og Forsvaret generelt.

Bevisstheten er strukturelt koblet til en rekke biologiske systemer i form av det vi gjerne betegner som *kroppen*. Denne formen for strukturell kobling betegnes av Luhmann som *interpenetrasjon* (Reese-Schäfer, 2009). Den gjør det mulig for *bevisstheten* å motta informasjon fra de organiske systemene. *Bevisstheten* behandler de kroppslige prosessene den observerer i form av tanker. Når for eksempel melkesyren hopper seg opp i muskulaturen så vil *bevisstheten* reagere med tanker som: "dette gjør vondt! kroppen orker ikke mer". Det sensoriske eksternaliseres. *Bevisstheten* tolker kroppslige tilstander som en del av omverdenen. Kommunikasjonen er på sin side ikke strukturelt koblet til *kroppen*. Kroppslige tilstander som gjøres til gjenstand for kommunikasjon er først filtrert gjennom *bevisstheten* for så å behandles kommunikativt. Opplevelsen av melkesyre og erkjennelsen av de begrensningene den setter for de oppdragene som skal løses vil tematiseres gjennom den fysiske yteevnen. De kroppslige erfaringene som informantene forteller om gir meg et inntrykk av at den strukturelle koblingen mellom *mennesket* og *FSAN* har mye å si for hvorvidt man anser fysisk yteevne for viktig. Informantenes kroppslige erfaringer fra situasjoner der oppdraget har vært avhengig av kroppens fysiske yteevne forteller at *bevisstheten* og *kroppen* har blitt strukturelt koblet ved at *bevisstheten* har memorert at dette var en nødvendighet.

På grunn av *FSANs* mangfold og komplekse oppdrag vil forventningsstrukturene synes vanskelig å gjenkjenne. I systemteoretiske termer vil man si at dette er en kontingent situasjon. Man kan for eksempel forvente en ting, men alt kan gå annerledes enn forventet. Gjennom en orienteringsfunksjon organiserer forventningene de enkelte hendelsene i systemets selvdanning, selvproduksjon og selvorganisering, dvs i form av sin autopoiese. Med andre ord vil det si at de forventningene som innfris vil vedvare, opprettholde og redusere systemets kompleksitet og de utførte handlinger som er i strid med det som forventes kan enten oppfattes som *støy* eller *irritasjon* ved å bli strukturelt koblet mellom *individet* og for eksempel *FSAN*. Disse operasjonene gjør at jo flere som uttrykker sine erfarte opplevelser i

forhold til betydningen av fysisk yteevne, desto mer kompleks vil systemet *FSAN* bli. Dette må systemet forholde seg til og vurdere hvorvidt det skal vektlegges som et konstituerende program eller ikke.

For at *FSAN* skal kunne eksistere som sosialt system vil det kreve at systemets egenart er gjenkjenbart. Hvis for eksempel personellet begynner å gjøre andre oppgaver enn det systemet forventer at det skal gjøre vil den enkelte bli ekskludert av systemet. Sagt på en annen måte: hvis en sykepleier i avdelingen ikke vil behandle en pasient, men heller bli med et infanterilag ut på oppdrag vil dette bli betraktet som brudd på både Genevekonvensjonen og forsømmelse av tjenesten som sanitetsmann/kvinne. På tross av systemets forventninger om at alt personell skal ivareta systemets kode *opprettholde stridsevne* gjennom helsearbeid må personellet likevel forholde seg til hverandres forventninger om hverandre. Det er dette som både danner det sosiale systemet og som gir grunnlaget for systemets kompleksitet. Man kan forvente at den enkelte sanitetssoldat innehar sanitetskunnskaper, men kan altså aldri være sikker. For å redusere faren for at personellet ikke kan løse sine sanitetsfaglige oppdrag utdanner og trener personellet nettopp på denne type kapasiteter. Det er dette som er kjernevirksomheten og alt annet virker mer som en sekundær kompetanse som i liten grad er nødvendig for å løse helserelevante oppdrag.

Visjonen *Helse for stridsevne* er en tydelig betegnelse på hva som er systemets funksjon i alle ledd. Både når det gjelder meningsgrunnlaget på systemnivå og individnivå. Informantene synes i så måte å være tro mot systemets funksjon og selv om den enkelte i utgangspunktet synes det burde vektlegges mer fysisk aktivitet i tjenestetiden er det deres primæroppgaver som blir gjennomført først. Informantenes erfaringer fra operasjoner i utlandet tilsier at den fysiske yteevnen bør vektlegges. Av den grunn vil jeg i neste underkapittel trekke frem informantenes erfaringer i forhold til den fysiske yteevnens betydning for de oppdragene avdelingen løser.

4.5.2 Den fysiske yteevnens betydning for oppdragsløsningen

Innunder dette underkapittelet vil jeg trekke frem individenes oppfatning omkring betydningen av den fysiske yteevnen i relasjon til oppdragsløsningen. Ut i fra det empiriske grunnlaget vil jeg operasjonalisere betydningen innenfor temaene: *oppdragsbasert lederskap, styrkeleveranser, operativitet og stridsteknikk*. Den tematiske fremstillingens hensikt er å

skape en dypere forståelse av hvilke praktiske ferdigheter som blir ansett som viktige for oppdragsløsningen, samt å trekke frem de bakenforliggende systemteoretiske implikasjonene som gjør det utfordrende for systemet *FSAN* å vektlegge denne type aktivitet (jf fysisk aktivitet).

I følge den oppdragsbaserte tilnærmingen til dagens militære lederskap vil den enkelte sjefs holdninger til fysisk aktivitet være avgjørende for hvorvidt den fysiske yteevnen blir vektlagt i deres virksomhet. Tilnærmingen gir dermed økt fleksibilitet i forhold til hva den enkelte avdelingssjef anser som viktig for å løse oppdragene. I *FSAN* kan det tyde på at det hersker ulike oppfatninger blant sjefene omkring hvorvidt det skal vektlegges fysisk aktivitet i tjenestetiden, samt om det er et sjefsansvar å følge opp at de fysiske kravene blir tilfredsstilt. Ett av utsagnene fra en av informantene belyser dette fenomenet på følgende måte: ”*Jeg tror at sjefen min synes det er helt greit at jeg trener i arbeidstiden så lenge jeg synes det er greit at han ikke trener*”(…) (*Bjørn*). Det kan dermed virke som om det er opptil den enkelte å vurdere om fysisk aktivitet skal vektlegges eller ikke. Flere av informantene trekker også frem at den fysiske aktiviteten ofte blir definert som egentrening og at dette derfor er noe som gjøres på egenhånd og på grunnlag av den enkeltes vurderingsgrunnlag. Dette med tanke på arbeidsmengde og tid i relasjon til egne motiv for å være fysisk aktiv.

FSANs mangfold av komplekse oppdrag vil i likhet med resten av Forsvaret medføre at personellet må kunne være fleksible, løsningsorienterte og ansvarsbevisste (jf *Et Forsvar i endring*). På grunn av den komplekse virksomheten i *FSAN* virker det som om det er vanskelig å konkretisere hvilke fysiske belastninger personellet kan bli utsatt for under deres operasjoner. Faktorer som påvirker personellets vektlegging av fysisk aktivitet i tjenestetiden synes å være deres erfaringer fra operasjoner i utlandet og deres subjektive motiver.

Informantenes meninger omkring viktigheten av den fysiske yteevnen kom til uttrykk gjennom deres erfaringer fra operasjoner i utlandet, samt opplevde situasjoner her hjemme i daglig virksomhet. Det er ingen tvil om at de ulike oppdragene krever forskjellige typer kapasiteter og at den fysiske yteevnens betydning av den grunn varierer fra oppdrag til oppdrag. Informantene mener således at det bør stilles et mer differensiert krav til den enkelte funksjon og stilling enn det de fysiske testene representerer. I denne sammenhengen mener de at de fysiske testene i dag er tester som alle bør bestå. Informanten *Lines* utsagn underbygger

dette: *"Kravene til jobben er de samme. Det blir feil "å jenke" kravene bare fordi materien er dårligere"* (Line).

I informantenes beretninger finnes det en erkjennelse om at den fysiske formen blant personellet i Forsvaret er for dårlig. Arne poengterer dette ved at han nå i godt voksen alder er en av de som løper raskest på 3000 meteren. Er det han som løper raskere enn før, eller er det de andre som løper saktere? En av informantene kommenterte dette forholdet slik: *"Dette er jo feil! Før, så var under 12 minutter på 3000 meter en grei tid, nå er soldatene kjempestolte hvis de greier å komme under dette"* (Arne). Det er altså konsensus blant informantene om at de fysiske kravene er i tråd med det som kan forventes og at spesielt soldatenes fysiske yteevne må bli bedre. I systemteoretiske termer vil dette si at det forventes at den fysiske yteevnen er en viktig faktor under operasjoner i utlandet, men at det samtidig forventes at deres fagkunnskaper (sanitet) er mer viktig. Som tidligere nevnt medfører "tidsklemma" et seleksjonsgrunnlag, dvs at noe må velges fremfor noe annet, men at valget kan være feil. Situasjonen er kontingent (Reese-Schäfer, 2009). Det kan for eksempel være feil å nedprioritere den fysiske yteevnen, men utfallet vises ikke før den enkelte erfarer selv sine egne kroppslige prestasjoner på "slagmarken" eller at man får tilbakemelding fra andre kollegaer at man gjør en god jobb (selv om dette ikke alltid implimenterer deres fysiske yteevne). Flere av informantene trakk frem at den reduserte fysiske formen blant soldatene kan medføre at Forsvaret ikke vil være i stand til å løse oppdrag. På hvilken måte dette kan gjelde for sanitetspersonellet vil jeg komme tilbake til senere.

Jeg vil trekke frem to ulike innfallsvinkler som synliggjør hvilke fysiske krav som er gjeldende for all militær tjeneste og som kan forklare hvorfor den fysiske yteevnen blir nedprioritert. Den ene innfallsvinkelen er forståelsen av at de formelle fysiske kravene er operasjonelle krav (i instrumentell innpakning) og den andre innfallsvinkelen er personellens egne kroppslige erfaringer. Det førstnevnte kravet vil i systemteoretiske termer operere på et systemnivå og vil i så måte fungere som jeg har nevnt tidligere fungere som et overordnet krav som via strukturelle koblinger mellom *FSAN* og *Forsvaret* enten blir tatt opp i systemet eller ikke. De kroppslige erfaringene vil først og fremst fungere som strukturelle koblinger mellom kroppen og bevisstheten, men kan også bli betraktet som referanse til hva som faktisk kreves av kroppen under oppdrag. Det er først når denne type erfaringer blir samlet, formalisert og dokumentert at den kan omgjøres til formelle retningslinjer for hva som kreves

(jf Forsvarets erfaringsdatabase). Med utgangspunkt i at kroppslige erfaringene vil det dannes ulike holdninger til hvorvidt den fysiske yteevnen skal vektlegges eller ikke.

Informantenes forklaring av begrepet *fysisk yteevne* belyste hvorvidt den enkelte så denne kapasiteten som betydningsfull for deres virksomhet. Innunder dette temaet kom det blant annet frem disse perspektivene:

- At man fungerer fysisk og mestrer kravene til hverdagen
- At man er i stand til å yte selv om man er sliten
- Vilje og disiplin
- Evne til å prestere på ”slagmarken”(omtalt som deres hverdag) over tid.

(jf resultatkapittel)

Ut i fra informantenes perspektiver er det relativt uproblematisk å konkludere med at det hersker et felles syn om at den fysiske yteevnen er viktig for deres virksomhet. I det følgende vil jeg trekke frem informantenes syn på betydningen av den fysiske yteevnen i relasjon til praktiske ferdigheter.

Styrkeleveransene til operasjoner i utlandet er som nevnt tidligere ansett som ett av FSANs primærroppdrag. Mange av informantene ser det som sin plikt å være i stand til å bidra i operasjoner i utlandet. ”*Man er ikke ansatt i Forsvaret bare for å gjøre den jobben du akkurat gjør der og da, men også for å kunne reise ut på en eller annen operasjon i utlandet*” (Arne). Dette sitatet belyser den fleksibiliteten som kreves av den enkelte i det moderne innsatsforsvaret. Det er med andre ord ikke bare den daglige virksomheten som er veiledende i forhold til hva som fysisk kreves av den enkelte. Slagordet til det nye Forsvaret: ”*der det trengs, når det trengs, med det som trengs*” (jf St.prp. nr. 45, 2003-2004) blir med dette også anskueliggjort i FSANs virksomhet. Dette slagordet åpner opp for en del interessante problemstillinger i forhold til om denne fleksibiliteten er mulig å oppnå uten at den gir begrensninger i forhold til ekspertisefeltene. Sagt med andre ord: om det lar seg gjøre både å være spesialist og samtidig ivareta de grunnleggende soldatferdighetene? I forhold til dette virker det som om de strukturelle koblingene mellom systemet *FSAN* og *det medisinske systemet* gjør denne kombinasjonen vanskelig. Kan en lege også inneha tilfredsstillende soldatferdigheter? I systemteoretisk forstand kan dette synes unødvendig for systemet *FSAN* sin funksjon. En lege vil først og fremst fungere som en spesialist og vil derfor i mindre grad vektlegge fysiske handlinger som for eksempel grunnleggende soldatferdigheter. Dette

eksemplifiseres gjennom informantenes beretninger om ansatte som tydelig viser sin nedprioritering av fysisk aktivitet i tjenestetiden og fritiden forøvrig. Hvorvidt sykepleiere, farmasøyter, veterinærer, ambulansarbeidere osv inngår i en form for spesialistfunksjon er en annen diskusjon, men det synes som om disse funksjonene avspeiler et skille mellom det sivile og det militære. Det vil med andre ord si et skille mellom systemet, *Forsvaret* og *det medisinske systemet*, men samtidig et gjensidig avhengighetsforhold.

En av de overordnede målsettingene med den pågående militære transformasjonen er å øke soldatenes operativitet slik at de på best måte kan løse pålagte oppdrag (Sookermany and Säfvenbom, 2008). For å ivareta denne målsettingen har hver enkelt oppsettende avdeling blitt pålagt å kvalitetssikre soldatenes og befalets militære ferdighetsnivå. For å ivareta denne kvalitetssikringen blir oppsetningsperioden delt opp i flere faser: initialperiode, kursperiode, operasjonsspesifikk trening og samøvelse. Oppsetningsperioden varer i omtrent tre måneder og oppleves ofte som intens og i mange tilfeller for kort i forhold til hva personellet skal gjennom. I startfasen av en slik periode blir det vanligvis gjennomført fysiske tester for å sjekke standpunkt og forbedringspotensialet til den enkelte. I denne sammenhengen gir en av informantene klare signaler om at den fysiske yteevnen i denne sammenhengen er viktig å vedlikeholde slik at man er klar for å begynne på den opptreningen som er påkrevd. "*Er du i "ræva" fysisk form når du begynner på en oppsetningsperiode rekker du ikke å bli i god fysisk form før du reiser ut*" (Stian).

I systemteoretisk forstand vil de ulike pålagte oppdragene gi føringer i forhold til hvilke programmer som skal vektlegges i systemet for å løse oppdraget. I *idrettssysteme*, vil en fotballkamp gi føringer for hvilke kapasiteter som trengs for å vinne kampen. I dette systemet vektlegges kapasiteter som utholdenhet, hurtighet, taktiske-og tekniske ferdigheter osv. I systemet *FSAN* vil det som forklart tidligere være et press fra flere aktører og de strukturelle koblingene som avgjør hva som skal vektlegges. Selv om oppsetningsperioden skal fungere som en opptreningsperiode av personellet som skal ut i operasjoner virker det som om den ikke gir anledning til å trene opp kroppen som en fysisk kapasitet. For at de militære ferdighetene skal kunne blir trent opp må den fysiske kapasiteten være på et minimumsnivå (jfr de fysiske testene). Disse føringene er både en kroppslig kjensgjerning som jeg skal komme tilbake til senere og sentrale føringer som systemet *Forsvaret* gir til alle sine oppsettende enheter (jf St.prp. nr. 45, 2003-2004).

De informantene som har tjenestegjort i operasjoner i utlandet virker å ha større fokus på den fysiske yteevnen enn de som ikke har denne erfaringen. *"Folk i tropen som har vært ute har erfart at det er viktig med en god fysisk form for å gjøre en bra jobb. De tar med seg erfaringene hjem til avdelingen"* (Stian). Dette sitatet viser at de opplevde situasjonene fra operasjoner i utlandet danner et grunnlag for videre seleksjoner, altså i forhold til hva som i ettertid blir ansett som nødvendig for å løse oppdragene. Informantene forteller om en rekke opplevde hendelser som tydeliggjør at den fysiske yteevnen var viktig og nødvendig for å løse oppdraget. Disse erfaringene blir tatt med tilbake og inn i systemet *FSAN* og blir behandlet som en strukturell kobling. Ut i fra funnene mine er det mye som tyder på at de operative informantene betrakter den fysiske yteevnen som en en "grunnstein" i utdanningen av deres personell. Dette eksemplifiseres gjennom erfarte hendelser, men paradoksalt nok viser tallene fra de fysiske testene fra 2009 at langt over halvparten av dette personellet ikke besto. Er det slik at systemet ikke tillater denne form for aktivitet eller er det andre mer subjektive faktorer som forklarer dette fenomenet?

Når det gjelder virksomhetens krav til fysisk yteevne blir de grunnleggende soldatferdighetene gitt som begrunnelse for hvorfor denne kapasiteten er viktig. De grunnleggende soldatferdighetene er fysiske handlinger som først og fremst skal ivareta personellens egensikkerhet og vil av den grunn være en viktig forutsetning for å tjenestegjøre i skarpe operasjoner (Sookermany, 1999). Informantenes beretninger viser at erfaringene som den enkelte har fra ulike operasjoner utgjør en stor betydning for hvorvidt de synes at den fysiske yteevnen er viktig for deres virksomhet. Informanten *Lars* trekker frem en av sine erfaringer fra en operasjon på følgende måte: *"I verste fall måtte vi nødløse med helikopter, noe som betyr at man må klare å ta seg frem på bakken med fokus på egensikring og forsvarsteknikker med og uten våpen"* (*Lars*). Dette eksemplifiserer at det er en forutsetning å inneha en god fysisk form for å besitte de soldatferdighetene som operasjonen krever.

Det er som sagt tidligere vanskelig å kartlegge en generaliserbar arbeidskravsanalyse, men ut i fra Forsvarets målsetting skal alt militært personell ha evne til å ta vare på seg selv i en kritisk situasjon (jf FPH del E). De fysiske kravene som er satt er kun minimumskrav som tar høyde for å generalisere hvilken kapasitet man bør inneha for å kunne utføre de militære prosedyrene på en effektiv og bra måte. Gjennom informantenes beretninger i forhold avdelingens prosedyretrening er de fleste prosedyrer en type ferdighet som krever en viss grad av fysisk yteevne. Ferdigheter som blir eksemplifisert i denne sammenhengen er: bærebering,

pasientbæring, å gå/løpe med tung pakning/utrustning, utføre diverse stridstekniske prosedyrer osv. Alle disse ferdighetene er i systemteoretisk forstand *programmer* som i mer eller mindre grad blir vektlagt i den enkeltes funksjon. I hvilken grad den enkelte anser dette som en nødvendighet er avhengig av hvilken funksjon man har, samt erfaringsgrunnlaget til den enkelte. Gjennom kroppslige erfaringer vil det foregå en strukturell kobling mellom systemene *individet* og *FSAN*. Dette vil resultere i at systemet enten vektlegger den fysiske yteevnen i større grad på grunn av individets erfaringer eller at det vil bli betraktet som unødvendig *støy* og derfor ikke integreres i systemets autopoiese. I forhold til dette fenomenet kan det virke som om det personellet som sitter i stillinger på lavere nivå i større grad kan bli influert av denne type irritasjon. Men det virker likevel som om de vil oppleve at andre kapasiteter bli ansett som viktigere enn den fysiske yteevnen, noe som ofte fører til at den fysiske aktiviteten blir valgt bort.

4.6 Informantenes motiv for å fremme fysisk aktivitet

Tidligere i drøftingen har jeg vært inne på at sosiale systemer må sikre at organismer og bevisstheter stiller sine ytelser til disposisjon. Dette betyr at *Forsvaret* og *FSAN* må innvirke på den enkelte tjenestegjørende. I systemteorien består mennesket av et organisk, immunologisk, nevralt og psykisk system (Tangen, 2004). Dette må systemet *FSAN* forholde seg til for å motivere det enkelte menneske til å stille bestemte ytelser til disposisjon for *FSAN* og *Forsvaret*. Når det enkelte mennesket velger å være fysisk aktiv og dermed vektlegger fysisk yteevne er det på grunn av et komplekst og koordinert samspill mellom de mange autopoietiske systemene det enkelte mennesket består av. Informantenes rangering av motiver for drive med fysisk aktivitet viser en klar tendens at helseaspektet veier tyngst. Det er ytterst få av informantene som anser det å ha det morsomt og å konkurrere som en tungtveiende grunn til å delta i fysiske aktiviteter. Det kan virke som om helsen og de instrumentalistiske motivene (jf de fysiske kravene) veier tyngst og at personellens motiv trolig blir influert av *FSANs* forventninger og krav. Bakgrunnen for å drive med fysisk aktivitet er altså i hovedsak for å holde seg frisk og for å ivareta de kravene som stilles i *Forsvaret*. Man kan ofte si at det ene fører til det andre, men det er likevel ikke gitt at man har en tilfredsstillende fysisk kapasitet selv om man er frisk! Når det gjelder å ivareta de fysiske kravene som *Forsvaret* stiller virker det som om det enkelte menneske selv må vurdere sitt behov for fysisk kapasitet opp mot deres virksomhet og videre karriere i *Forsvaret*. I det følgende skal jeg diskutere på hvilken måte disse motivene kommer tilsyne i organisasjonen *FSAN*.

4.6.1 Å fremme helse

Helsebegrepet er et styrende element i informantenes virksomhet og i forhold til hvilke motiver man har for å vektlegge fysisk aktivitet (jfr resultatkapittel fig. 3). Informantene forteller at å ivareta helsen utgjør det viktigste motivet for å være fysisk aktiv. Selv om den fysiske yteevnen oppleves som ett av de viktigste motivene blir den fysiske yteevnen sett på som en tilleggsressurs snarere enn en nødvendighet. *”Det stilles ingen store krav til meg i min stilling. Men er du i fysisk form er det jo bevist at man er mindre syk og gjør en bedre jobb”* (Gro). Dette sitatet anskueliggjør at det er helseperspektivet som motiverer den enkelte til å trene. Det er dermed ikke virksomhetens krav til fysisk yteevne som blir vektlagt, men snarere den enkeltes helse og livskvalitet. *”Man blir sliten av å sitte på kontor og jo eldre man blir, desto større behov har man for å komme seg i fysisk aktivitet”* (Tore).

Helse som motiv for å trene blir ytterligere eksemplifisert ved å trekke frem forebygging av belastningsskader og annen sykdom. Spesielt de informantene som har en lederrolle vektlegger helseperspektivet for å redusere sykefraværet. FSANs funksjon som helseapparat blir gjennom informantenes meninger omkring hva som motiverer dem til å trene veldig tydelig. Den fysiske treningen anses som et helseforebyggende tiltak i likhet med andre helsefaglige tilnærminger som for eksempel vaksinasjon, væskeinntak, ernæring, bekledning, hygiene osv. Dette perspektivet vises tydeligst hos helsepersonellet. Fenomenet kan også forklares ved å peke tilbake på den strukturelle koblingen som skjer mellom systemet *FSAN* og *det medisinske systemet*. Det helsefaglige personellet tar med andre ord med seg sin faglige kompetanse inn i vurderingene omkring hva som skal vektlegges og hvorfor det skal vektlegges (meningsforholdet). Når motivet for å vektlegge fysisk aktivitet først og fremst handler om å forebygge skader og ivareta helsen vil Forsvarets krav om å bestå de fysiske testene ikke være av stor betydning. Det vil ikke si at ingen består de fysiske kravene, men at det å gjennomføre tester og å trene for å prestere er mindre viktig. I denne sammenhengen kan informantenes rangering av konkurranse som det motivet som blir vektlagt minst forklare ytterligere at fysiske prestasjoner ikke anses som viktig for den enkelte.

Kommunikasjonen som oppstår i et sosialt system vil som tidligere nevnt i stor grad være influert av forventningene om forventningene. Det vil med andre ord si hva personellet forventer at avdelingen forventer av personellet. Gjennom en betraktning av seg selv

(selvreferanse) og en visshet om at man blir betraktet av omverdenen (fremmedreferanse), gjennom fysiske krav skapes det en differanse. Denne differansen blir bearbeidet som en forventning som kan innfris eller avvises. Personellet (individet) må derfor reflektere over betraktninger av seg selv: ”hvilken fysisk form er jeg i?” og betraktninger av krav fra omverdenen av typen ”Hva bør jeg vektlegge?” for å skape et grunnlag for å velge om man skal vektlegge fysisk aktivitet eller ikke. Å innfri eller avvise forventninger er hva sosialisering i hovedsak dreier seg om. Et system kommuniserer tydelig hvilke verdier eller alternativer som foretrekkes (Tangen, 2004). Systemet *FSAN* vil derfor produsere forventningsstrukturer for konform eller avvikende atferd. ”Disse tar form av et skjema, en slags mekanisme i den strukturelle koblingen mellom individ og samfunn, som skal vekke tanker og sette i gang egne operasjoner i begge systemene” (ibid:218). I forsvarssammenheng kan slike *skjemaer* være idrettsanlegget i leiren, spesialsoldaten og ”karriereoffiseren”. I hvilken grad disse *skjemaene* fungerer som inklusjonsmekanismer i forhold til deltagelse i de fysiske aktivitetene og dermed for å ivareta den fysiske yteevnen virker å være svært varierende blant mine informanter. Det er mye som tyder på at *FSAN* har egne *skjemaer* som i større grad tydeliggjør avdelingens forventninger til personellet og i forhold til hva som anses som viktig. Eksempler på slike *skjemaer* kan være personell med ekspertkompetanse innenfor militærmedisin og personell med mange erfaringer fra operasjoner i utlandet. Det virker med andre ord som om det er utdanning, kompetanse og erfaring som er avgjørende i forhold til hva som kan bli betraktet som *skjema*. Fysiske prestasjoner virker derfor å ha liten betydning i forhold til om man lykkes i systemet eller ikke. Begrepet helse har trolig en stor effekt på hva personellet i *FSAN* velger å bruke tiden sin på. Det synes med andre ord som om hovedmotivet for å trene er å holde seg frisk og i mindre grad å tilfredsstille de fysiske kravene som i større grad fremmer de funksjonelle og operative behovene. Hva som synes å være best for de ulike systemene både på individnivå og systemnivå influeres således av helsebegrepet. Den styrende motivasjonen virker å være å holde seg frisk og å innfri forventningene til systemet *FSAN*.

4.6.2 Den fysiske yteevnen som en lederegenskap

Gjennom årlige fysiske krav, opptakskrav til militære lederstudier samt krav til operasjoner i utlandet ligger det en erkjennelse om at det ansees som viktig å inneha en bra fysisk yteevne for å være en god militær leder. Den fysiske yteevnen fungerer altså som et

seleksjonsgrunnlag som skal sikre kvaliteten på de militære lederne. Med andre ord: de som ikke består blir ekskludert. Hvorfor blir da ikke denne erkjennelsen mer tydelig i FSAN?

I informantenes beretninger blir ord som troverdighet og forbilde trukket frem som viktige faktorer for å drive et godt lederskap. Det vil føre for langt å gjøre rede for hva som kjennetegner et godt lederskap, samt være utenfor mitt felt, men jeg vil likevel trekke frem en definisjon av begrepet ledelse:

(...)en påvirkningsprosess mellom en leder og tilhengere (jf. "followers") og prosessens resultat, hvor påvirkningsprosessen forklares ut fra lederes disposisjonelle egenskaper og atferd, tilhengers oppfatninger og attribusjoner og den kontekst hvor påvirkning finner sted (Hentet fra www.uio.no, lesedato 20.01.11).

Denne definisjonen tydeliggjør at ledelse handler om en påvirkningsprosess mellom leder og de underlagte og at et godt lederskap er avhengig av lederens egenskaper og atferd.

Informantenes beretninger viser tegn til at det er en sammenheng mellom lederens fysiske yteevne og hans/hennes troverdighet som rollemodell. Informantene legger vekt på at det er viktig som leder å inneha et minimum av fysisk yteevne og at det dermed er et grunnleggende ansvar for en leder å vektlegge dette, både for lederen selv og for sine underlagte. På mange måter kan man si at specialsoldatene representerer en type *idol* og en rollemodell som dyrker frem bevisstheten omkring det operative, spesielle og det fysiske. Deres militære prestasjoner, profesjonalitet og dyktighet er gjenstand for både nasjonal og internasjonalt oppmerksomhet og for mange innenfor og utenfor Forsvaret vil slike soldater symbolisere den ultimate soldat. Idoldyrkelsen vil således fungere som et samfunnsproduert *skjema* som blir gjenstand for beundring og som en type rollemodell for etterlevelse. I hvilken grad *idolskjemaet* vil fungere som et motiv for å være fysisk aktiv for personellet i FSAN er etter min mening avhengig av flere faktorer. For det første må personellet ha en oppfatning av at idolene til tross for sine avvikende og grensesprengende prestasjoner er folkelige mennesker slik at det ikke oppfattes som urealistisk å oppnå de samme meritteringene. For det andre vil funksjonen til den enkelte være av stor betydning for hvorvidt dette idolet kan bli brukt som rollemodell. For en geværmann i et jegerlag vil eksempelvis specialsoldaten være en mer betydningsfull rollemodell enn for en sanitetssoldat som til daglig tjenestegjør på en sykestue. Den enkelte må med andre ord med referanse til seg selv og systemets funksjon og identitet føle en tilnærming til idolet for at det kan påvirke deres handlingsvalg. Det enkelte individ skaper seg

en individualitet gjennom å følge eller forkaste *skjemaene* (Tangen, 2004). Flere informanter forteller at deres sjef vektlegger og legger til rette for at man kan trene i arbeidstiden. I denne sammenhengen viser informantene til at deres sjef har lagt opp til minimum to treningsøkter i uka. Videre fortelles det at denne sjefen krever at alle hans underlagte består de fysiske kravene og at treningsøktene blir loggført etter hver gang. Informantene forteller videre at denne ordningen ikke har fungert og at mange føler det som kontrollerende og en form for tvang. Flere begrunner dette med at de ikke har tid til å gjøre primæroppgavene sine hvis de ivaretar denne sjefens føringer.

Flere informanter trekker frem *krigens krav* i forhold til å belyse hvilke krav som gjelder. De mener for eksempel at ledere som ikke tilfredsstiller de fysiske kravene selv ikke kan forvente at soldatene gjør det selv om de har en annen *funksjon* og ivaretar andre nødvendige *programmer*. Det poengteres i denne sammenhengen at lederen ikke trenger å være i best form, men det anses som viktig for lederens troverdighet at de fysiske kravene blir tilfredsstilt. En av de vernepliktige informantene eksemplifiserer dette ved å kommentere at hun ikke har den samme tilliten til befal som er i dårlig fysisk form i forhold til ledere som er i god fysisk form.

Et avgjørende kriterie for å ivareta et godt lederskap er at lederen har et konkret mål å jobbe ut i fra. Denne påstanden er forankret i en vei-mål-teori der hensikten er å kartlegge hvilke egenskaper en leder bør inneha. I en slik teori handler det om å forsterke (empower) de underlagte i deres streben etter å realisere verdifulle (moral) målsettinger. Lederens anvendelse av etisk forsvarlige midler skal føre til verdifulle konsekvenser både for den enkelte underlagte og for organisasjonen (path-goal-teori). I denne type teoretisk forankring er målet den viktigste rammefaktoren for å vurdere lederens egenskaper (Hentet fra www.uio.no, lesedato 31.01.11). På grunn av FSANs komplekse organisasjon i form av *hybride trekk* og *strukturelle koblinger* vil avdelingens målformuleringer være vanskelige å operasjonalisere for den enkelte underavdeling. Sagt med andre ord: det vil være vanskelig å angi en felles vei som fører dem til målet. Når for eksempel den fysiske aktiviteten blir nedprioritert på grunn av annen virksomhet kan det virke som om det foreligger en mening om at dette ikke er viktig for å oppnå det overordnede målet. Det gir den enkelte leder en utfordring i forhold til å prioritere og det kan synes som den eneste muligheten er å legge ansvaret over på det enkelte individ. Dette synliggjøres gjennom informantens beretninger om at treningen ofte blir

definert som en type egentrening som først og fremst handler om å oppnå egne mål og dermed kan det virke som om prioriteringen styres av egne motiv.

Fleksibiliteten og kompleksiteten som avspeiles i organisasjonen FSAN og som kan forstås som både et resultat og en nødvendighet for innsatsforsvarets eksistens er etter min mening hovedårsaken til at systemet *FSAN* ikke har et tydeligere vei-mål-perspektiv. Dette kan forklares på bakgrunn av innsatsforsvarets oppdragsbaserte visksomhet. Det kan virke som den fysiske yteevnen blir vektlagt høyt i forhold til alle operasjoner, men at fleksibiliteten som innsatsforsvaret krever gjør at det blir vanskelig for den enkelte å prioritere trening i arbeidstiden. Innsatsforsvarets krav til personellens formelle utdanning og autorisasjon virker som en årsak til at det ikke blir tid nok til å prioritere den fysiske yteevnen i tjenestetiden. Dette må derfor den enkelte ivareta selv. I systemteoretiske termer kan man si at systemet opplever kontigense situasjoner i sin virksomhet. Kontigens situasjon kan i denne sammenhengen forstås som at det er mulig å velge noe annet enn fysisk aktivitet i tjenestetiden, altså er det ikke ansett som nødvendig, men det er likevel ikke umulig at det er nødvendig. Det vil med andre ord si at den enkelte står overfor et valg som representerer en form for risiko. Spørsmålet er om det er ”riktig” å prioritere fysisk aktivitet? Kontigenser påvirker både ledernes og underordnedes forventninger, skjemata, prototyper, vurderinger og atferd. Når systemene er tvunget til å foreta et valg medfører dette kontigens, som igjen betyr risiko (Luhmann, 1995). Sagt på en annen måte: det er ikke sikkert at det å prioritere trening i arbeidstiden er en riktig avgjørelse i forhold til systemets kode. På grunn av ulike oppdrag og funksjoner kan det virke som om det er vanskelig for personellet i FSAN å vite hva som er ”riktig” å vektlegge på tross av at mange har erfart hva som faktisk er avgjørende for at oppdraget skal bli vellykket (jf systemets binære kode *opprettholde stridsevnen*).

Selv om enkelte sjefer i organisasjonen fremstår som ledere som vektlegger den fysiske yteevnen høyt vises det gjennom informantenes beretninger at denne holdningen varierer sterkt fra sjef til sjef. Eksempler på ledernes holdninger og oppfølging i forhold til den enkeltes prioritering av fysisk aktivitet i tjenestetiden ble fremstilt blant annet slik: ”*Jeg ville nok ikke fått noe pes om jeg hadde blitt en tjukkas*” (jf Arne, resultatkapittel). Et annet eksempel som belyser i hvilken grad lederne vektlegger den fysiske yteevnen er: ”*Jeg tror at sjefen min synes det er helt greit at jeg trener i arbeidstiden så lenge jeg synes det er greit at han ikke trener*” (jf Finn, resultatkapittel).

4.6.3 Den fysiske yteevnen – Et motiv for videre karriere?

Hvorvidt de fysiske kravene er en begrensning for videre karriere i Forsvaret er for mange av informantene svært varierende. Mange informanter synes ikke det er avgjørende for dem om de består de fysiske testene eller ikke og flere begrunner dette med at de beholder jobben uansett hvilken fysisk form de er i. Det er tydelig at karrieremotivet kun er gjeldene i det øyeblikket den enkelte ønsker å søke på ny stilling. De fleste informantene mener i denne sammenhengen at det burde foreligge en høyere grad av oppfølging i forhold til testing av personellet uavhengig av søknader og seleksjon. Men hvis et krav skal fungere som et krav må det vel foreligge en konsekvens hvis man ikke består? I systemteoretisk forstand må den fysiske yteevnen først verdsettes som et nødvendig program for systemets funksjon og binære kode før det kan foreligge en forventning om at disse kravene tilfredsstilles. Konsekvensen er i første omgang en opplevelse av at systemet ikke greier å opprettholde stridsevnen til personellet gjennom *Helse for stridsevne*. En operasjonalisert konsekvens av dette er at man ikke tilfredsstillter de fysiske kravene og at man derfor ikke ivaretar sin funksjon i systemet. Men systemet *FSAN* virker ikke å vektlegge denne kapasiteten høyt nok som en nødvendig kapasitet til å iverksette krav med påfølgende konsekvenser.

Empirien tilsier at de fysiske målbare prestasjonene i liten grad er viktige for hvorvidt informantene velger å være fysisk aktiv. Flere synes derimot at erfaringer fra utdanningsløp og idretten har vært med på å skape en negativ holdning til faget *fysisk fostring*.

Vi i min generasjon har vel kanskje ikke akkurat gode minner fra hva fysisk fostring var da vi gjennomførte befalsskolen. Det var om å gjøre å kaste lengst, løpe raskest hoppe høyest osv. For å vedlikeholde fysisk form synes jeg det bør være større fokus på holdninger til faget. Positivitet og motivasjon. Hvis man vektlegger bakgrunn for faget og samfunnsutvikling, er det enklere å skape forståelse og motivasjon for faget (...) (jf Arne, resultatkapittel).

Arne tydeliggjør med dette synet at man også må ta høyde for hvilke erfaringer den enkelte har fra andre sosialiseringarenaer enn Forsvaret samt at Forsvaret har en historisk forankring i idrettssystemet. Det vil føre for langt å gjøre rede for idrettens tilknytning til Forsvaret, men det er likevel viktig å poengtere at disse to systemene har hatt stor innvirkning på hverandre i alle år. Helt tilbake til Antikkens tid har Forsvaret og idretten hatt et nært forhold. Selv om

mange idretter allerede var etablert før Antikkens Hellas var det den greske militære kulturen som tok grep om utviklingen av idretten. Idretten ble således en måte å konkurrere på uten at det var snakk om stridigheter. Utbredelsen av militære ferdigheter i idretten under etterkrigstiden i Norge er et godt eksempel på at Forsvaret og idretten i stor grad kan knyttes til hverandre. Fysiske prestasjoner i form av idrettslige aktiviteter har således en sentral plass i Forsvaret. I systemteoretisk forstand vil *Forsvarssystemet* bli strukturelt koblet til *idrettssystemet* gjennom sin utøvelse av idrettslige aktiviteter. Informantenes erfaringer fra idrettslige arenaer som for eksempel gjennom idrettslag og utdanningsforløp vil danne et grunnlag for hvorvidt den enkelte vektlegger dette som en viktig del av livet sitt. Sagt på en annen måte: deres kroppslige erfaringer uttrykket gjennom *bevisstheten* som for eksempel ved å tenke at dette er gøy og noe som man lykkes med er avgjørende for i hvilken grad man prioriterer fysisk aktivitet seinere i livet.

Erkjennelsen om at individet gjennom *kroppen* og *bevisstheten* kommer i situasjoner hvor den utsettes for irritasjoner vil danne det Tangen kaller *tause forventninger* og *taus kunnskap* (Tangen, 2004:228). Det vil si at kroppen er disponert for å motta inntrykk og respondere på disse forventningene, for eksempel ved å være fysisk aktiv eller ikke. I denne sammenhengen kan det virke som om den fysiske yteevnen er et viktig motiv for å bli selektert inn i utdanningsinstitusjoner i Forsvaret, men at fokuset på idrettslige prestasjoner og konkurranse ofte kan oppfattes som noe negativt og lite morsomt, noe som igjen kan føre til at enkelte velger å ikke vektlegge fysisk aktivitet i stor grad (jf informantenes motiver, resultatkapittel). Informanten, *Arne* (jf sitat i forrige avsnitt) beskriver sin *tause kunnskap* ved å trekke frem sine erfaringer fra idrettslige arenaer. Gjennom idrettens *tause forventninger* i forhold til prestasjoner virker det som om *Arnes* manglende mestringsfølelse i forhold til fysiske aktiviteter har vært med på å skape *taus kunnskap* i form av negative opplevelser. Negative erfaringer kan dermed resultere i at man ikke oppsøker et treningsstudio, fotballbane, idrettshall osv. Det kan vel tenkes at det er en del som ”hater” 3000 meteren? De som ikke har følt mestring og ikke oppnådd gode resultater på denne testen har antageligvis negative assosiasjoner i forhold til denne aktiviteten og vil antageligvis ønske å gjøre noe annet.

4.7 Oppsummerende drøfting

I dette underkapittelet vil jeg oppsummere hvilke strukturer og mekanismer som jeg mener er med på å forklare hvorfor FSAN ikke vektlegger den fysiske yteevnen i like stor grad som

andre kapasiteter. Jeg anser det som interessant å trekke frem det relasjonelle, men dog det paradoksale forholdet mellom problemstillingens to spørsmål. Dette på grunn av at informantenes holdninger peker i retning av at den fysiske yteevnen burde ha blitt vektlagt i større grad enn det min studie viser.

Det virker som om det er visjonen *Helse for stridsevne* som gir føringer for hvilke kapasiteter avdelingen skal vektlegge. Visjonen åpner etter min mening opp for en diskusjon omkring hvorvidt den trekker personellet i to retninger. *Helse* som et nøkkelord for det primære (FSANs funksjon) og *stridsevne* som et nøkkelord for det sekundære (Forsvarets funksjon). Helsebegrepet innebærer i denne sammenhengen at systemet må forholde seg til *det medisinske systemets* normer og regler og stridsevnen blir et begrep som omhandler alle de militære ferdighetene representert gjennom Forsvarets krav og forventninger. Det er mye som tyder på at FSANs funksjon og rolle som en helsefaglig ekspertiseavdeling må ivaretas fremfor alt annet og de militære fagene vil i mange sammenhenger bli tilsidesatt og definert som mindre nødvendig på grunn av de medisinske fagene. Systemet *FSAN* blir strukturelt koblet med både *Forsvaret* og *det medisinske systemet*. Systemet vil av den grunn trekkes i ulike retninger og resultatet blir slik jeg ser det at systemet ikke greier å ivareta denne kapasiteten i frykt for å risikere å ha mindre fokus på sitt primærfelt *helseomsorg*. Systemets autopoiese sørger for at systemet først og fremst ivaretar det nødvendige, altså helsen til forsvarets personell og operasjonaliseringen av hva det enkelte oppdrag krever gir føringer i forhold til hva systemet *Forsvaret* forventer av personellens fysiske form. Disse forventningene blir etter min mening mindre synlig i FSANs daglige virksomhet og kommer først til uttrykk når oppdraget er nært nok i tid. For eksempel når personellet skal trenes opp før utreise (jf oppsetningsperiode).

Organisasjonens utfordringer ved å bli influert av forskjellige aktører har flere hybride trekk. Kompleksiteten og fleksibiliteten som innsatsforsvaret forventer er med på å danne et seleksjonsgrunnlag. Hva skal inkluderes og hva skal ekskluderes i systemet *FSAN*? Eksempler på dette er: medisinsk utdanning-militær utdanning, grunnleggende soldatferdigheter-klinisk erfaring, praktiske fag-teoretiske fag, fysisk aktivitet, inaktivitet osv. Utvelgelsen får konsekvenser for hva som blir ekskludert. Det virker som om det ikke er tid eller ressurser nok til å ivareta alle forventningene som utspilles gjennom de ulike aktørene. Noe må velges og det som blir ansett som det viktigste for FSANs virksomhet blir valgt. På tross av at informantene i utgangspunktet anser den fysiske yteevnen som betydningsfull for deres

virksomhet virker det som om tid og arbeidsmengde gjør at den fysiske aktiviteten blir valgt bort. Meningen på individnivå synes å være lite styrende i forhold til hva som blir vektlagt. Det er først og fremst helsearbeidet som blir vektlagt når tiden ikke strekker til og det virker som om meningsforholdet på individ- og systemnivå er relativt likt når det gjelder hva som er deres funksjon. Dermed blir informantenes subjektive motiv det som påvirker den enkelte til å vektlegge den fysiske yteevnen som så viktig at man består de fysiske kravene samt prioriterer fysisk aktivitet i tjenestetiden.

5 KONKLUSJON/AVSLUTNING

For å ta opp tråden fra innledningen: Forsvaret er opptatt av at hele Forsvaret skal være i bevegelse av hensyn til både helse, livskvalitet og militær prestasjon. Mitt bidrag er dermed å avdekke om dette synet blir ivaretatt i FSAN, samt belyse hvilke forhold som er styrende for hvorvidt avdelingen vektlegger den fysiske yteevnen eller ikke.

I en forsvarspolitisk situasjon hvor oppgavene det skal presteres i er komplekse og uforutsigbare er det vanskelig å trekke noen generelle konklusjoner i forhold til hva som er riktig eller gal prioritering av aktiviteter og fag. Intensjonen med denne studien er som jeg har antydnet tidligere ikke å gi et konkret svar på hva som bør prioriteres, men heller gi en forståelse av de utfordringene som avspeiles i FSAN. Det er tydelig at FSAN som organisasjon er et eksempel på at det er vanskelig å trene på det uforutsette når oppgavene står i kø. Informantenes beretninger vitner om en arbeidssituasjon som er preget av stort arbeidspress og lite tid, noe som igjen fører til at den fysiske aktiviteten blir vektlagt i mindre grad i forhold til andre aktiviteter.

Et viktig utgangspunkt for studien var min forforståelse som tilsa at den fysiske yteevnen ville ha ulik verdi for den enkelte informant og jeg ønsket å rette en kritisk oppmerksomhet mot denne forforståelsen for å finne ut om den var berettiget. I undersøkelsen kommer det frem at

vektleggingen av fysisk aktivitet i tjenestetiden oppleves som et individuelt ansvar selv om det formelt sett er et sjefsansvar. Når den enkelte gjør en prioritering handler det mye om systemets forventninger og subjektive motiv for å være aktiv.

Disse to faktorene besvarer problemstillingens spørsmål på følgende måte:

1. Strukturelle koblinger: den fysiske yteevnen synes å bli vektlagt mindre enn annen virksomhet i FSAN. Dette på grunn av det Luhmann kaller strukturelle koblinger mellom ulike systemer og omverdenen. Det er derfor grunn til å anta at FSAN blir trukket mellom flere aktører og vil dermed oppleve ikke å kunne tilfredsstille de ulike kravene som de enkelte aktørene stiller (jf de fysiske kravene/krigens krav).

2. Individuelle motiv: De subjektive motivene synliggjør tendenser i forhold til at systemets forventninger og de ytre krav som influerer systemet også påvirker den enkelte til å velge bort den fysiske yteevnen som premissleverandør. Helsebegrepet virker å ha en felles forankring i store deler av personellmassen. Helse synes både å være en motivasjonsfaktor for å være fysisk aktiv og å være betegnelsen på den profesjonen personellet utøver. Valget for den enkelte kan dermed virke enklere enn det kunne vært hvis den fysiske yteevnen hadde vært den største motivasjonsfaktoren (jf fig.3, resultatkapittel). Sagt med andre ord: hvis helse i ordets rette forstand betyr å holde seg frisk vil derfor den fysiske prestasjonsfaktoren være av mindre betydning. Men disse to faktorene henger naturligvis sammen, men bruken av de som motiver vil etter min mening si noe om ambisjonsnivået i forhold til prestasjon (jf utvalg og frafall, kapittel 2).

På grunn av flere aktørers innfluering på FSANs vektlegging vil organisasjonen ha flere hybride trekk. Den vil bære preg av sin kompleksitet, fleksibilitet og uforutsigbarhet. Det vil med andre ord si at jo flere aktører som spilles inn, desto mer uforutsigbar blir virksomheten. Den fleksible funksjonen som FSAN har (i likhet med Forsvaret forøvrig) vil skape utfordringer i forhold til å velge hva som faktisk er viktigst for deres oppdragsløsning. Satt litt på spissen: Er det å produsere robuste soldater viktigst? Eller er det viktigere å utdanne eksperter innenfor sanitet? I lys av disse spørsmålene vil det som synes mest relevant for avdelingens funksjon bli valgt. Altså, å produsere *helse for stridsevne*. Gjennom sin produksjon av militære sanitetsressurser vil man opprettholde stridsevnen til Forsvaret. Sanitetspresonellets fysiske form blir dermed mindre viktig for å løse oppdragene.

Spørsmål nummer to besvares med et paradoks. På hvilken måte anser personellet at den fysiske yteevnen er viktig? Ja den er viktig og det begrunnes med mange eksempler. Derfor vil svaret i så måte være: den fysiske yteevnen anses som viktig, men mye annet er viktigere.

I forlengelsen av dette er jeg av den oppfatning at en kvantitativ tilnærming med utgangspunkt i mine kvalitative resultater kunne representert en spennende studie. Her kunne man funnet ut om det som kommer frem i denne undersøkelsen er representativt for flere avdelinger i Forsvaret. Er kompleksiteten i FSAN større enn i andre avdelinger? Blir Forsvarets forventninger om å vektlegge helse, livskvalitet og militær prestasjon ivaretatt i alle avdelinger? For å få besvart disse spørsmålene vil en kvantitativ metode være aktuell og svakhetene ved mitt kvalitative materiale kunne da blitt veid opp av de sterke sidene til kvantitative data. Følgelig mener jeg styrken i denne studien ligger i at det hentes opp en del forhold som kan utforskes videre. Slik sett kan studien sies å være hypotesedannende.

Tilslutt er det på sin plass å fremme noen tiltak i forhold til hvordan FSAN i fremtiden kan ivareta den fysiske yteevnen i større grad enn det denne studien viser. Min mening er at de instrumentelle fysiske kravene ikke er gode nok motiver for å få folk til å være fysisk aktive. Når det samtidig ikke forefinnes noen konkrete konsekvenser ved ikke å tilfredsstille de fysiske kravene, annet enn for dem som vil videre og oppover i systemet (karriere) vil kravene således aldri fungere som noen krav. For det første synes jeg det bør innføres en bedre oppfølging slik at personellet ikke opplever det som unødvendig å ivareta den fysiske yteevnen. For det andre bør avdelingen i mye større grad tilrettelegge for at den fysiske aktiviteten skal oppleves som noe positivt og gøy. Tangen beskriver dette fenomenet på en god måte: *"hjertet har sine grunner, som forstanden ikke forstår"* (Tangen, 2004:238). Med dette håper jeg i fremtiden at alt befall i FSAN i større grad velger å tilrettelegge for fysisk aktivitet med det mål for øye å fremme gode holdninger til fagområdet *Kropp, bevegelse og energi* populært kalt trening.

KILDEHENVISNINGER

Henvisning til skriftlige kilder:

AANDSTAD, A. (2003) Endringer i fysisk form hos unge norske menn fra 1980-2002: en sammenligning av maksimalt oksygenopptak ved sesjon. Oslo, [A. Aandstad].

AANDSTAD, A. & SOOKERMANY, A. M. (2008) Mennesket som basis for militære operasjoner. *Kropp, bevegelse og energi: i den grunnleggende soldatutdanningen*. Oslo, Universitetsforl.

ANDERSEN, H. & KASPERSEN, L. B. (2000) *Klassisk og moderne samfundsteori*, København, Hans Reitzels Forl.

ARNOLDI, J. (2005) *Medieanalyse og Niklas Luhmanns systemteori*. I: Järvinen, M. og Mik-Meyer, N. (red): "*Kvalitative metoder i et interaksjonistisk perspektiv*", København, Hans Reitzels Forl.

BOGDAN, R. & TAYLOR, S. J. (1975) *Introduction to qualitative research methods: a phenomenological approach to the social sciences*, New York, Wiley.

BOURDIEU, P. & WACQUANT, L. J. D. (1992) *An invitation to reflexive sociology*, Cambridge, Polity Press.

CHALMERS, A. F. (1999) *What is this thing called science?*, Buckingham, Open University Press.

- COFFEY, A. & ATKINSON, P. (1996) *Making sense of qualitative data: complementary research strategies*, Thousand Oaks, Calif., Sage.
- DELAMONT, S. (2002) *Fieldwork in educational settings: methods, pitfalls and perspectives*, London, Routledge.
- DIESEN, S (2005) *Mot et alianseintegrert forsvar, i Janne Haaland Matlary og Øyvind Østerud (red): Mot et avnasjonalisert forsvar?* Oslo, Abstrakt forlag.
- DIESEN, S.(2000) *Strategi – en innføring i maktens logikk*, Oslo, Cappelen – 2 utg.
- DOWLING, F. (1998) *Tales of Norwegian physical education teachers: a life history analysis*. [Oslo], The Norwegian University of Sport and Physical Education.
- DREIER, S., MORISBAK, A. & SKARSFJORD, T. (2009) *Fotballferdigheten*, Oslo, Akilles forl.
- ECO, U. (2007) *Kunsten å skrive en akademisk oppgave*. Idem Forlag.
- FANGEN, K. (2004) *Deltagende observasjon*, Bergen, Fagbokforl.
- FORSVARETS SKOLESENTER/ NORGES IDRETTSHØGSKOLE (2006) *Hele Forsvaret i bevegelse: strategisk plan for idrett og trening i Forsvaret 2006-2010*, Oslo, FSS/NIH-F.
- FORSVARSDEPARTEMENTET (2004) *Den videre moderniseringen av Forsvaret 2005-2008: en kortversjon av Stortingsproposisjon nr 42 (2003-2004)*, Oslo, Forsvarsdepartementet.
- FORSVARSSTABEN (2007) *Forsvarets fellesoperative doktrine: 2007*, [Oslo], Forsvarsstabem.
- FSAN/MME/Forsvarets helseregister (2010) *Statistikk fra Helse- og miljøundersøkelsen 2010*. Institutt for militærmedisinsk/epidemiologi.
- FØLLESDAL, D., WALLØE, L., UGELVIK, I. L. & JÅSUND, K. K. (2000) *Argumentasjonsteori, språk og vitenskapsfilosofi*, Oslo, Universitetsforl.
- GERGEN, M. M. (2001) *Feminist reconstructions in psychology: narrative, gender, and performance*, Thousand Oaks, Calif., Sage Publications.
- GISKE, R. (2006) *Taktiske valg i ballspill. Treningslære*. Oslo, Gyldendal undervisning.
- GLOMSAKER, P. (1991) *Utdanningsprogram i fysisk fostring i forsvaret*, Oslo, Seksjonen.
- GOFFMAN, E. (1990) *Stigma, Notes on the Management of Spoiled Identity*. London, Penguin Books
- GRENNESS, C. E. (1999) *Kommunikasjon i organisasjoner: innføring i kommunikasjonsteori og kommunikasjonsteknikker*, Oslo, Abstrakt forl.

- GRIMEN, H. (2004) *Samfunnsvitenskapelige tenkemåter*, Oslo, Universitetsforl.
- GRØNMO, S. (2004) *Samfunnsvitenskapelige metoder*, Bergen, Fagbokforl.
- GUBA, E. G. & LINCOLN, Y. S. (1981) *Effective evaluation*, San Francisco, Jossey-Bass.
- GUNDERSEN, D. & BERULFSEN, B. (2008) *Fremmedord blå ordbok*, Oslo, Kunnskapsforl.
- GUNERIUSSEN, W. (1999) *Å forstå det moderne: framskrittstro, rasjonalitet, ambivalens og irrasjonalitet i diskursen om modernitet*, [Oslo], Tano Aschehoug.
- HABERMAS, J. (1984) *The theory of communicative action*, London, Heinemann.
- HABERMAS, J. (1984a) *Reason and the rationalization of society*, Boston, Mass., Beacon Press.
- HAGEN, R. (2006) *Nyliberalismen og samfunnsvitenskapene: refleksjonsteorier for det moderne samfunnet*, Oslo, Universitetsforl.
- HAUGLAND, S. O. (2007) *Hybride organisasjoner og håndtering av deres omdømme*. Tromsø, Universitetet i Tromsø.
- HEIDEGGER, M. (1976) *Basic writings: from Being and time (1927) to The task of thinking (1964)*, New York, Harper & Row.
- HEIR, T. (1998) *Skader ved trening av militært personell*, Oslo, Norges idrettshøgskole, Forsvarets institutt.
- JACOBSEN, J. C. & LUHMANN, N. (1992) *Autopoiesis: en introduktion til Niklas Luhmanns verden af systemer*, København, Politisk Revy.
- KIRKENES, J. og SKARE, M. (2010) *Rapport fra impulssamling 1-2 juni 2010*, Norges Idrettshøgskole/Forsvarets institutt.
- KORSNES, O. (2008) *Sosiologisk leksikon*, Oslo, Universitetsforl.
- KROGH, T., THEIL, R., IVERSEN, I., REINTON, R. E. & EGELAND, T. (1998) *Historie, forståelse og fortolkning: innføring i de historisk-filosofiske fags fremvekst og arbeidsmåter*, Oslo, Ad notam Gyldendal.
- KVALE, S. (1997) *Det kvalitative forskningsintervju*, Oslo, Ad notam Gyldendal.
- LINCOLN, Y. S. & GUBA, E. G. (1985) *Naturalistic inquiry*, Beverly Hills, Calif., Sage.
- LUHMANN, N. (1995) *Social systems*, Stanford, Calif., Stanford University Press.
- LUHMANN, N., MADSEN, C., BAECKER, D. & CHRISTENSEN, B. (2007) *Indføring i systemteorien*, København, Unge Pædagoger.

- MARSHALL, C. & ROSSMAN, G. B. (1989) *Designing qualitative research*, Newbury Park, Calif., Sage Publications.
- MARSHALL, C. & ROSSMAN, G. B. (2006) *Designing qualitative research*, Thousand Oaks, Calif., Sage Publications.
- MASON, J. (1996) *Qualitative researching*, London, Sage.
- MAXWELL, J. A. (1996) *Qualitative research design: an interactive approach*, Thousand Oaks, Calif., Sage Publications.
- MAYKUT, P. & MOREHOUSE, R. (1994) *Beginning qualitative research: a philosophic and practical guide*, London, Falmer Press.
- MILES, M. B. & HUBERMAN, A. M. (1994) *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook*, Thousand Oaks, Calif., Sage.
- MOE, V. F. (2003) *Bevegelsens filosofi: Arne Næss i samtale med Gunnar Breivik. I bevegelse: et festskrift til Gunnar Breivik på hans 60-årsdag*. Oslo, Gyldendal undervisning.
- MORISBAK, A. (1999) *Fotball. Aktivitetslære*. Oslo, Universitetsforl.
- MORISBAK, A., DREIER, S. & SKARSFJORD, T. (1986) *God fotball-ferdighet: lær taktikk - teknikk*, [Oslo], Gyldendal.
- NORGE, F. (2004) *St.prp.nr. 42 (2003-3004): den videre moderniseringen av Forsvaret i perioden 2005-2008*, Oslo, Departementet.
- PATTON, M. Q. (1987) *Creative evaluation*, Newbury Park, Calif., Sage.
- PERSONOPPLYSNINGSLOVEN (2000) *Lov om behandling av personopplysninger*. Trådt i kraft 1. januar 2001.
- POLKINGHORNE, J. (1995) *Serious talk: science and religion in dialogue*, Valley Forge, Pa., Trinity Press International.
- POLKINGHORNE, D. E. (1988) *Narrative knowing and the human sciences*, Albany, State University of New York Press.
- RAKVAAG, G. (1991) *Pedagogisk-psykologisk ordbok*, Oslo, Kunnskapsforl.
- REESE-SCHÄFER, W. (2009) *Niklas Luhmann: en innføring*, Oslo, Abstrakt.
- REKKEDAL, N. M. (2001) *Utfordringer fra de såkalte asymmetriske trusler*, [Oslo], Atlanterhavskomiteen.
- RONES, N. (2008) "De beste soldatene": en kvalitativ studie av "de beste soldatene" i Heimevernets innsatsstyrker sett i lys av Pierre Bourdieus teoretiske perspektiver. Oslo, [N. Rones].

- RYAN, W.G. & BERNARD, H. R. (2000) *Data management and analysis methods*. I:K. N. Denzin & Y.S. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative Research* (2nd ed.). (s.769-802). Thousands Oaks, Calif.: Sage.
- RØVIK, K. A. (2007) *Trender og translasjoner: ideer som former det 21. århundrets organisasjon*, Oslo, Universitetsforl.
- SCHATZMAN, L. & STRAUSS, A. L. (1973) *Field research: strategies for a natural sociology*, Englewood Cliffs, N.J., Prentice-Hall.
- SILVERMAN, D. (1993) *Interpreting qualitative data: methods for analysing talk, text and interaction*, London, Sage.
- SILVERMAN, D. (2000) *Doing qualitative research: a practical handbook*, London, Sage.
- SOOKERMANY, A. M. (1999) *Fysisk yteevne - ingen operativ betydning?*, Oslo, Norges idrettshøgskole.
- SOOKERMANY, A. M. & SÄFVENBOM, R. (2008) *Kropp, bevegelse og energi: i den grunnleggende soldatutdanningen*, Oslo, Universitetsforl.
- SOOKERMANY, A. M. (2003) *Fra vernepliktig rekrutt til ekspertsoldat: ferdighetslæring i Det nye forsvaret : en paradigmediskusjon av ulike læringsteorier og læringsmetoder med påfølgende diskusjon av praktiske konsekvenser for den militære ferdighetslæringen i Det nye forsvaret*. Oslo, [A. Sookermany].
- STORM, R. K., HOBERMAN, J. M. & WAGNER, U. *Observing sport: modern system theoretical approaches*, Schorndorf, Hofmann.
- STRAUSS, A. L. & CORBIN, J. M. (1998) *Basics of qualitative research: techniques and procedures for developing grounded theory*, Thousand Oaks, Calif., Sage.
- TANGEN, J. O. (1997) *"Drillos som system - Drillo's system?"*, Bø, Høgskolen i Bø.
- TANGEN, J. O. (2004) *Hvordan er idrett mulig?: skisse til en idrettssosiologi*, Kristiansand, Høyskoleforl.
- TANGEN, J. O. (2003) *"Citius - altius - fortius: idrettens patologiske trosartikkel". I bevegelse: et festskrift til Gunnar Breivik på hans 60-årsdag*. Oslo, Gyldendal undervisning.
- TANGEN, J. O. (2004) *Embedded expectations, embodied knowledge and the movements that connect: a system theoretical attempt to explain the use and non-use of sport facilities. International review for the sociology of sport*. London, Sage.
- TANGEN, J. O. (2007) *Idrettsanlegg og idrettsdeltakelse: for de fleste eller for noen få? Idrettens dilemmaer: rapport fra forskningsprogrammet "Idrett, samfunn og frivillig organisering"*. Oslo, Akilles.

- TAYLOR, S. J. & BOGDAN, R. (1998) *Introduction to qualitative research methods: a guidebook and resource*, New York, Wiley.
- THAGAARD, T. (2003) *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode*, Bergen, Fagbokforl.
- THAGAARD, T. (2009) *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode*, Bergen, Fagbokforl.
- THORNQUIST, E. (2003) *Vitenskapsfilosofi og vitenskapsteori - for helsefag*. Oslo, Fagbokforlaget.
- TJORA, A. H. & WILLIS, E. (2006) *På sosiologisk spor: en innføring i sosiologisk forståelse*, Trondheim, Tapir akademisk forl.
- WALLACE, R. A. & WOLF, A. (2006) *Contemporary sociological theory: expanding the classical tradition*, Upper Saddle River, N.J., Pearson/Prentice Hall.
- ZI, SUN (ca. år 500 fvt) *Krigføringens kunst – etter Sun Zi* (oversatt fra klassisk kinesisk av Thor Dag Halvorsen, 2006). Damm & søn AS.
- ØYGARDEN, G. A. (2001) *Den brukne nesens estetikk: en bok om boksing*. Oslo, Solum.

Henvisning til elektroniske kilder:

■ www.mil.no

- <http://www.mil.no/idrett/start/styrdok>, lesedato 25.2.2011: Tff gr 43
- <http://www.mil.no/idrett/start/forskning/ff/>, lesedato 10.1.2011: Forskning militæridrett
- http://www.mil.no/multimedia/archive/00062/Forsvarets_verdigrun_62606a.pdf, lesedato 4.2.2011/3: Fysiske tester.
- <http://www.mil.no/idrett/start/forskning/prosjekter/article.jhtml?articleID=173318>, lesedato 4.2.2011/1: Forskning militæridrett.
- <http://www.mil.no/idrett/start/hvorfor/fsj/>, lesedato 4.2.2011/2: Sjefens intensjon.
- http://www.mil.no/felles/fsan/start/om_fsan/, lesedato 25.1.2011: Om Forsvarets Sanitet.

■ www.regjeringen.no

- http://www.regjeringen.no/upload/FD/Temadokumenter/NATO_Strategic-concept2010eng.pdf, lesedato 25.2.2011: Forsvarspolitisk strategi.
- <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fd/dok/regpubl/stprp/2007-2008/stprp-nr-48-2007-2008-.html?id=504783>, lesedato 25.2.2011: stprp 48.
- <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fd/dok/regpubl/stprp/20032004/stprp-nr-42-2003-2004-.html?id=208939>, lesedato 25.2.2011: stprp 42.
- <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fd/dok/regpubl/stprp/20002001/stprp-nr-45-2000-2001-.html?id=204348>, lesedato 25.2.2011: stprp 45.
- http://www.regjeringen.no/upload/FD/Dokumenter/Evne-til-innsats_strategisk-konsept-Forsvaret.pdf, lesedato 25.2.2011: Forsvarspolitisk strategi.

■ www.wikipedia.no

- http://en.wikipedia.org/wiki/Path%20goal_theory, lesedato 3.1.2011:

Ledelsesteori

- http://no.wikipedia.org/wiki/Moderne_krigf%C3%B8ring, lesedato 3.1.2011: Krigføring
- <http://no.wikipedia.org/wiki/Sport>, lesedato 3.1.2011: Idrettshistorie

■ www.google.com

- http://www.snl.no/.sml_artikkel/grounded_theory, lesedato 4.1.2011: Grounded theory
- <http://www.snl.no/Gen%C3%A8vekonvensjonene>, lesedato 30.1.2011: Geneve

konvensjonen

- <http://www.definition-of.net/definisjon>, lesedato 20.1.2011: Definisjon leveranse.
- <http://www.uio.no/studier/emner/sv/.../h06/.../PSY2400-forelesn-1.ppt>, lesedato 20.01.11: Organisasjon, ledelse.
- <http://www.uio.no/studier/emner/sv/.../2400Hva%20er%20ledelse.ppt>, lesedato 31.01.11: Ledelse.
- <http://www.ordbok.com/fremmedordbok/leksikon-no.html>, lesedato 3.1.2011: Div. ord.
- <http://www.lovdatab.no/all/tl-20000414-031-001.html#1>, lesedato 14.12.2011: Personopplysningsloven.

VEDLEGG

---

1. Infoskriv/samtykkeerklæring	II-III
2. Intro intervjuguide	IV-V
3. Intervjuguide ansatte	VI-X
4. Intervjuguide vernepliktige	XI-XV
5. Forsvarets fysiske tester/krav	XVI

MASTERGRADSPROSJEKT

av

Andreas Withbro (HIT i samarbeid med NIH-F)

”Holdninger omkring betydningen av kroppens fysiske yteevne i Forsvarets Sanitet”

Veileder: Pr. Jan Ove Tangen (HIT)

1. Situasjon:

Jeg, Andreas Withbro er fulltidsansatt som troppssjef i sanitetstroppen til Fist-San og driver i tillegg og gjennomfører den avsluttende delen av min mastergrad. Prosjektet som jeg er i gang med skal forsøke å belyse de holdningene, og bevisstgjøringen omkring kroppens fysiske yteevne som råder i FSAN`s organisasjon. Hva er det som påvirker den enkeltes prioritering og valg av aktivitetsmønster? Mastergradsprosjektet er en del av et idrettsstudie på Høgskolen i Telemark, men siden dette prosjektet skal belyse problemområder i Forsvaret, er det naturlig å ha et tett samarbeid med Forsvarets institutt på Norges Idrettshøgskole (NIH-F). Resultatene fra dette prosjektet vil forhåpentligvis være med på å gi mening til et større doktorgradsprosjekt som pågår på NIH-F.

Prosjektet skal forhåpentligvis bidra til å forstå de bakenforliggende årsakene til at Forsvarets ansatte velger slik de gjør, og med dette gjøre oss i stand til å vurdere i hvilken grad valgene fremmer eller hemmer de ansattes arbeidssituasjon og FSAN`s operativitet.

2. Oppdrag:

For å få innhentet informasjon som kan kartlegge og gi en dypere forståelse av holdningene i FSAN`s organisasjon, har jeg behov for at dere ansatte har mulighet til å stille opp som intervjuobjekter og informanter under dette prosjektet. Det er ikke alle som blir trukket ut som informanter, men for å være sikker på at de som blir trukket ut har mulighet, sender jeg ut et informasjonsskriv til alle.

3. Plan/utførelse:

Det vil i alt bli trukket ut 20 ansatte fra 4 ulike stillingskategorier. Det er ønskelig at dette utvalget er klart ila uke 19. Det vil i tiden f.o.m. uke 20 tom uke 24 gjennomføres dybdeintervjuer med hver informant (ca 2 timer). Tid for intervju kan avtales i forhold til når det passer for den enkelte. Informantenes navn og andre kjennetegn vil være fullstendig anonymt og informasjon som er av begrenset art, vil lukes ut fra de dataene jeg vil ha tak i. Dvs. ingen publisering av annet enn det som er innenfor temaet og som avdelingssjef har klarert som ubegrenset materiale.

4. Administrasjon og forsyning:

1. Tiden som blir satt av til å gjennomføre intervjuer skal bli godkjent av nærmeste sjef, slik at man unngår unødvendige avbrytelser under intervjuet.

2. Det vil bli gitt melding om tid og sted i god tid før hvert enkelt intervju.

3. Det vil bli servert forfriskninger under intervjuet.

4. De utvalgte vil få en liten oppmerksomhet etter endt prosjekt☺

5. Kommando kontroll:

1. Kommunikasjon/respons:

Villighet skjer gjennom å skrive navnet sitt på informasjonsskrivet (se under) og returnere det til undertegnede før 14 mai (retur av infoskriv med påtegning på outlook er ok). Ved spørsmål er min plass som regel på kontoret på brakke 18.

2. Samband:

- Tlf nr Andreas Withbro: 47453028, eller mail (outlook)
- Det vil bli brukt diktafon under intervjuet

Håper på snarlig og positiv tilbakemelding...

Mvh

Andreas Withbro

Villighet:.....

Intervjuguide

Introduksjon:

Gjøre rede for:

- Intensjonen med intervjuet og hensikten med undersøkelsen
- Konfidensialitet/anonymitet
  - Intervju opptaket og transkripsjonen slettes etter at avhandlingen ferdigstilles
  - Sitater og fortellinger som gjengis i oppgaven anonymiseres
- Muligheten til gjennomlesning av transkripsjonen
- Muligheten til å trekke seg underveis
- Muligheten til å unnlate å svare på enkelte spørsmål
- Praktiske opplysninger omkring intervjuets gjennomføring
  - Intervjuets varighet ca 1-2 timer
  - Bruk av diktafon og filmkamera (kun lydspor, ikke bilde)
  - Temaer
  - Pauser underveis
  - Forfriskninger
- Villighetserklæring – må underskrives

I mangfoldet av kompetanseområder som ligger i det moderne Forsvaret, er det vanskelig å gi et konkret svar på om den ene kvaliteten bør foretrekkes fremfor den andre. Intensjonen med dette prosjektet er å kartlegge holdningsstrukturer i forhold til vektleggingen av fysisk yteevne i Forsvaret. Målet er å gi en dypere forståelse av hva som er bakgrunnen for personellets vektlegging samt holdninger omkring temaet og trekke dette opp mot en eller flere teorier. . Problemområdet er ikke bare aktuell for Forsvarets Sanitet, men også for de andre avdelingene i Forsvaret. I dagens moderne Forsvar er det viktig at man prioriterer hvilke type

kompetanse den enkelte soldat, befal og avdeling skal inneha, og ”kjepphesten” min er at kroppens fysiske yteevne ikke skal bli glemt i denne sammenhengen.

Intervjuguiden for de ansatte:

Tema/kategori	Forskningsspørsmål	Intervjuspørsmål	Oppfølgingsspørsmål
A: Innledningsspørsmål:	Kategorisering av utvalget.	Kan du fortelle litt om deg selv? Du er utvalgt til dette prosjektet på grunnlag av en kategorisering av ansatte i FSAN. I hvilken grad synes du at alle i FSAN bør kategoriseres som helsepersonell?	Alder, utdanning, ansettelsesvilkår, stilling, grad, fritidsinteresser, Forklar?
B: Personelletts rolle og funksjon i organisasjonen	Personelletts tro på egen påvirkningskraft. (Systemets funksjon bestemmer systemets programmer?) (omverdenens irritasjon av systemets regler/holdninger?) Systemets funksjon= den binære koden; redde liv/tape liv	Kan du beskrive en helt vanlig arbeidsdag for deg? Har du tjenestegjort i utlandet? Hva er dine arbeidsoppgaver ut i fra stillingsbeskrivelsen din? Hvor mange underordnede har du? Hvor mye innflytelse har du på de prioriteringene som blir gjort i FSAN? I hvilken grad kan du som ansatt påvirke organisasjonens prioriteringer?	Blir stillingsbeskrivelsene fulgt mtp å følge opp krav til stillingen? 1. Eventuelt hvor? 2. Når?, hvor lenge? 3. Erfaringer? Skala fra 1-10 Hvilken funksjon har FSAN i forhold til Forsvaret generelt?

		Hva er hovedoppgaven til FSAN?	
C: Personnellets syn på kropp, helse og fysisk yteevne	<p>I hvilken grad blir kroppens fysiske yteevne vektlagt som en viktig suksessfaktor i Forsvarets Sanitet?</p> <p>Hva må til for å følge den binære koden? - redde liv/tape liv</p>	<p>Hva legger du i begrepet fysisk yteevne?</p> <p>Trener du ofte i arbeidstiden?</p> <p>Er du i god fysisk form?</p> <p>Hva vet du om ”kropp, bevegelse og energi”</p> <p>Er det nødvendig med god fysisk yteevne for ditt virke i din stilling?</p> <p>Synes du at ansatte i Forsvaret bør vektlegge fysisk form i større grad enn ansatte i andre organisasjoner utenfor Forsvaret?</p> <p>Hva er dine erfaringer fra operasjoner i utlandet mtp fysisk yteevne?</p> <p>Hva mener du det vil si å være operativ?</p> <p>I de fleste militære prosedyrer får egensikkerhet høyest prioritet. Er det viktig for deg å opprettholde en viss operativitet i din</p>	<p>Styrke, kondisjon, mentalt overskudd osv..</p> <p>Hvor mange ganger i uka? Trener på fritiden?</p> <p>På hvilken måte? utdyp?</p> <p>Er du fornøyd med din fysiske form?</p> <p>I hvilken grad? Hvorfor/hvorfor ikke</p> <p>Hvorfor?</p> <p>Hvilke operasjoner? Gi eksempler på erfaringer som belyser i hvilken grad fysisk yteevne kan sies å være en suksessfaktor.</p> <p>Er det mer viktig å være i god form ute, enn hjemme i Norge?</p> <p>Hva vil egensikkerhet si?</p>

		<p>virksomhet?</p> <p>I hvilken grad synes du det er viktig at lederne i en militær organisasjon fremstår som fysisk sterke?</p> <p>Hva tror du er grunnen (ene) til at norske soldater i dag er i dårligere fysisk form enn for 30 år siden?</p> <p>Har du lagt merke til en negativ utvikling i Forsvaret mtp fysisk form?</p> <p>Hva legger du i utsagnet, ”alle er vi soldater”?</p> <p>Synes du at alt personell i FSAN skal inneha grunnleggende soldatferdigheter?</p> <p>Kan du gi eksempler på aktiviteter som går under kategorien grunnleggende soldatferdigheter?</p> <p>Hvilke minimumskrav bør stilles til fysisk form mtp grunnleggende soldatferdigheter?</p>	<p>Er du operativ? Gi eksempler?</p> <p>Tidligere forskning: Anders Aandstad; ”Endring i fysisk form hos unge norske menn fra 1980-2002”. Res: vekt økt med 4,7 kg, BMI økt med 6 %. VO2maks: redusert med 18%.</p> <p>Eksempelets makt? Delaktighet?</p> <p>Har Forsvaret en rolle i denne sammenheng?</p> <p>På hvilken måte? Forskjellen på invasjonforsvar og innsatsforsvar? Tidligere forskning – historikk..</p> <p>Hva er grunnleggende soldatferdigheter?</p> <p>Er det en forutsetning med god fysisk form for å inneha grunnleggende soldatferdigheter?</p>
--	--	---	---

			Hva er eventuelt mindre viktig for å gjøre en god jobb og hvorfor?
D: Personnellets syn på FSAN`S vektlegging av fysisk aktivitet?	Er det samsvar mellom personellets prioriteringer og hva som blir gjennomført i praksis?	<p>Hva er de fysiske kravene for å sitte i den stillingen som du sitter i?</p> <p>Bestod du de fysiske kravene i 2009?</p> <p>Hva synes du om de fysiske testene?</p> <p>Hvor mange ganger i året tester du deg selv ihht kravene?</p> <p>Blir det ofte organisert felles treninger i FSAN?</p> <p>I hvilken grad synes du fysisk aktivitet blir prioritert i FSAN.</p> <p>Hvis du synes at det bør vektlegges mer fysisk aktivitet i FSAN: hva tror du er grunnen(ene) til at det blir nedprioritert fremfor andre ting?</p>	<p>Hvilken type test?</p> <p>Er de for høye? Dårlige?</p> <p>Er du med på disse? Hvorfor/hvorfor ikke?</p> <p>Hvilke aktiviteter?</p>
E: Personellets helse og helseatferd	Hvilken betydning har den prehospital funksjonen for personellets evne til å tenke forebyggende egenhelse?	<p>Røyker du?</p> <p>Snuser du?</p> <p>Drikker du?</p> <p>Hvilken betydning har riktig kosthold for deg?</p> <p>Hva er riktig kosthold?</p>	Mye, lite
F: Motivasjonsrelaterte forhold	<p>Sosiale forhold</p> <p>Hva er det som motiverer personellet</p>	Blir du motivert til å være fysisk aktiv i FSAN?	Av for eksempel kollegaer, sjefen, arbeidets egenart osv

	<p>til å være fysisk aktiv?</p> <p>Er systemets binære kode rådende i forhold til personellet's motivasjon til å være i god fysisk form?</p>	<p>Hva er det som motiverer deg til å trene?</p> <p>Hvilke aktiviteter foretrekker du?</p>	<p>Helse, utseende, fysisk yteevne, konkurranse, sosialt, morsomt, psykisk overskudd?</p>
<p>G: Oppdukkende spørsmål underveis:</p>			

Intervjuguiden for de vernepliktige:

Tema/kategori	Forskningsspørsmål	Intervjuspørsmål	Oppfølgingsspørsmål
A: Innledningsspørsmål:	Kategorisering av utvalget.	Kan du fortelle litt om deg selv? Du er utvalgt til dette prosjektet på grunnlag av en kategorisering av ansatte i FSAN. I hvilken grad synes du at alle i FSAN bør kategoriseres som helsepersonell?	Alder, utdanning/kurs, rekruttskole, stilling, fritidsinteresser osv Forklar..
B: Personnellets rolle og funksjon i organisasjonen	Personnellets tro på egen påvirkningskraft. (Systemets funksjon bestemmer systemets programmer) (omverdenens irritasjon av systemets regler/holdninger)	Kan du beskrive en helt vanlig arbeidsdag for deg? Kunne du tenke deg å tjenestegjøre i utlandet? Hva er dine arbeidsoppgaver ut i fra stillingsbeskrivelsen din? Hvor mye innflytelse har du på de prioriteringene som blir gjort i FSAN? I hvilken grad kan du som vernepliktig påvirke organisasjonens prioriteringer?	Blir stillingsbeskrivelsene fulgt mtp å følge opp krav til stillingen? 1. Eventuelt hvor? Hva er din hovedoppgave/funksjon? Skala fra 1-10
	Systemets funksjon= den binære koden; redde liv/tape liv		

		Hva er hovedoppgaven til FSAN?	Hvilken funksjon har FSAN i forhold til Forsvaret generelt?
C: Personnellets syn på kropp, helse og fysisk yteevne	<p>I hvilken grad blir kroppens fysiske yteevne vektlagt som en viktig suksessfaktor i Forsvarets Sanitet?</p> <p>Hva må til for å følge den binære koden? - redde liv/tape liv</p>	<p>Hva legger du i begrepet fysisk yteevne?</p> <p>Trener du ofte i tjenestetiden?</p> <p>Er du i god fysisk form?</p> <p>Hva vet du om "kropp, bevegelse og energi"</p> <p>I hvilken grad synes du det er nødvendig med god fysisk yteevne for ditt virke i din stilling?</p> <p>I hvilke situasjoner synes du det er viktig med god fysisk yteevne?</p> <p>Synes du at ansatte i Forsvaret bør vektlegge fysisk form i større grad enn ansatte i andre organisasjoner utenfor Forsvaret?</p> <p>Hva er dine tanker omkring operasjoner i utlandet og viktigheten av fysisk yteevne?</p> <p>Hva mener du det vil si å være</p>	<p>Styrke, kondisjon, mentalt overskudd osv..</p> <p>Hvor mange ganger i uka? Trener på fritiden?</p> <p>På hvilken måte? utdyp?</p> <p>Er du fornøyd med din fysiske form?</p> <p>Hvorfor/hvorfor ikke</p> <p>Hvorfor? Gi eksempler.</p> <p>Er det mer viktig å være i god form ute, enn hjemme i Norge?</p> <p>Hva vil egensikkerhet si?</p> <p>Er du operativ?</p>

		<p>operativ?</p> <p>I de fleste militære prosedyrer får egensikkerhet høyest prioritet. Er det viktig for deg å opprettholde en viss operativitet i din virksomhet?</p> <p>Synes du det er viktig at lederne i en militær organisasjon fremstår som fysisk sterke?</p> <p>Hva tror du er grunnen (ene) til at norske soldater i dag er i dårligere fysisk form enn for 30 år siden?</p> <p>Hva legger du i utsagnet, "alle er vi soldater"?</p> <p>Synes du at alt personell i FSAN skal inneha grunnleggende soldatferdigheter?</p> <p>Kan du gi eksempler på aktiviteter som går under kategorien grunnleggende soldatferdigheter?</p> <p>Hvilke minimumskrav bør stilles til fysisk form mtp grunnleggende soldatferdigheter?</p>	<p>Eksempelets makt? Delaktighet?</p> <p>Fremstår lederne i FSAN som fysisk sterke? I hvilken grad?</p> <p>Har Forsvaret en rolle i denne sammenheng?</p> <p>Tidligere forskning: Anders Aandstad; "Endring i fysisk form hos unge norske menn fra 1980-2002". Res: vekt økt med 4,7 kg, BMI økt med 6 %. VO2maks: redusert med 18%.</p> <p>På hvilken måte? Forskjellen på invasjonforsvar og innsatsforsvar?</p> <p>Hva er grunnleggende soldatferdigheter?</p> <p>Er det en forutsetning med god fysisk form for å inneha grunnleggende soldatferdigheter?</p>
--	--	--	---

			Hva er eventuelt mindre viktig for å gjøre en god jobb og hvorfor?
D: Personellets syn på FSAN'S vektlegging av fysisk aktivitet?	Er det samsvar mellom personellets prioriteringer og hva som blir gjennomført i praksis?	<p>Hva er de fysiske kravene for vernepliktige i FSAN?</p> <p>Bestod du de fysiske kravene forrige gang du ble testet?</p> <p>Hva synes du om de fysiske testene?</p> <p>Hvor mange ganger ilt din verneplikt har du blitt testet?</p> <p>Blir det ofte organisert felles treninger i din avdeling?</p> <p>I hvilken grad synes du fysisk aktivitet blir prioritert i FSAN.</p> <p>Hvis du synes at det bør vektlegges mer fysisk aktivitet i FSAN: hva tror du er grunnen(ene) til at det blir nedprioritert fremfor andre ting?</p>	<p>Hvilken type test?</p> <p>Er de for høye? Dårlige?</p> <p>Er du med på disse? Hvorfor/hvorfor ikke? Hvilke aktiviteter?</p>
E: Personellets helse og helseatferd	Hvilken betydning har den prehospital funksjonen for personellets evne til å tenke forebyggende egenhelse?	<p>Røyker du?</p> <p>Snuser du?</p> <p>Drikker du?</p> <p>Hvilken betydning har riktig kosthold for deg?</p> <p>Hva er riktig kosthold?</p>	Mye, lite

<p>F: Motivasjonsrelaterte forhold</p>	<p>Sosiale forhold</p> <p>Hva er det som motiverer personellet til å være fysisk aktiv?</p> <p>Er systemets binære kode rådende i forhold til personellens motivasjon til å være i god fysisk form?</p>	<p>Blir du motivert til å være fysisk aktiv i FSAN?</p> <p>Hva er det som motiverer deg til å trene?</p> <p>Hvilke aktiviteter foretrekker du?</p>	<p>Av for eksempel kollegaer, sjefen, arbeidets egenart osv</p> <p>Helse, utseende, fysisk yteevne, konkurranse, sosialt, morsomt, psykisk overskudd?</p>
<p>G: Oppdukkende spørsmål underveis:</p>			

Fysiske tester i forsvaret

For å bestå må man ha karakter 2 eller bedre i en av disse valgfrie øvelsene

3000 meter løping

Kjønn	Karakter	Alder				
		T.o.m 34	35-42	43-49	50-54	55-
Menn	6	11.00	11.30	12.00	13.00	14.00
	5	12.00	12.30	13.00	14.00	15.00
	4	13.00	13.30	14.00	15.00	16.00
	3	14.00	14.30	15.30	16.30	17.00
	2	15.00	15.30	16.30	17.30	18.00
	1	16.00	16.30	17.30	18.30	19.00
Kvinner	6	12.00	13.00	14.00	15.00	16.00
	5	13.00	14.00	15.00	16.00	17.00
	4	14.30	15.30	16.30	17.30	18.30
	3	15.30	16.30	17.30	18.30	19.30
	2	16.30	17.30	18.30	19.30	20.30
	1	17.30	18.30	19.30	20.30	21.30

For offiserer over 50 år er kravet kun at de avlegger fysisk test, de har altså ingen karakter/tidskrav (selv om karaktertabell er utviklet også for dem).

Brystsvømming 500 meter

Minstekrav		Alder		
		T.o.m 34	35-42	43-49
Menn	2	12.00	12.30	13.10
Kvinner	2	13.20	14.00	15.00

Frisvømming 500 meter

Minstekrav		Alder		
		T.o.m 34	35-42	43-49
Menn	2	10.30	11.00	11.30
Kvinner	2	11.40	12.25	13.00